

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andreja Hergula

**Etnična vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini: skrb za slovenski jezik v
društvih Slovencev v Vojvodini**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Andreja Hergula

Mentorica: doc. dr. Nataša Gliha Komac

**Etnična vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini: skrb za slovenski jezik v
društvih Slovencev v Vojvodini**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Nič in nihče na svetu vam ne more preprečiti, da bi razmišljali s svojo glavo.

Janez Kodele

Hvala vsem bližnjim, ki ste me spodbujali pri pisanju diplome, še posebej dragemu Miranu, Marinu in mami!

Hvala predsednikom in drugim odgovornim za slovenska društva v Vojvodini, učiteljicam slovenskega jezika in drugim strokovnjakom.

Hvala gospodu Alešu Selanu za izčrpne odgovore in prijaznost!

Judita Tomić, posebna zahvala tebi za vso pomoč!

Hvala doc. dr. Nataši Glihi Komac za vse strokovno usmerjanje, mnoge nasvete in prijaznost!

Etnična vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini: skrb za slovenski jezik v društvih Slovencev v Vojvodini

V diplomskem delu je predstavljena etnična vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini. Opisana je zgodovina priseljevanja Slovencev v Vojvodino, organiziranje Slovencev na tem območju, zastopanost medijev v slovenskem jeziku v Vojvodini ter skrb za slovenski jezik pri slovenski manjšini v Vojvodini. Namen diplomskega dela je predstaviti etnično vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini in ugotoviti, kateri kazalci vplivajo nanjo. V diplomskem delu raziskujem, kako k etnični vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini doprineseta institucionalna podpora slovenske in srbske države. Preverjam tudi, ali je pomemben kazalec etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini tudi skrb za slovenski jezik. Za prikaz etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini je bila pregledana dostopna literatura in bilteni slovenskih društev v Vojvodini. Poglavitni del prikaza etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini predstavljajo intervjuji z najpomembnejšimi akterji v slovenskih društvih v Vojvodini, učiteljicami slovenskega jezika v društvih in slovenskimi ter s srbskimi strokovnjaki, odgovornimi za slovensko narodno manjšino v Vojvodini, ter strokovnjaki iz drugih področij (medijskega, izobraževalnega itn.).

Ključne besede: etnična vitalnost, slovenska narodna manjšina v Vojvodini, društva Slovencev v Vojvodini, skrb za slovenski jezik.

Ethnic vitality of Slovene national minority in Vojvodina: care for Slovene language in Slovene societies in Vojvodina

In the diploma there is presented ethnic vitality of Slovene national minority in Vojvodina. It describes the history of immigration of Slovenes in Vojvodina, organizing of Slovenians in this area, existence of media in Slovene language in Vojvodina and care for Slovenian language within Slovenian minority in Vojvodina. The purpose of the diploma is presentation of ethnic vitality of Slovene national minority in Vojvodina and to establish which elements have influence on Slovene minority. In diploma I examine, how the institutional support of Slovenia and Serbia contribute to the ethnolinguistic vitality of Slovene national minority in Vojvodina. I also check if the important element of ethnolinguistic vitality of Slovene national minority in Vojvodina is also care for Slovenian language. To represent the ethnolinguistic vitality of Slovene national minority I have looked over the accessible literature and bulletins of Slovene societies in Vojvodina. The main part of representation of ethnolinguistic vitality of Slovene national minority are the interviews with most important initiators in Slovene societies in Vojvodina., teachers of Slovene language within societies and Slovene and Serbian experts, responsible for Slovenian national minority in Vojvodina. Last but not least are the interviews made with the experts of other fields (media, education etc.).

Key words: ethnic vitality, Slovenian national minority in Vojvodina, Slovene societies in Vojvodina, care for Slovene language.

KAZALO

1 UVOD	8
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
2.1 ETNIJA IN ETNIČNOST	10
2.2 NAROD IN NARODNA MANJŠINA	11
2.3 ETNIČNA VITALNOST	13
2.3.1 JEZIK KOT POMEMBEN KAZALEC ETNIČNE VITALNOSTI	15
3 SLOVENCİ V VOJVODINI	17
3.1 O VOJVODINI	18
3.2 PRISELJEVANJE SLOVENCEV V VOJVODINI	20
3.3 ORGANIZIRANJE SLOVENCEV V VOJVODINI	27
3.3.1 Nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Republiki Srbiji	27
3.3.2 Društva Slovencev v Vojvodini in njihova dejavnost	28
3.3.2.1 Društvo Slovencev »Kredarica«, Novi Sad	30
3.3.2.2 Društvo Slovencev »Planika«, Zrenjanin	31
3.3.2.3 Društvo Slovencev »Kula«, Vršac	31
3.3.2.4 Društvo Slovencev »Triglav«, Subotica	32
3.3.2.5 Društvo Slovencev »Emona«, Ruma	35
3.4 MEDIJI V SLOVENSKEM JEZIKU V VOJVODINI	36
3.5 SKRB ZA SLOVENSKI JEZIK PRI SLOVENCIH V VOJVODINI	38
3.5.1 Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu za Slovence v Vojvodini	38
3.5.2 Društva Slovencev v Vojvodini	40
3.5.2.1 Pouk slovenskega jezika in didaktični pripomočki	42
3.5.2.2 Motivi za učenje slovenščine	45
3.5.2.3 Najpogostejše težave pri učenju jezika	46
3.5.2.4 Negovanje slovenščine po drugih poteh	46
3.5.3 Slovenski jezik na vojvodinski univerzi	47
4 SKLEP	49
5 LITERATURA	54

PRILOGE

Priloga A: Intervju z Barbaro Goršič, učiteljico slovenskega jezika v društvih Slovencev v Vojvodini v šol. letu 2009/10	60
Priloga B: Intervju z Rut Zlobec, učiteljico slovenskega jezika v društvih Slovencev v Vojvodini v šol. letih 2007/08 in 2008/09	62
Priloga C: Prvi intervju z Vero Popovič, učiteljico slovenskega jezika v društvu Slovencev »Planika«, Zrenjanin v letih 2002–2011	65
Priloga Č: Prvi intervju z Zoranom Jovičićem, predsednikom društva Slovencev »Emona«, Ruma	68
Priloga D: Prvi intervju z Judito Tomić, članico izvršnega odbora društva Slovencev »Triglav«, Subotica	71
Priloga E: Intervju z Martino Drča, predsednico društva Slovencev »Planika«, Zrenjanin	75
Priloga F: Prvi intervju z Zdravkom Starcem, predsednikom društva Slovencev »Kula«, Vršac	79
Priloga G: Prvi intervju s Silvo Martinec, sekretarko društva Slovencev »Kredarica«, Novi Sad	81
Priloga H: Prvi intervju z Alešem Selanom, višjim svetovalcem iz Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu	84
Priloga I: Intervju z Melito Steiner iz Ministrstva za šolstvo in šport RS	90
Priloga J: Intervju z Borom Kecmanom, samostojnim strokovnim sodelavcem na Sekretariatu za uredbe, upravo in narodne skupnosti Republike Srbije	91
Priloga K: Intervju z Zdenkom Popom, namestnikom glavnega in odgovornega urednika TV Vojvodine za program v jezikih narodnih manjšin	93
Priloga L: Intervju z Mirjano Marinkovič, tajnico Oddelka za srbsko književnost na Filozofski fakulteti v Novem Sadu	94
Priloga M: Intervju z mag. Mileno Spremo, elektorico Nacionalnega sveta narodne manjšine v Republiki Srbiji	95
Priloga N: Intervju z neimenovano organizatorico medkulturnega dogajanja in oddaje »Jednog smo roda« na TV KANALU 9 v Novem Sadu	97
Priloga O: Drugi intervju z Vero Popovič, učiteljico slovenskega jezika v društvu Slovencev »Planika«, Zrenjanin v letih 2002–2011	99
Priloga P: Drugi intervju z Zdravkom Starcem, predsednikom društva	

Slovencev »Kula«, Vršac	101
Priloga R: Drugi intervju z Zoranom Jovičićem, predsednikom društva Slovencev »Emona«, Ruma	102
Priloga S: Drugi intervju z Judito Tomić, članico izvršnega odbora društva Slovencev »Triglav«, Subotica	103
Priloga Š: Drugi intervju s Silvo Martinec, sekretarko društva Slovencev »Kredarica«, Novi Sad	104
Priloga T: Drugi intervju z Alešem Selanom, višjim svetovalcem iz Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu	105
Priloga U: Intervju z Majo Deisinger z Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendije	109
Priloga V: Tretji intervju z Judito Tomić, članico izvršnega odbora društva Slovencev »Triglav«, Subotica	110

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Slovenski priimki rudarjev na pokopališču v Vrdniku	21
Slika 3.2: Društva Slovencev in njihove podružnice v Vojvodini	29
Slika 3.3: Pevski zbor Društva Slovencev v Subotici »Triglav« na gostovanju v Centru Zarja v Ljubljani junija 2010	33
Slika 3.4: Vojvodinski Slovenci na Pleteršnikovem srečanju v Pišecah julija 2010	34

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Slovenski kolonisti v Vojvodini	23
Tabela 3.2: Spremembe v številu Slovencev v Vojvodini v letih 1961–2002	25

1 UVOD

V diplomskem delu sem se posvetila raziskovanju etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini. Slovenska narodna manjšina je danes organizirana znotraj petih društev v Novem Sadu, Subotici, Zrenjaninu, Rumi in Vršču (z nekaj podružnicami).

Cilj diplomskega dela je predstaviti etnično vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini in ugotoviti, kateri kazalci vplivajo nanjo. Še posebej me bo zanimala pomembnost skrbi za slovenski jezik kot elementa etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini.

Za temo sem se odločila tako zaradi osebnih stikov in sorodstvenih vezi z nekaterimi člani iz društev Slovencev v Vojvodini kot tudi zaradi tega, ker obravnavana tematika še ni bila podrobneje predstavljena.

V diplomski nalogi raziskujem dve hipotezi. Preverjam hipotezo, **da k etnični vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini pomembno doprineseta institucionalna podpora slovenske in srbske države**. Hipotezo si zastavljam z namenom, da bi preverila, če Srbija in Slovenija prek dejavnosti strokovnih služb, financiranja, moralne podpore idr. vplivata na krepitev etnične vitalnosti Slovencev v Vojvodini.

Druga hipoteza, ki si jo zastavljam, je, da je **pomemben kazalec etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini skrb za slovenski jezik**. Hipotezo preverjam s pridobivanjem podatkov o različnih načinih, prek katerih za slovenski jezik skrbijo tako društva Slovencev kot tudi slovenska država.

Diplomsko delo je razdeljeno na dva dela: prvi je teoretični, sledi praktični del. Po uvodu v prvem poglavju so v drugem poglavju opredeljeni teoretični pojmi, s katerimi opredelim področje raziskovanja: narodna manjšina, etnija, etničnost, etnična vitalnost in jezik kot del etnične vitalnosti. Na kratko predstavim tudi pojma sporazumevalna zmožnost in jezikovne spretnosti.

V tretjem poglavju, s katerim se začne empirični del naloge, je orisan zgodovinski pregled prihoda Slovencev v Vojvodino oziroma so zbrane informacije o naselitvi Slovencev v Vojvodini pred drugo svetovno vojno in po njej ter predstavitev slovenskih združenj na tem območju. Praktični del v nadaljevanju prinaša informacije o številčnosti Slovencev v Vojvodini, in podatek o dejavnih prizadevanjih posameznikov iz društev Slovencev, da bi ohranili slovensko kulturo, jezik in pozitiven odnos do Slovenije. Empirični del dopolnjujejo osebne zgodbe posameznikov društev o njihovih »slovenskih koreninah« in o tem, kako so prišli v Vojvodino. V nadaljevanju empiričnega dela sledi oris prizadevanj učiteljev

slovenskega jezika za ohranitev slovenskega jezika pri vojvodinskih Slovencih. Poleg tega prinaša opis skrbi Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu za člane slovenskih društev v Vojvodini in vsebuje podatke o slovenskih oddajah ter časopisih v Vojvodini ali medijih, namenjenih Slovencem na tem območju. Zaključí se z opisom možnosti učenja slovenskega jezika v Vojvodini na Univerzi v Novem Sadu.

Teoretični del naloge vsebuje informacije, ki so rezultat pregleda strokovne literature. Empirični del naloge metodološko temelji na informacijah, pridobljenih z intervjuji z odgovornimi za društva Slovencev v Vojvodini, učiteljicami slovenskega jezika v društvih ter strokovnjaki iz različnih področjih, s poudarkom na narodnomanjšinskem področju. Intervjuje sem izvajala v letih 2010 in 2011. Statusni, demografski in institucionalni položaj Slovencev v Vojvodini sem analizirala ne samo prek intervjujev, temveč tudi s pregledom biltenov in spletnih strani slovenskih društev ter redke dostopne literature.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

V nadaljevanju opredelim pojme etnija, etničnost in etnična vitalnost. Skušala bom pokazati, katere silnice neko družbeno skupino privedejo do samoprepoznavanja. Avtorji, katerih definicije o etniji in etničnosti navajam v poglavju 2.1, so si kljub temu, da pripadajo različnim miselnim smerem, enaki v stališču, da je narodova osnovna sestavina etničnost, brez nje narodi ne bi mogli obstajati. Slovenska narodna manjšina v Vojvodini ima svojo slovensko »etničnost, ki je prirojena«, kot pravi Nečak Lükova (1998, 22), in jo je znotraj srbskega etničnega prostora morala najprej ponotranjiti in nato učvrstiti s svojim delovanjem. Proces učvrstitve etničnosti je potekal in še poteka tako na zasebni (branje slovenskih knjig, časopisov, spremljanje slovenskih programov idr.) kot tudi na skupinski ravni (društvene dejavnosti, obiski Slovenije, obiskovanje pouka slovenskega jezika).

2.1 ETNIJA IN ETNIČNOST

Po Južniču (1993, 268–269) je etnija človeška skupnost, ki je močno premakljiva in hkrati oblika najizrazitejše skupinske identitete. Premakljivost je mišljena v diahroničnem smislu, kar pomeni, da so se etnije v oblikovale v času različno. Bolj ko je etnija razvita, bolj je lahko drobljena na drugačne skupinske identitete. Etničnost je dodeljena z rojstvom v določeni etnični skupnosti. Povezana je z bivalno, biološko-generično (tj. resničnim ali zamišljenim skupnim poreklom), jezikovno (v smislu komunikacijske skupnosti) in politično kontinuiteto ter s sklenjenim gospodarskim prostorom. Etnično se lahko spreminja. Do sprememb etničnosti pride takrat, ko identiteta ne more biti socializacijsko oziroma inkulturacijsko potrjena in učvrščena.

Etnija je po Nečak Lükovi (1998, 22–28) podobno kot pri Južniču (1993, 269) skupek značilnosti (jezik, kultura, vera, ozemlje, zgodovinski spomin), ki jih je neka družbena skupina pridobila z rojstvom in po katerih se ta družbena skupina razlikuje od drugih družbenih skupin, opredeljenih z enako vrsto značilnosti. Etničnost je vidik razumevanja skupnosti same in vidik priznavanja te skupnosti s strani drugih skupnosti. Etničnost povezuje posameznike s skupino, prek nje se udejanja socialna integracija in prek nje se posameznik dokoplje do svojkega razumevanja pojavov o družbi, svetu in življenju. Etničnost je prirojena. Kako pa bo človek ravnal s svojo dediščino (bo norme svoje skupine sprejel ali ne), je odvisno od posameznih in družbenih dejavnikov.

Etničnost se lahko spremeni v vsebini, pojavijo se razlike v obnašanju, ki so rezultat družbenih ali nasilnih sprememb. Spremeni se lahko pripadnost, ko moderni človek svoje družbene, kulturne in fizične attribute jemlje kot izbiro, ki jo lahko opravi po lastni presoji. Sprememba etničnega je lahko na ravni intenzivnosti. Včasih se etnična pripadnost pojavi na najpomembnejšem mestu, drugič pa lahko odstopi pomembnejše mesto drugim identitetam (Nećak Lük 1998, 22–28).

Tudi Medveškova (2002, 26) podobno kot Nećak Lükova (1998, 22–28) trdi, da je etnična identiteta pripisana z rojstvom, hkrati pa je tudi pridobljena, saj je šele od procesa socializacije odvisno, ali bo posamezniku omogočeno razviti etnično identiteto. Podedovano etnično identiteto posameznik lahko neprestano spreminja, zato je posameznik tudi ustvarjalec in ne le nosilec identitete.

V procesu ustvarjanja svoje etnične identitete, samoprepoznnavanju in učvrstitvi etničnosti v razmerju z drugo etničnostjo ne gre le za razločevanje med »našimi« in »njihovimi«. Gre tudi za definicijo, kaj je »naše« in kaj je »njihovo«. »Mi« smo tisto, kar »oni« niso. Če ne bi bilo točno določenih značilnosti »njih«, tudi jasno določene značilnosti »nas« ne bi obstajale (Bašić Hrvatinić 2010, 146).

V zgodovini sta se sicer pojavili dve miselni smeri, ki sta opisovali etničnost. Jurić Pahorjeva (2000, 71) izpostavi »primordialiste«, za katere je etničnost univerzalna kohezijska sila, ki prehaja iz roda v rod. Drugi so »modernisti«, ki menijo, da ne gre za a priori dani ali večnosti pojav. Obe teoriji imata določeno veljavnost.

»Dilemo« je rešil Anthony D. Smith (2005, 129), ki je trdil, da je vsak narod zamejen s svojimi historičnimi koreninami in svojo rastjo v vsaki generaciji. Brez pretekle etničnosti narodi ne bi mogli obstajati. Zgodovinsko rečeno so vsi narodi v bistvu »etnični«. Narod sicer sčasoma morda preseže dano etničnost in v širšo politično skupnost vključi še druge etnije, a svojo mobilizacijsko moč črpa iz skupnega prepričanja o enotnih prednikih in zgodovini.

2.2 NAROD IN NARODNA MANJŠINA

Narod in narodna manjšina sta tesno povezana z etnično identiteto. Opredelitev pojmov naroda in narodne manjšine je v mednarodni sodobni družbeno-politični praksi vedno aktualno vprašanje, saj definiciji še nista poenoteni.

Z definicijo narodne manjšine se ukvarjajo mnoge humanistične in družboslovne discipline, ki so ustvarile različne definicije manjšine (Komac 2002, 88).

Različne definicije narodne manjšine privedejo tudi do tega, da se za pojem manjšine ne uporablja enoten izraz, temveč tudi drugi izrazi, npr. etnija, narodna skupina, etnična manjšina, jezikovna manjšina, jezikovna skupina (Jesih 2007, 31) in narodnostna oz. narodna skupnost (Enciklopedija Slovenije 1993, 304).

Težave se poleg uporabe neprimernih izrazov za narodne manjšine pojavljajo tudi pri etnični identifikaciji prebivalstva, kvantifikaciji podatkov o njem in vprašanju oblik gospodarskega in kulturnega življenja (sem spadajo tudi težave akulturacije¹ in integracije² z večinsko populacijo) (Grafenauer 1990, 18).

Tudi v mednarodni sodobni politični praksi je opredelitev manjšin aktualno vprašanje. Definicijo v okviru posameznih držav in na mednarodni ravni iščejo pravniki, politiki, člani vladnih in nevladnih organizacij.

Na multilateralni ravni še ni prišlo do dogovora o tem, katere pogoje bi morala izpolnjevati posamezna etnična skupnost, da bi bila upravičena do posebnih pravic oziroma manjšinskega varstva. Na univerzalni ravni so si najodmevnejši poskusi opredeljevanja pojma manjšina enotni v tem, da manjšini pripisujejo subjektivno voljo. Ta pomeni željo posamezne skupnosti, da je prepoznana kot manjšina, da ohranja značilnosti svoje posebne identitete in da se po določenih značilnostih razlikuje od preostalega prebivalstva (Roter 2007, 8–18).

Reševanje in opredeljevanje problematike narodnih manjšin je v sodobni družbi dinamičen proces, saj je moderna država nenehno izpostavljena sočasnim pritiskom tako globalizacije kot tudi pritiskom etničnih in lokalnih identitet ter imigracijskih tokov.

Opredelitev neke narodne manjšine se začne z novimi potrebami določene etnične skupnosti in posameznikov (pripadnikov teh skupnosti) glede določenih sprememb obstoječih politik. Sem spadajo obravnave rabe jezika, veroizpovedi, spoštovanja in uveljavljanja različnih kultur, običajev in navad. V praksi gre za zapleten proces, v katerem se dominantna etnična skupnost upira deliti privilegije tej skupnosti. Takšna je izkušnja večine evropskih držav. Med tovrstne svoboščine spada nadzor nad izobraževalnim sistemom, uradna raba jezika, prevlada verskih in kulturnih značilnosti dominantne etnične skupnosti v javnem življenju itn. Prvi korak k priznavanju posebnih pravic določene etnične skupine se začne s priznavanjem obstoja teh (novih) etničnih skupnosti. Opredelitev izraza manjšina je posebej pomembna v smislu opredelitve upravičencev do posebnih manjšinskih pravic (Roter 2005, 169–171).

¹ Akulturacija je proces prevzemanja ali prenosa kulturnih elementov med različnimi družbenimi skupinami (Bufon 2001, 52).

² Integracija izseljencev pomeni uvrstitev izseljencev, tako posameznikov kot njihovih skupnosti, v novo družbo, kamor so se naselili. Integracija ni le ekonomski, temveč tudi socialni, politični, kulturni in rasni proces (Gogala 1996, 226–230).

V modernem proučevanju narodov in narodnosti je standardna referenca knjiga Bendedicta Andersona, *Zamišljene skupnosti*. Po Andersonu (1998, 14–16) je narod zamišljena politična skupnost, saj pripadniki naroda nikoli ne spoznajo prav vseh svojih sočlanov in ne slišijo zanje. V mislih imajo predstavo o povezanosti v skupnost. Narod je omejen, saj ima prav vsak, še tako velik narod, svoje končne, četudi spremenljive meje. Po Andersonu (1998, 16) je narod suveren in je predstava o neki skupnosti. Ne glede na neenakost, ki morda vlada v narodu, se v predstavah članov naroda poraja globoko tovarištvo.

2.3 ETNIČNA VITALNOST

Družbena skupina, ki se samoprepозна kot posebna celota, mora razvijati svojo etnično zavest (Nečak Luk 1996, 131–135). Da skupina navzven pokaže svojo etnično posebnost, ni odvisno le od nje same, temveč tudi od statusnih in demografskih dejavnikov ter institucionalne podpore. Če so ti dejavniki optimalni, se lahko razvija etnična vitalnost družbene skupine (prim. Nečak Luk 1998a, 22). Natančnejša razlaga etnične vitalnosti (ter posebnega poglavja o jeziku kot pomembnem elementu etnične vitalnosti) in spremenljivk, ki vplivajo nanjo, je v tem poglavju nujna teoretična podlaga za nadaljnje razprave o tem, katere strukturne spremenljivke pomembneje vplivajo na etnično vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini.³

Etnična vitalnost je torej lastnost etnične skupnosti oz. narodne manjšine, da se v medetničnih odnosih obnaša kot posebna in prepoznavna kolektivna celota (Nečak Lük 1996, 131–135).

Na etnično vitalnost vpliva vrsta strukturnih spremenljivk, in sicer statusne spremenljivke, kamor spadajo pravni, politični, ekonomski, socialni, družbeno-zgodovinski status in jezikovni položaj, ter demografske spremenljivke, kamor prištevamo nacionalni teritorij, koncentracijo razmerja, absolutno število, naravni prirastek, mešane zakone ter imigracije in emigracije (Nečak Lük 1998a, 22–28).

Vitalnost se lahko poveča tudi z ustrezno institucionalno podporo (tretja vrsta spremenljivk), kamor spadajo državna in/ali lastna podpora v organizaciji manjšine, množični mediji, vzgoja in izobraževanje, administrativne usluge, religija, industrija, kultura ter stiki z matico (Nečak Lük 1998a, 22–28).

³ S perspektive elementov etnične vitalnosti npr. jezikovno stvarnost večjezičnega okolja Kanalske doline raziskuje tudi Nataša Gliha Komac (2002, 2009).

Podobno kot Nećak Lükova (1998a, 22–28) skorajda identičen model strukturalnih spremenljivk prevzema tudi Mikeševa (2001, 14–16). Razlike so v tem, da Mikeševa (2001, 14–16) med statusne spremenljivke ne prišteva pravnega in političnega statusa. Model Mikeševe (2001, 14–16) se od modela Nećak Lükove (1998a, 22–28) razlikuje tudi v drugačni delitvi znotraj vrst spremenljivk. Mikeševa (2001, 14–16) demografijo deli na distribucijo (med katero prišteje narodno ozemlje, koncentracijo prebivalstva in delež prebivalstva) in število (kamor prišteje absolutno število, naravni prirastek, mešane zakone, imigracije ter emigracije). Med spremenljivkami Mikeševe (2001, 14–16) ni vzgoje in stikov z matico. Institucionalno podporo deli na formalno, med katero spadajo množični mediji, izobraževanje in javne službe, in neformalno, kamor spadajo religija, kultura in gospodarstvo.

Poleg predmetne stvarnosti, ki je izražena skozi strukturne spremenljivke, Nećak Lükova (1998a, 22–28) dodaja subjektivni pogled prizadetih na učinkovanje navedenih spremenljivk. Etnije v stiku različno dojemajo predmetno realnost. Z informacijami o navedenih dejavnikih etnične vitalnosti lahko manipulirajo, izkrivljajo pogled podrejenih skupin na lastno vitalnost in vplivajo na stališča pripadnikov večine glede položaja manjšine. To lahko poteka prek razširjanja negativnih stereotipov, poniževanja in razcepitve. Po drugi strani pa je lahko manjšina za večino gospodarsko in družbeno dovolj močan in zanimiv subjekt, zato lahko pride tudi do dejanskih poskusov približevanja. Družbene skupine se lahko opredeljujejo na dva načina, skupinsko in osebno. Skupine kategorizirajo in s tem definirajo sebe in svet. Tako lahko oblikujejo stališča do drugih in se vedejo v skladu z njimi. Primerjajo se z drugimi skupinami in šele v tej primerjavi etnična identiteta dobi pravi pomen in sproža procese etničnega odtujevanja ali lojalnosti. Nadalje pripisujejo pozitiven in/ali negativen pomen članstvu v skupini in na ta način ustvarjajo družbeno identiteto. Ti trije procesi privedejo do psihološkega samorazlikovanja, ko začne posameznik pozitivno vrednotiti lastno skupino (z vidika družbene moči, sposobnosti, gospodarske trdnosti, jezika, individualnih značilnosti itd.) in postane zadovoljen zaradi pripadnosti tej skupini.

Tudi Mikeševa (2001, 16) poleg statusnih, demografskih in institucionalne podpore na lokalni, regionalni in državni ravni priznava psihološke procese, ki se odražajo v stališčih manjšinskih in večinskih narodov. Na vitalnost manjšine vpliva tudi dejstvo, kako člani manjšine doživljajo sobivanje v določeni skupnosti in kako uporabljajo pravice in ugodnosti, ki so jim nudene na institucionalni ravni.

Manjšine lahko izvajajo skupinske strategije, ki lahko privedejo do sprememb v medetničnih odnosih. Lahko pride do asimilacije⁴, redefinicije negativnih značilnosti,

⁴ Asimilacija je postopek pridobivanja oz. podrejanja pripadnikov druge skupnosti k lastni skupini. Gre za vrsto dinamičnih procesov, ki potekajo med mejnimi skupnostmi in te postavljajo v koekstistenčne ali konfliktno

družbene ustvarjalnosti in skupinske tekmovalnosti (Nećak Lük 1998a, 28).

2.3.1 JEZIK KOT POMEMBEN ELEMENT ETNIČNE VITALNOSTI

V oblikovanju etnije ima jezik središčni pomen. Jezik določa človekovo osebno in skupinsko identiteto. Jezik vzdržuje eksistencialno skupnost, je eden od konstitutivnih elementov skupinske zavesti in bistvo etnične pripadnosti. Ljudje, ki govorijo isti jezik, so ne glede na močne medsebojne razlike močno povezani. Jezik je nenehni spremljevalec etničnosti in vzdržuje razdaljo med družbo in posameznikom (Južnič 1993, 280–281).

Poleg sporazumevalne funkcije je jezik pomemben tudi zaradi tega, ker predstavlja vsoto znanj, izkustev in sposobnosti, je proizvod kulture oziroma del kulture. Je zgled ciljev tipičnih orientacijskih vzorcev, ciljev delovanja, tehnik za uresničitev ciljev, razlag in legitimizacij (Žigon 1998, 20).

Stališča do jezika so pomembna za njegovo ohranitev, obnavljanje pa tudi izginevanje, hkrati pa so pokazatelj v družbi veljavnih aktualnih pogledov, misli, želja, pričakovanj (Komac 2002, 22). Na ravni narodne pripadnosti se pojavi identifikacija posameznika s prvim (maternim) jezikom. Kot pomemben element narodne zavesti nastopi jezikovna zavest. Jezikovno zavest lahko razčlenimo na spoznavno sestavino (to so predstave in sodbe o jeziku na splošno in jeziku kot delu kulture, razumevanja jezika in njegove družbene vloge), čustveno sestavino (vrednostni in čustveni odnos do jezika) in dejavnostno sestavino (odnos do jezika med samo jezikovno rabo) (Mikolič 2004, 53).

Kateri jezik bo manjšina v dvo- ali večjezični družbi⁵ izbrala za sporazumevanje, je odvisno tako od posameznika kot od družbe. Jezikovno prilagajanje skupine je odvisno od tega, kako govorci dojemajo družbeni položaj lastne skupnosti ter položaj večinske skupnosti, s katero sobivajo. V uravnoteženem družbenem položaju je jezikovno prilaganje vzajemno, če so procesi družbe neuravnoteženi, poteka jezikovno odmikanje (Nećak Lük 1998b, 233).

Poudarjanje in izkazovanje etničnih značilnosti pripadnikov manjšin oziroma opuščanje manifestativnih znakov etničnega, med njimi tudi jezika, je odvisno od primerjalnega vrednotenja družbenega položaja lastne etnije ter zadovoljstva (ali nezadovoljstva) glede pripadnosti določeni skupini. Ti psihološki mehanizmi so povezani s statusnimi,

odnose (Bufon 2001, 52). Pri procesu asimilacije se osebne značilnosti določene skupine izgubljajo in se privzemajo tuje. Obstajata umetna (ki je zaradi siljenja k odpovedi osebnih pravic oz. zakonitih posebnosti ena izmed oblik zapostavljanja) in naravna asimilacija (plod naravnega razvoja in naravne medsebojne kulturne izmenjave). (Vir: Mirko Gogala. *Usoda izseljencev*, Buenos Aires 1996, str. 244–245.)

⁵ Dvo- ali večjezičnost je raba dveh oziroma več jezikov ali zmožnost sporazumevanja v dveh ali več jezikih (Gliha Komac 2009, 25).

demografskimi dejavniki institucionalne podpore ter dejansko ali percipirano ravnanje skupnosti, s katero bivajo, v medskupinskih stikih (Nećak Lük 2002, 55).

Opuščanje jezika narodne manjšine vodi v dvosmerne spremembe, saj ponavadi potegne za seboj širjenje jezika večinskega naroda. V primeru, ko je družbeni položaj jezika uravnotežen, še posebej tam, kjer se pojavlja dvosmerna dvojezičnost, ima jezik manjšine dobre možnosti za ohranitev in razvoj. Na temelju popolne večjezičnosti, ki spoštuje vse jezike, se lahko odraža in izraža kultura različnih narodov. V tem duhu narodi posle znotraj svoje nacionalne, kulturne in jezikovne skupnosti vodijo v svojem jeziku in obenem svoj jezik uporabljajo v medkulturnih stikih.

Jezik je v posebnih zgodovinskih okoliščinah igral tudi vlogo instrumenta narodnega oblikovanja. Nekatere etnične skupnosti so se s pomočjo jezika homogenizirale in kulturno nivelizirale (postale bolj enotne in dosegle visoko kulturno raven), ko niso imele na voljo nobenega drugega instrumenta. Ogroženi jeziki (in tudi narodi v posebnih zgodovinskih situacijah, obarvanih z nacionalizmom) so dostikrat vztrajali na jezikovnih normah in se skušali otresti besedišča, ki ga niso priznavali za svojega (Južnič 1993, 280–288).

A vendarle po Mikeševi (2001, 16–18) ni potrebno, da vse jezike razglasimo kot enako pomembne in privilegirane v vseh funkcijah. Jeziki so lahko dragocena obeležja kulturne pripadnosti, kulturnega vedenja in identitete, ne morejo pa na primer imeti enake vrednosti in živosti v mednarodni in ekonomski komunikaciji.

Posebno težavo predstavljajo »majhni jeziki«, ki niso državni jeziki v nobeni državi. Mnogi od teh nimajo standardnega pravopisa in slovnice, ki bi premostila narečne razlike. Nekaterim primanjkuje demografska koncentracija govorcev, ki bi omogočila, da se materni jezik posreduje naslednjim generacijam. Ponavadi se postavlja vprašanje, ali je vredno vlagati napore v ohranitev teh »malih jezikov«, največkrat la k obstoju teh jezikov ne odločajo njihovi govorci. Ko neka skupnost izgubi svoj jezik, nastanejo razpoke v sociokulturni integraciji v nekaj generacijah, izgine kohezija, naravni tok in kreativnost, varnost identitete, smisel za skupne vrednote skupnosti in njenih članov (Mikeš 2001, 16–18).

3 SLOVENCİ V VOJVODINI

V uvodnem delu empiričnega dela prikazujem družbeno okolje Vojvodine, v katerem prebiva slovenska narodna manjšina, in orisujem zgodovinski prikaz prihoda Slovencev v Vojvodino.

Nadaljevanje empiričnega dela je namenjeno prikazu delovanja društev Slovencev v Vojvodini in ustanovitve Sveta slovenske narodne manjšine v Republiki Srbiji, ki je Slovincem v Vojvodini prinesel več pravic. Po prikazu narodnomanjšinske tematike v vojvodinskih medijih, kjer so Slovenci zastopani le v eni oddaji, se osredotočam na skrb za slovenski jezik v Vojvodini s strani Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki za potrebe poučevanja v društvih omogoča profesionalno učiteljico iz Slovenije in namenja sredstva za društvene aktivnosti. Sledi natančnejši opis poteka učenja slovenskega jezika, najpogostejših napak pri učenju, motivov za učenje slovenskega jezika in prikaz negovanja slovenščine po drugih poteh. Predstavljene so tudi možnosti učenja slovenščine na univerzi v Novem Sadu.

Informacije o etnični vitalnosti slovenske narodne manjšine sem pridobila s pregledom in analizo pisnih virov (biltenov in spletnih strani slovenskih društev ter strokovne literature), v veliki meri sem si pomagala tudi s tematskimi intervjuji.

Intervju je po Milosavljeviću (2005, 136) lahko tako metoda dela, ki je prisotna v družboslovnih znanostih (npr. v psihologiji, sociologiji, antropologiji), kot tudi novinarski žanr v smislu stalne oblike novinarskega sporočanja.

Milosavljević (2005, 144) od Koširjeve (1988, 82) prevzema osnovno vsebinsko razvrstitev intervjujev na osebne (v katerih je v središču pozornosti zanimiva osebnost, njeno delo in življenje), tematske (kjer je najpomembnejša razlaga zanimive teme, pri čemer je sogovornik pristojen za razpravo) in mešane (kjer se mešata poudarek na osebnosti in poudarek na pomembni tematiki).

Za pripravo praktičnega dela diplomske naloge sem uporabila **tematske intervjuje**, kjer je v središče postavljena tematika društvenega življenja in pouka slovenskega jezika.

Pri izvedbi intervjujev sem si pomagala z navodili Mance Košir (1987, 31–32). Avtorica pojasnjuje, da je pol uspeha pri intervjuju narejenega, če poiščemo pravega sogovornika. Pri iskanju sogovornikov sem bila temeljita, število sogovornikov je bilo veliko. Intervjuje sem naredila s predsedniki oz. tajniki društev Slovencev v Vojvodini, učiteljicami slovenskega jezika in tamkajšnjimi strokovnjaki s področja medijev, izobraževanja idr. Intervjuji s predsedniki društev in učiteljicami slovenskega jezika so standardizirani. Vsem sem

postavljala enaka vprašanja, in sicer z namenom, da bi odgovore izpraševancev lažje primerjala med seboj in izpeljala zaključke.

Poleg navodil Mance Košir (1987, 31–32) sem se ravnala tudi po novinarskem načelu, o katerem piše Milosavljevič (2005, 149): pred izvedbo intervjujev mora novinar/raziskovalec raziskati vse razpoložljive pisne in ustne vire o temi, o kateri piše.

O tematiki vojvodinskih Slovencev zaenkrat še ni zbrane literature na enem mestu, kar ne preseneča, saj Slovenci v Vojvodini pomen društev in negovanje »slovenstva« šele začenjajo ponovno odkrivati. Informacije so razpršene po društvih in institucijah ter pri posameznikih. Ko od nekaterih izpraševancev nisem dobila celovitih odgovorov, sem raziskovala dalje. Pri tem so mi bila v pomoč osebna znanstva, medmrežje in telefonski pogovori. Pri zbiranju podatkov je bilo potrebnega veliko potrpljenja, znanje srbskega jezika, vztrajnost in želja po celovitejših informacijah.

Poleg sogovorcev po Koširjevi (1987, 31–32) drugo polovico uspeha pri intervjuju predstavljajo novinarjeva vprašanja. Vprašanja so bila v primeru standardiziranih intervjujev s predsedniki oz. tajniki društev Slovencev v Vojvodini ter učiteljicami slovenskega jezika tematsko naravnana in objektivna. Namen objektivno zastavljenih vprašanj je bil dobiti dejstva, podatke in ocene o zadevah, ki se tičejo etnične vitalnosti Slovencev v Vojvodini. Pogovor sem poskusila ustvarjati v čim bolj sproščenem ozračju, da naslovnik ne bi čutil nepotrebne napetosti. Po določenem številu opravljenih intervjujev sem bila opremljena z več podatki in znanjem o tematiki, kar mi je dalo večjo samozavest pri vzpostavljanju dialoga z novimi sogovorci in pri iskanju manjkajočih podatkov.

3.1 O VOJVODINI

V poglavju 3.1 predstavljam demografske, družbene in geografske značilnosti severne srbske pokrajine Vojvodine. V okviru zmožnosti in pridobljenih virov te značilnosti in podatke povežem s slovensko narodno manjšino v Vojvodini.

Srbska pokrajina Vojvodina ima glede na popis iz leta 2002 2.031.992 prebivalcev, kar predstavlja 27,1 odstotek celotnega prebivalstva Republike Srbije. Večinsko prebivalstvo je srbske narodnosti. Po zadnjem popisu iz leta 2002 naj bi bilo v Vojvodini v okrog 22 narodnosti (Republiški zavod za statistiko Srbije 2002). Točnega števila narodnosti se v Vojvodini po Kecmanovih besedah (2011) ne da natančno opredeliti. Mnogo prebivalcev

Vojvodine ni opredelilo svoje narodnostne pripadnosti.⁶ Za Kecmana (2011) je to pomemben podatek, saj so med neopredeljenimi lahko tudi Slovenci, ki se ne želijo opredeljevati. Sicer pa je opredeljenih Slovencev v Vojvodini 2005 (Republiški zavod za statistiko Srbije 2002).⁷

Vojvodina po Zlobčevi (2010) tradicionalno podpira svoje manjšine pri ohranjanju kulture, jezika in tradicije, tako finančno kot z različnimi projekti. Slovenci v Vojvodini znajo priložnosti, ki jih pokrajina omogoča, maksimalno izkoristiti, kar pomeni, da sodelujejo na prireditvah in pri projektih, ki jih organizirata Vojvodina in Slovenija. S tem bogatijo ne le sebe, temveč tudi svoja društva in celotni kulturni prostor Vojvodine in Slovenije.

Po Gavrilovičevi (2006, 200–201) je Vojvodina v načelu res multietnična in multikonfesionalna, saj ima visoko raven medkulturnih komunikacij. A v vojnem času (od leta 1991–1995) je bila zaznamovana, saj je pretrpela dramatične demografske spremembe s priseljivanjem Srbov iz različnih kulturnih okolij (iz dinarskega prostora – današnje srednje Dalmacije ter dela severne Dalmacije, Like, Banije, Korduna in Bosne), Kosova in Slavonije. Deset let od konca procesa priseljivanja (od leta 2001 dalje) je realno stanje medkulturnosti drugačno, v Vojvodini je zaznati izredno visoko raven ločenosti med skupinami, ne le v odnosu staroselci – priseljenci, temveč tudi v odnosu med posameznimi skupinami priseljencev. To se kaže v visoki stopnji napetosti in obstoju paralelnih društev.

Položaj Slovencev v Vojvodini se je 6. junija 2010 z izvolitvijo 15-članskega Nacionalnega sveta slovenske manjšine v Republiki Srbiji spremenil. Slovenci so s svetom dobili pravnega nosilca kolektivnih pravic slovenske manjšine.

Sicer pa vse narodnosti v Vojvodini nimajo statusa manjšine, temveč se imenujejo narodnostne skupine. Uradni jeziki v Vojvodini so srbski, madžarski, slovaški, romunski, rusinski in hrvaški jezik (Kecman 2011). Gre za pojav t. i. družbene uradne večjezičnosti (Gliha Komac 2009, 38), pri čemer so jeziki, ki dobijo položaj uradnega jezika, opredeljeni z ustavo.

Slovenski jezik v Srbiji oz. Vojvodini ni uradni jezik. Za slovenski jezik so po Kecmanu (2011) zadolžena društva Slovencev, za potek pouka slovenskega jezika pa v celoti skrbi slovenska država.

Srbski šolski sistem je sestavljen iz predšolskih ustanov, 539 osnovnih šol in 110 srednjih šol, kjer je omogočen tudi pouk v jezikih narodnih manjšin (Veleposlaništva Republike Srbije 2008). Slovenščine zaradi premajhnega števila Slovencev v Vojvodini na

⁶ V Vojvodini je neopredeljenih 55.016 ljudi, 23.774 ljudi pa je neznane pripadnosti (Republiški zavod za statistiko Srbije 2002).

⁷ V celotni Srbiji je prebivalcev, ki so se opredelili za Slovence, 5.104 (Republiški zavod za statistiko Srbije 2002).

srednjih šolah in osnovnih šolah ni (Kecman 2011). Novoustanovljeni nacionalni svet ima za cilj vpeljavo manjšinskega slovenskega jezika v vojvodinske srednje in osnovne šole (Martinec 2011).

Poleg nižjega in srednjega izobraževanja je v Vojvodini razvito tudi univerzitetno izobraževanje. Novosadska univerza ima 13 fakultet (Veleposlaništvo Republike Srbije 2008). Na Filozofski fakulteti je možno kot izbirni predmet izbrati tudi predmet Slovenski jezik in književnost (Filozofska fakulteta v Novem Sadu 2007).

V Vojvodini najdemo več veroizpovedi: pravoslavno (1.401.475 prebivalcev), katoliško (388.313), protestantsko (72.159), muslimansko (8.073) in druge. O veroizpovedi Slovencev na vojvodinskem območju ni podatkov (Republiški zavod za statistiko 2002). Ne glede na siceršnjo veroizpoved se člani slovenskih društev za velike praznike udeležujejo slovesnih katoliških maš v slovenskem jeziku (Popović 2010).

Vojvodina ima 45 občin in 7 okrožij s središči v mestih Subotica, Kikinda, Zrenjanin, Novi Sad, Pančevo in Sremska Mitrovica. Društvi Slovencev sta dejavni v Subotici in Novem Sadu.

3.2 PRISELJEVANJE SLOVENCEV V VOJVODINI

V tem poglavju opisujem, kako se je gibalo slovensko prebivalstvo v Vojvodini od konca 18. stoletja (ko je bil zabeležen prvi prihod Slovencev v Vojvodino) do leta 1991. Število priseljenih Slovencev skozi 19. in 20. stoletje je bilo veliko, prav tako pa je bilo veliko tudi število Slovencev, ki so se zaradi različnih vzrokov iz Vojvodine odseljevali (v obdobju kolonizacije jim npr. nista ustrezali vojvodinska klima in pokrajina). Število Slovencev v Vojvodini je od leta 1921 do leta 2002 padlo za 6000. Kljub temu Slovenci danes predstavljajo 0,1 odstotka vojvodinskega prebivalstva.

Slovenci so v Vojvodino začeli prihajati ob koncu 18. stoletja, namen takratnega priseljevanja pa ni znan (10 let Društva Slovencev »Kredarica« v Novem Sadu 2007, 3).

Po podatkih Franceta Cevca (2001, 313) se je od oktobra 1871 do oktobra 1907 nekaj slovenskih rudarjev iz Slovenije preselilo v Vrdnik, kjer so delali v rudniku (Vojvodina in Slovenija sta bili takrat del avstro-ogrske monarhije). Rudarsko mesto Vrdnik je vas v severnem delu Srema. Leta 1875 naj bi prišlo na delo v vrdniški rudnik 90 Slovencev, med njimi precej slovenskih rudarskih inženirjev.⁸ V Vrdniku se je kmalu oblikovala desetčlanska

⁸Po besedah Kecmana (2010) so se slovenski rudarski tehnični inženirji v Vrdnik priseljevali v času kraljevine Jugoslavije (1929–1945).

rudarska godba na pihala, v kateri so bili trije Slovenci, bratje Zdovc. Prvič je godba nastopila 4. oktobra na praznik svete Barbare, zavetnice rudarjev. Slovenci so v sodelovanju s srbskimi, hrvaškimi in madžarskimi rudarji organizirali tudi maškarado.

Med obema vojnama se je v Vrdnik priselilo nekaj rudarjev iz Slovenije, saj je bilo tedaj veliko povpraševanje po delovni sili (Cevc 2001, 313).

Ko se je leta 1968 rudnik zaprl, so mlajše slovenske delavce preselili v druge rudnike po Jugoslaviji in Evropi, starejši pa so dobili predčasne pokojnine. Nekateri so se zaposlili v kombinatu Naftgas, ki je imel sedež v Novem Sadu. Največ Slovencev se je zaposlilo v kamnolomu Rakovac, v katerem je bilo že prej zaposlenih več slovenskih rudarjev (Jovičić 2010).

Slovenska kolonija na Vrdniku je bila največja slovenska kolonija v Vojvodini, o čemer še vedno govori vrdniško pokopališče, na katerem je veliko slovenskih priimkov (Jovičić 2010). V Vrdniku stoji tudi spomenik rudarjem, z mnogimi slovenskimi priimki (Slika 3.1).

Slika 3.1: Slovenski priimki rudarjev na vrdniškem pokopališču

Vir: Pokrajinsko tajništvo za energetiko in mineralne surovine Republike Srbije (2010).

Po drugi svetovni vojni so se Slovenci naseljevali tudi v Gudurico, naselje v občini Vršac⁹ (za Slovenci so prišli Makedonci, kolonisti iz Bosne, Like, Banije, Korduna, Dalmacije in drugod). V tem času so dobivale ulice v centru mesta imena znanih slovenskih

⁹ Gudurica je imela po popisu iz leta 2002 1267 prebivalcev. Naselje je poseljeno pretežno s Srbi. Slovencev je 2,99 % (Gudurica 2011). Po Selanovih besedah (2010) ima društvo Slovencev v Vršču »podružnico« v Gudurici.

književnikov in borcev, ki so jih ohranile do danes, npr. Ul. Otona Župančiča, Cankarjeva ul., Ul. Komandanta Staneta, Prešernova ulica in Gradnikova ulica (Velemir 2005, 12).

Slovenci so se v Vojvodino priseljevali tudi ob nastanku Kraljevine SHS.¹⁰ Šlo je za vojaške starešine, ki so jih premestili v vojvodinske kraje. Srbska vojska je bila namreč v obeh balkanskih vojnah in v prvi svetovni vojni zdesetkana. Poleg vojaških starešin so po letu 1918 v Vojvodino prihajali tudi ljudje drugih poklicev (zdravniki, profesorji, obrtniki) (Cevc 2001, 313–314).¹¹

Omenimo lahko primer Zrenjanina: leta 1918 je avstro-ogrska monarhija izgubila vojno, zato so se Madžari, predvsem madžarski uradniki, politiki in večji del tehnične inteligence, umaknili do Segedina.¹² Zrenjaninu (tedanjemu Bečkerek) je primanjkovalo visoko izobraženih strokovnjakov pri pošti, železnici, finančah in še posebej v tovarnah. Med srbskimi prebivalci tovrstnih kadrov ni bilo, zato so izpraznjena delovna mesta zapolnili uradniki iz Slovenije. Za delo so bili dobro plačani. Slovenski strokovnjaki so za visok honorar v Zrenjaninu zgradili tudi livarno železa (današnji »Metalprogres«). V Zrenjaninu so si poiskali partnerice in nastali so mešani zakoni, katerih otroci so hodili v srbske šole. Vedno manj so govorili slovensko in kasneje slovenski jezik popolnoma pozabili. Tretja generacija teh rodov ne govori več slovensko (Društvo Slovencev Planika Zrenjanin 2005, 22).

V Kraljevini Jugoslaviji so bili glavni rudarji Slovenci, posebej inženirji. V tem času je bila fakulteta za rudarstvo v Ljubljani edina v Jugoslaviji in na Balkanu. V Celju je bila znana šola za rudarske nadzornike. V vseh jugoslovanskih rudnikih je bil zaposlen kak rudarski inženir ali nadzornik Slovenec (Cevc 2001, 314).

Ob izbruhu 2. svetovne vojne je v Zrenjanin prišlo od 80 do 90 slovenskih družin z otroki (npr. družina Bobek iz Celja). To je bila slovenska inteligenca iz Celja, Maribora in

¹⁰ Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) je bila ustanovljena leta 1918. Pred tem so bili ti narodi člani Avstro-Ogrske. Kraljevini SHS je vladala monarhija s Karađorđevići, kar je pomenilo srbsko nadvlado. Pri Slovencih je med razlogi za priključitev Kraljevini SHS prevladovalo nezadovoljstvo z razmerami v Avstro-Ogrski, strah pred germanskim in italijanskim pritiskom, želja po razvoju slovenskega jezika in kulture, želja po večjem gospodarskem prostoru, strah pred revolucijo ob koncu vojne, idealistična predstava o drugih jugoslovanskih narodih ter slabo poznavanje srbske politike in njenih namenov (Repe 1998, 84–85).

¹¹ V Vršac je bil ob nastanku Kraljevine SHS premeščen tudi oče Franceta Cevca, ki je bil vojaška starešina. S celo družino se je leta 1924 preselil v Vojvodino. Sčasoma je družina prevzela način življenja novega okolja. France in sestra sta obiskovala srbske šole in se družila s srbskimi sošolci. A slovenskih navad, slovenske kuhinje in značilnosti slovenskega naroda niso pozabili, doma so govorili samo slovensko (Cevc 2011, 314).

¹² Segedin (madž. Szeged) je mesto na jugu Madžarske, v bližini meje s Srbijo. Od vojvodinskega mesta Subotica je oddaljen 40 kilometrov, od Beograda pa 200 kilometrov (Vir: »Segedin, više od šopinga«: http://www.b92.net/putovanja/destinacije/evropa.php?yyyy=2009&mm=10&dd=13&nav_category=812&nav_id=386245, oktober 2009.)

Ptuja. Območje je bilo tedaj del Spodnje Štajerske (Društvo Slovencev Planika Zrenjanin 2005, 22).¹³

Slovenci so se v Vojvodino priseljevali od sredine leta 1945 do sredine leta 1946. Šlo je za t. i. obdobje kolonizacije Vojvodine.¹⁴ Naseljevanje je potekalo skupinsko, z organiziranimi transporti. Vlaki s slovenskimi kolonisti so odšli na pot v Vojvodino iz Sevnice, kjer je bila zbirna postaja. Prtljage na družino je smelo biti 1000 kilogramov, s seboj pa so lahko vzeli tudi živino. Največ Slovencev se je naselilo v vinogradniškem območju Vršačkih planin – v Vršču in Gudurici. Gudurica je oddaljena 14 kilometrov od Vršca proti severovzhodu. Drugi so se naselili v okoliška naselja ob romunski meji (npr. v Banatsko Plandište, Družine, Veliko Gredo, Gudurico). Slovenskih družin, ki so se v tem času preselile v Vojvodino, je bilo okoli 600 (gl. Tabela 3.1).

Tabela 3.1: Slovenski kolonisti v Vojvodini

Naselje	Število družin	Število družinskih članov
Vršac	148	578
Gudurica	161	721
Mariolana (Plandište)	108	422
Velika Greda	91	350
Sečenovo (Dužine)	67	282
Skupaj	575	353

Vir: Čepič (1993, 183).

Največ Slovencev se je v letu 1945 in 1946 priselilo iz mariborskega okrožja. Na drugem mestu po številu Slovencev je bilo novomeško okrožje, na tretjem pa ljubljansko okrožje, najmanj jih je prišlo iz celjskega okrožja (Čepič 1993, 179–191).

Le 45 % družin, ki so se preselile v Vojvodino, se je ukvarjalo s kmetijsko dejavnostjo (158 jih je bilo kmetov, 19 posestnikov, 67 poljedelcev, 18 pa kmetijskih delavcev). Kmetje,

¹³ Hitlerjeva politika v 2. svetovni vojni je stremela k raznarodovanju slovenskega ozemlja in naseljevanju Nemcev na štajersko območje. Del štajerskih Slovencev je bil izgnan s Spodnje Štajerske v vaške in mestne predele Srbije (tudi Vojvodine), del pa na Hrvaško (Kregar 2011, 41).

¹⁴ Kolonizacija Jugoslavije je bila del izvajanja agrarna reforme po drugi svetovni vojni. S tem zapletenim socialnoekonomskim in političnim procesom so želeli naseliti zemljo, ki so jo zapustili pripadniki nemške narodnosti, in zagotoviti njeno obdelovanje (Čepič 1993, 177).

ki so prišli v Vojvodino, so bili revni ali pa taki, ki zemlje sploh niso imeli. Navadno so se naselili pri kateri od družin iz omenjenih naselij.

Med preostalimi kolonisti je bilo 27 % delavcev in 16 % rokodelcev. Ostalih 11 % so bili šoferji, vrtnarji, tkalci, tiskarji, kuharice, zobozdravniki, železničarji, uradniki, črkostavci, državni upokojenci in dva oficirja (Čepič 1993, 179–191).¹⁵

Do odseljavanja iz Vojvodine je prišlo že po nekaj dneh bivanja, po nekaj mesecih ali nekaj letih. Številni kolonisti niso zdržali, ker se niso mogli vživeti v novo okolje ali ker so bili preveč oddaljeni od doma. To se je dogajalo kljub temu, da je pogodba prepovedovala, da se zemlja proda, da v zakup, podeli ali daruje. Zemlja, ki so jo zapustili, je pripadla zadrugi, hiša pa občini. V mnogih primerih so se družinski člani vrnili nazaj v Slovenijo, stari starši pa so vztrajali in po preteku 15 ali 20 let imetje prodali ter še sami odšli v Slovenijo (Cevc 2001, 315–316).

Največje število vračanj je bilo leta 1946. Do aprila leta 1946 se je v Slovenijo vrnilo 52 družin. Do leta 1948, ko so naredili prvi povojni popis prebivalstva, je število Slovencev v Vojvodini padlo za četrtino. 15. marca 1948 je bilo v petih banatskih krajih še 1807 Slovencev (Čepič 1993, 179–191). Do leta 1960 naj bi se izselilo 900 ljudi oziroma 295 družin. Odselili so se v največje kraje z industrijo v Sloveniji, precej pa se jih je vrnilo v svoj izvorni kraj (Cevc 2001, 315–316).

Veliko priseljencev iz Slovenije se je po 2. svetovni vojni v Vojvodino naselilo tudi zaradi osebnih razlogov. V Vojvodini so našli partnerja in se preselili k njemu (Drča 2010).¹⁶

V 50. letih 20. stoletja so se Slovenci v Vojvodino priseljevali tudi iz političnih razlogov. V tem obdobju so Slovence v Porabju preganjali komunisti. Slovencem, ki so bili delovni in imeli nekaj posestva, so očitali, da so sovražniki ljudstva oziroma »kulaci«. Mnoge Slovence¹⁷ so pregnali v taborišča po Madžarski.¹⁸

¹⁵ Kot navajajo v Biltenu Društva Slovencev »Kula« Vršac (2009, 5), so tako npr. leta 1946 v *Kmečkem glasu* zabeležili naslednjo zgodbo: »Veš, šla sem po vino k nekemu seljaku v drugo ulico. Takoj so vedeli, da nisem domačinka. Vprašali so me: 'Seko, jesi li ti Rusinja?' Veš, povedala sem jim, da sem Slovenka, nato pa so me 'častili'. Izpiti sem morala tri kozarce vina, pa kakšnega, da skoraj domov nisem več našla. Takoj je prišel k nam vodja kolonistov in mi rekel, da bo zdaj združeni tečaj, katerega se bom udeleževala. V nedeljo bomo imeli mladinski sestanek, a vsak ponedeljek in petek je kmečki sestanek, kjer se bomo učili obdelovati zemljo ... Hrano imamo sedaj že v skupni kuhinji. Je zelo fina. Ta pa samo toliko časa, da se vse uredi. Tekom tedna bomo že doma kuhali. Delo na polju se še ni pričelo. Prihodnji mesec pa bomo pričeli skupno delati v vinogradih ... Kraj je lep, pa tudi hribovito je za mestom, je velika, kakih sto metrov visoka vinska gorica. Sploh nov svet, novi ljudje, novi običaji!«

¹⁶ Tako je npr. mama I., člana subotškega društva, prišla iz Slovenije v Beograd tako, da jo je vzela k sebi bogata teta. Teta se je v Srbijo poročila zaradi težkega življenja po smrti svojega očeta. Mama I. se je iz Beograda preselila v Subotico, kjer je spoznala svojega bodočega moža (Tomić 2010).

¹⁷ J., njegovega očeta, mamo in babico J. iz subotškega društva so odpeljali v taborišče v mesto Tadej. Čez nekaj let so jih izpustili, a nazaj domov se niso smeli vrniti. Mama in babica sta podlegli posledicam taborišča. Ob mamini smrti ga je oče prek Rdečega križa povabil k sebi na Hrvaško, kamor se je preselil. Sicer pa J. tudi pred

Danes v Vojvodini živi 1112 Slovenk in 893 Slovencev,¹⁹ 44,5 odstotkov moških in 55,5 odstotka žensk. Slovenci predstavljajo 0,1 odstotka vsega vojvodinskega prebivalstva (Republiški zavod za statistiku Srbije 2002). Gibanje Slovenskega prebivalstva od leta 1961 do leta 2002 je prikazano v Tabeli 3.2.

V Vojvodini naj bi živelo več Slovencev kot kaže statistika. Cevc (2001, 36) meni, da je razlog v tem, da se je precej Slovencev v zadnjih ljudskih štetjih izreklo za Jugoslovane (še posebej otroci iz mešanih zakonov).

Tabela 3.2: Spremembe v številu Slovencev v Vojvodini 1961–2002

LETO	ŠTEVILO SLOVENCEV	MOŠKI (%)	ŽENSKE (%)	DELEŽ SLOVENSKEGA PREBIVALSTVA GLEDE NA CELOTNO PREBIVALSTVO V VOJVODINI (%)
1921	8013	Ni podatka	Ni podatka	0,5
1931	3028	Ni podatka	Ni podatka	0,2
1948	7223	Ni podatka	Ni podatka	0,4
1953	6025	Ni podatka	Ni podatka	0,4
1961	5633	47,2	52,8	0,3
1971	4639	46,0	54,0	0,2
1981	3456	44,4	55,6	0,2
1991	2730	44,5	55,5	0,1
2002	2005	44,5	55,5	0,1

Vir: Kovačević in drugi 2008, 133.

časom taborišča ni smel govoriti slovensko. Če so jih pri tem zalotili, so z njimi fizično obračunali. Morali so govoriti madžarsko. Poleg tega so jim odvzeli tudi lastnino, ki je nikoli niso dobili nazaj (Tomić 2010).

¹⁸ Taboriščniki so občutili lakoto in mraz, spati pa so morali v barakah. Otroci so pozimi hodili v šolo, sicer pa so morali delati. Zmerjali so jih s »kulaci«. Taborišče še dandanes zgleda grozljivo in o njem nihče ne govori rad, saj se ga Madžari sramujejo. Tudi v Jugoslaviji se o tem ni govorilo. Tomičeva (2010) pripoveduje obisku nekdanjega taborišča: »Na kraju, kjer je bil nekoč štab v Tadeju, sedaj stoji gostilna. Tam sva z J. srečala človeka, starega okrog šestdeset let, ki tam vsak dan popiva. Bil je ves zapuščen in umazan. Povedal je, da je bil tudi on v taborišču. V taborišču so mu umrli starši, zato nikdar ni odšel od tod. Nikoli ne bo pozabil, kar je doživel kot otrok. Všeč mu je bilo, da sedi v zdaj že nekdanjem štabu. «

¹⁹ Glede na ostalo Srbijo, kjer je 5104 Slovencev, je Slovencev v Vojvodini precej. V Beogradu jih je le nekaj več kot v Vojvodini, to je 2084 (Republiški zavod za statistiko Srbije 2002).

Kot nam prikazuje tabela 3.2, se je število Slovencev v Vojvodini od leta 1921 pa do leta 2002 zmanjšalo za skoraj štirikrat. Kovačevićeva in druge avtorice z Univerze v Novem Sadu (2008) opozarjajo na upadanje števila Slovencev v Vojvodini in na njegovo starostno sestavo. V Vojvodini prevladuje staro slovensko prebivalstvo: delež starejših od 50 let se je od leta 1961 do leta 2002 podvojil (z 24,9 % je narasel na 54,5 %). Temu primeren je tudi dvig povprečne starosti Slovencev v Vojvodini: leta 1961 je bila povprečna starost vojvodinskih Slovencev 43, leta 2002 pa 49 let. Slovenci so glede na starostno sestavo ena starejših narodnih manjšin v Vojvodini. Avtorice menijo, da bodo, če se proces staranja ne bo ustavil, Slovenci v Vojvodini izginili. Staranje in siceršnji položaj slovenske manjšine pojasnjujejo s historično majhnostjo števila prebivalcev, pa tudi z dejstvom, da Slovenci niso imeli možnosti za ohranjanje jezika in slovenstva, saj niso imeli niti šol niti medijev (medtem ko so te privilegije manjšinski Madžari, Slovaki in Romuni, ki so bili na tem območju od nekdaj, imeli). Vzrok je v tem, da Slovenci v Vojvodini do leta 2010 uradno niso bili priznani kot narodna manjšina (Merljak 2010).

Podobno kot Cevc (2001, 316) tudi Kovačevićeva in druge avtorice (2008) ugotavljajo, da so k asimilaciji prispevali mešani zakoni in dejstvo, da se je bilo v dvajsetletnem obdobju od leta 1961 do leta 1981 moderno opredeljevati za Jugoslovane. Na zmanjšanje števila Slovencev je vplivala tudi slovenska osamosvojitve leta 1991 in spremljajoči dogodki. Ker je imela Vojvodina slab ekonomski položaj, v Srbiji pa so bile politične razmere nestabilne, se je del Slovencev izselil (Kovačević in drugi 2008, 143).

Poslovno sodelovanje med Slovenijo in Srbijo se čedalje bolj krepi. V preteklih osmih letih je Slovenija v Srbijo investirala več kot milijardo evrov. Danes je v Srbiji okrog 1.400 podjetij s slovenskim kapitalom, mnoga so v Vojvodini (TV Vojvodina 2010). Zaradi tega se iz Slovenije priseljujejo nekateri podjetniki, ki odpirajo svoja podružnična podjetja, čeprav ne gre za trajno naselitev (v sodobni družbi se namreč podjetja nenehno selijo na različne konce sveta) (Drča 2010).

Med Slovenci v Vojvodini so danes tudi posamezniki, ki so v Vojvodino prišli zaradi izobraževanja.²⁰

Urad Republike Slovenije za Slovence po svetu in zamejstvu kot vzroke za priseljevanje v Vojvodino navaja kolonizacijo po drugi svetovni vojni in z dekretom naseljene določene

²⁰ Tako je npr. D. J. iz Kredarice otroštvo in mladost preživela v Novem mestu. Po srednji šoli se je pojavila želja po nadaljnjem študiju. Starša sta bila zaposlena v *Revozu* in ji v Sloveniji stroškov študija nista mogla pokriti. Materin brat iz Novega Sada jo je povabil, da pride študirat v Novi Sad. Ponudbo je z veseljem sprejela. V Vojvodini je bil embargo, tam ni bilo prijetno bivati. Zato je večkrat prihajala v Slovenijo. Mislila je, da se bo po študiju vrnila v Slovenijo, se je zaradi »ljubezni«, ki jo je spoznala v Vojvodini, tam poročila in si ustvarila družino. Stvari v Vojvodini so se začele spreminjati na bolje in na Novi Sad se je navezala. Njena otroka razumeta slovenski jezik, sin ga v določeni meri govori, hči zaenkrat še ne (Lovrić 2007, 7).

strokovnjake. O točni številki Slovencev v Vojvodini na Uradu ne govorijo, saj pokrajina vsebuje zelo veliko različnih narodnosti in zato so korenine marsikaterega prebivalca Vojvodine precej raznolike (Selan 2010).²¹

3.3 ORGANIZIRANJE SLOVENCEV V VOJVODINI

Poglavja 3.3 se lotevam s prikazom nastanka politične strukture, Nacionalnega sveta slovenske narodne manjšine v Republiki Srbiji, s katerim je slovenska manjšina dobila nosilca kolektivnih pravic. Nadaljujem s predstavitvijo petih društev Slovencev v Novem Sadu, Subotici, Rumi, Zrenjaninu in Vršču, pri kateri so posebej izpostavljene društvene dejavnosti in motivi vključevanja v društva.

3.3.1 NACIONALNI SVET SLOVENSKE NARODNE MANJŠINE V REPUBLIKI SRBIJI

Nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Republiki Srbiji je bil ustanovljen junija 2010. Člane nacionalnega sveta slovenske narodne manjšine v Srbiji je na posrednih volitvah na elektorski skupščini izvolilo 21 izbranih elektorjev.²²

Elektorsko skupščino je organiziralo Ministrstvo za ljudske in manjšinske pravice v Srbiji (Drča 2010).

Delovanje slovenskega nacionalnega sveta v celoti financira Republika Srbija (Selan 2011). Rednemu delovanju slovenskega nacionalnega sveta letno nameni okrog 45.000 evrov, kar je manj kot slovenskim društvom v Srbiji namenja Republika Slovenija prek Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Po besedah Selana (2011) je finančna pomoč »osnova, na kateri bomo gradili. Treba se je zavedati ekonomskega položaja v Srbiji kot tudi dejstva, da Slovenija za svoje izseljence in njihove potomce – po moji oceni, ki je podana predvsem s strani primerljivosti finančnih podpor, ki jih svojim diasporam v tujino namenjajo Sloveniji primerljive države – skrbi vzorno«.

Slovenija je bila v Srbiji kot manjšina definirana že v 2. členu *Zakonu o zaščiti pravic in svoboščin narodnih manjšin Zvezne Republike Jugoslavije* iz leta 2002.

²¹ Aleš Selan z Urada Republike Slovenije za Slovence po svetu in zamejstvu (2010) ocenjuje, da je v celotni Srbiji vsaj 10.000 Slovencev, čeprav naj bi jih bilo po zadnjem popisu 5104. Podatki MNZ RS o številu slovenskih državljanov s stalnim prebivališčem v Srbiji kažejo, da je Slovencev okrog 6000.

²² Predsednik Nacionalnega sveta slovenske narodne manjšine v Srbiji je leta 2011 postal Željko Kljun (Merljak 2011, 8. oktober).

Z nacionalnim svetom je slovenska manjšina dobila nosilca kolektivnih pravic, postala bolj organizirana in dobila svoj glas oziroma predstavnike, ki presegajo raven društev. Predsedniki vseh nacionalnih svetov v Srbiji, zdaj med njimi tudi svet slovenske narodne manjšine, se vsako leto sestanejo s srbskim predsednikom vlade in se pogovarjajo o pravicah, ki pripadajo manjšinam, ter o črpanju sredstev iz srbskega proračuna (Selan 2011).

Nacionalni svet je po Selanu (2011) pomemben tudi zato, ker ima pristojnosti na področju informativne in založniške dejavnosti ter varovanja kulture in jezika. Ustanovi lahko založniško hišo ali druge vrste pravnih oseb. Nekatere močnejše manjšine ustanavljajo tudi svoje politične stranke. Kljub temu pa je po Selanu (2011) pri slovenski narodni manjšini treba upoštevati realne omejitve, ki izhajajo iz številčno šibkejše manjšine.

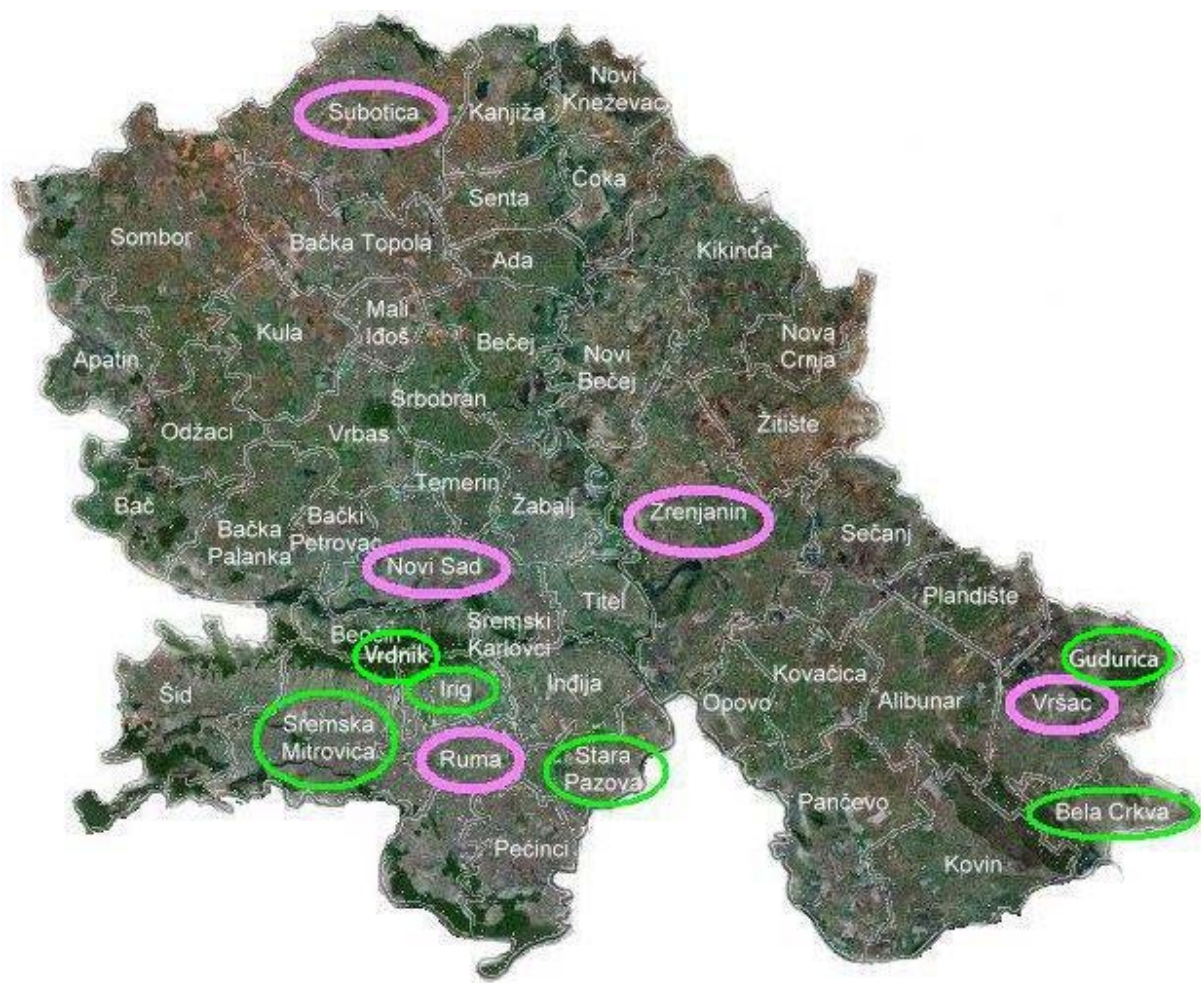
3.3.2 DRUŠTVA SLOVENCEV V VOJVODINI IN NJIHOVA DEJAVNOST

Društev v Vojvodini, kjer se združujejo Slovenci oz. osebe s slovenskimi koreninami ali zgolj ljubitelji slovenske države, jezika in kulture, je pet. Na Sliki 3.2 so na zemljevidu Vojvodine prikazani kraji, kjer so ta društva. Društva s svojim društvenim življenjem so za slovensko manjšino zelo pomembna dejavnost. Kljub geografski oddaljenosti od Slovenije in neuporabi slovenskega jezika v vojvodinski regiji (izjema so oddaje v slovenskem jeziku na Kanal 9, ki so predvajane dvakrat letno) (Organizatorica Kanal 9 2011) prek udeleževanja na kulturnih prireditvah (npr. recitatorsko tekmovanje »Naša beseda« v Zrenjaninu, ki se ga udeležujejo slovenska društva iz Srbije) (Spletni portal RS za Slovence v zamejstvu in po svetu 2011), druženja, učenja slovenskega jezika, petja slovenskih pesmi pri pevskih zborih in nastopov po Sloveniji ohranjajo slovenski jezik, slovenstvo in slovensko kulturo.²³

Društva v Vojvodini delujejo v skromnih prostorih. Pri svojem rednem delovanju (ki zajema najemnino in druge redne stroške) in projektih so v največji meri odvisna od pomoči Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, financirajo pa jih tudi lokalne skupnosti in sponzorji (Selan 2010).

²³ Kultura v najširšem pomenu pomeni kultiviranje jezika, običaje, literaturo, ljudsko pesem, vero in praktična znanja, šolstvo pa tudi pravno in politično kulturo, kulturo osebnega obnašanja in obnašanja najrazličnejših ustanov (Hribar 1995, 87). V okvir kulture umeščamo tudi arhitekturo kot stil sedanjega ustvarjanja ali kot arhitekturno dediščino in kulturno pokrajino. Kultura je trden element narodne identitete. Ni omejena zgolj na tradicijo, saj je inovacija bistven del kulturnega izraza (Zupančič 2003, 72–75).

Slika 3.2: Društva Slovencev in njihove podružnice v Vojvodini

Vir: Vojvodina Portal (2010).

3.3.2.1 Društvo Slovencev »Kredarica«, Novi Sad

Slovenci v Vojvodini so v največjem številu prisotni v Novem Sadu, drugem največjem srbskem mestu, ki ima 299.294 prebivalcev (Novi Sad u brojkama. Dostopno prek: <http://www.novisad.rs/sh/content/novi-sad-u-brojkama?menuJS=m-259,m-107> (april 2011)). Od tega je 1000 Slovencev oziroma članov *Društva Slovencev Kredarica* (starost članov je od 0 do 88 let). Društvo Slovencev Kredarica je nastalo leta 1997,²⁴ predseduje pa mu Albert Kužner.²⁵

²⁴ »Slovenci v teh krajih smo čez noč postali narodna manjšina. Začela se je porajati potreba po medsebojnem povezovanju ter prilagajanju na novonastalo drugo domovino. Vse je kar naenkrat postalo bolj komplicirano in iskali smo način, da bi sebi olajšali življenje ter sestavili pretrgane vezi s svojimi rojaki in prijatelji v Sloveniji. V novonastali situaciji so posamezniki ter skupine sprožili pobudo za organizacijo skupnosti, v kateri se bo

Društvo za slovenski jezik skrbi na različne načine. Vsako leto februarja organizira proslavo kulturnega praznika (Martinec 2010). Za Prešernov dan leta 2009 so si v prostorih Visoke šole strokovnih študijev za izobraževanje vzgojiteljev pogledali dokumentarni film »Pot« o Primožu Trubarju v produkciji TV Slovenija iz leta 2008 in film »Petelinji zajtrk« iz leta 2007 (Fojkar 2009, 10–11). Komorni mešani pevski zbor nastopa po Vojvodini in Srbiji. Poleg organiziranja razstav imajo ob večjih praznikih sveto mašo. Sveta maša, ki jo daruje beograjski nadškof in metropolit Stanislav Hočevar, je darovana v slovenskem in madžarskem jeziku (Radisavljević 2005, 3). Društvo se občasno predstavlja tudi v informativni oddaji na novosadskem Kanalu 9.²⁶

Sekretarka društva Silva Martinec (2010) opaza, da so bili razlogi za priselitev Slovencev v Novi Sad gospodarski, politični in osebni (npr. zakonska zveza) (Martinec 2010), posledično pa so razlogi za priključitev k društvu emocionalni. Ugotovitev ponazarjam z osebno zgodbo članice.

Potrebovala sem nekoga, s katerim bi se lahko pogovarjala v slovenščini, o Sloveniji, o nekem drugačnem svetu ... Sprva sem bila pri prijateljici, ki je slišala, da sem iz Slovenije in me je vprašala, če sem član društva Kredarica. Takrat sem prvič slišala, da društvo obstaja in kje je. Takoj sem pohitela v Futoško 12 in tam je bil g. Albert Kužner. Pohvalil je moj slovenski jezik in me vprašal, kaj bi lahko delala v društvu. Po prvem branju biltena sem vedela, kaj bi bilo najbolje v tistem trenutku. Potrebovali so nekoga, ki bo prevajal tekste. Ponudila sem se, da bom prevajala in lektorirala tekste, ki se pišejo za bilten in tako se je tudi zgodilo (Lovrić 2007, 7; poudarki dodani).

3.3.2.2 Društvo Slovencev »Planika«, Zrenjanin

V Zrenjaninu med 140.000 prebivalci in več kot dvajsetimi narodi najdemo tudi Slovence. (Dobrodošli u Zrenjanin. Dostopno prek: <http://www.zrenjanin.rs/1-17-0-0/Cinjenice> (marec 2011)). V Društvo Slovencev »Planika« Zrenjanin (ustanovljeno leta 2001) jih je včlanjenih 275, predseduje pa mu Martina Drča. V društvu so zastopane vse starosti, od novorojenčkov do starejših. Za učenje slovenskega jezika je veliko zanimanja.

slišala slovenska beseda, poreklo, domovina, kultura in dediščina, ki pa se morajo na novonastalem prostoru ohraniti pod novimi pogoji. S svojo nesebično zavzetostjo so to željo tudi zaživel, ohranili in razvili vse do današnjih dni, seveda ob stalnem priključevanju tistih, ki mislijo in čutijo enako. Tako je nastalo prvo društvo Slovencev v takratni Zvezni Republiki Jugoslaviji« (Društvo Kredarica v Novem Sadu 2007, 5).

²⁵ Prejšnji predsednik društva je bil Rajko Marić, ki je trenutno predsednik Izvršnega odbora (Radisavljević 2005, 3).

²⁶ Oddaja se imenuje »Jednog smo roda« in traja 50 minut. V njej so predstavljena različna društva narodnih manjšin. Prek oddaje gledalce seznanjajo s tradicijo, kulturo, jezikom drugih narodov, ki živijo na območju Vojvodine. Na ta način someščanom Novega Sada pomagajo, da se bolje spoznajo in razvijejo medetnično toleranco (Neimenovana organizatorica na TV Kanal 9 2011).

Člani društva sodelujejo pri različnih dejavnostih, obujajo slovenske praznike in običaje (npr. maskare, martinovanje, dan državnosti itd.), gojijo pohodništvo in pripravijo vsakoletno recitatorsko tekmovanje *Naša slovenska beseda*, ki se ga udeležijo vsa slovenska društva iz Srbije (Drča 2010). Za božič in veliko noč imajo člani društva sveto mašo. K vzdušju med mašno daritvijo prispevata slovenska jezuita, ki živita v Srbiji, Stanko Tratnik in Janko Jelen (Popović 2010).

Motivi za pridružitve k društvu so različni, večinoma pa se posamezniki vpisujejo zaradi »ohranjanja nacionalne identitete in kulturne dediščine ter negovanja jezika in običajev« (Drča 2010). Prijatelji društva (ki so osebe neslovenskega porekla) se vpisujejo tudi zaradi pestrega in zanimivega kulturnega programa, ki ga društvo nudi. Po besedah predsednice Martine Drča (2010) »je v nekaterih še vedno prisoten kanček nostalgije po skupni preteklosti, saj vedno pohvalijo Slovence, da so izredno discipliniran in kulturno bogat narod. Za slovenski jezik se zanima veliko zdravnikov in ljudi z visoko izobrazbo naravoslovnih in tehničnih smeri, saj v Sloveniji vidijo možnost tako za zaposlitev kot tudi za drugačne oblike gospodarskega sodelovanja«.

3.3.2.3 Društvo Slovencev »Kula«, Vršac

V Gudurici je že leta 1946 stala slovenska osnovna šola s 60 učenci od prvega do četrtega razreda. Ti oddelki so obstali devet let, do leta 1955, ko so se soočili s pomanjkanjem slovenskega učiteljskega kadra. V tem času so imeli štirirazredne slovenske osnovne šole tudi v Vršču, Banatskem Plandištu in Veliki Gredi. Šole, ki so imele po dva učitelja, so ukinili do leta 1954, in sicer zaradi pomanjkanja slovenskih učiteljev in nezainteresiranosti mladih za učenje slovenskega jezika.

Gudurica je poleg osnovne šole imela kulturno umetniško društvo *Sterija* (ustanovljeno maja 1946) in mešani pevski zbor, ki je prepeval ob raznih priložnostih. Odprli so tudi čitalnico s približno 300 knjigami (Kovačević in drugi 2008). Danes v Gudurici deluje tudi podružnica slovenskega društva (Starc 2011).

Leta 1946 so tudi v Vršču ustanovili kulturno umetniško društvo *France Rozman*, ki je delovalo do leta 1958. Omenjeno društvo je precej nastopalo po okoliških krajih. Do leta 1953 sta bili dejavni tudi kulturni društvi v Banatskem Plandištu in Veliki Gredi. Po tem času so se Slovenci začeli množično odseljevati, zato so društva zamrla (Kovačević in drugi 2008).

Slovensko društvo na območju Vršca je nastalo nekaj desetletij kasneje, in sicer leta 2004 (Starc 2010). Članov *Društva Slovencev Kula* iz Vršca, mesta s 40.000 prebivalci, ki leži

14 km od srbsko-romunske meje (Vršac lepa varoš. Dostopno prek: http://www.vrsac.com/active/sr-latin/home/aktuelno/o_vrscu/dobrodosli.html (marec 2011)), je 260. Predseduje mu Zdravko Starc. V društvu je 49 članov, starih do 25 let, 101 član med 26. in 45. letom starosti ter 110 članov, starih več kot 46 let. Slovenske korenine ima 145 članov.

Kot najpogostejši motiv pristopa k društvu člani navajajo »pripadnost slovenskemu narodu«. Društvo ima redne stike s Slovenijo. Člani društva so sodelovali tudi pri razdeljevanju humanitarne pomoči Karitasa iz Maribora, se udeležili projekta *Živeti zajedno* na kmetijski šoli v Vršču in sodelovali na prireditvi *Naša slovenska beseda*, ki poteka v Zrenjaninu (Starc 2010). Organizirajo tudi tekmovanje za najboljšo slovensko potico (Popović 2010). Člani društva *Kula* se udeležujejo različnih poletnih šol slovenščine. Kot pripoveduje N. Č., eden izmed udeležencev, na poletnih šolah poleg slovenskega jezika, ki se ga učijo štiri šolske ure na dan, spoznavajo tudi slovensko kulturo, zgodovino, slovensko folkloro, ljudsko glasbo, književnost in obiščejo slovenske znamenitosti in naravo (Čolakov 2009, 6–7).

Društvo *Kula* je 7. novembra 2008 odprlo pisarno v Beli Crkvi in s tem dobilo novo podružnico. Razlog nastanka nove enote je v tem, da je društvo imelo čedalje več članov, od katerih mnogi ne živijo v Vršču, zato jim z novo podružnico omogočeno dejavnejše sodelovanje pri društvenih aktivnostih (Molnar 2008, 4).

3.3.2.4 Društvo Slovencev »Triglav«, Subotica

Tudi v Subotici, narodnostno mešanem mestu na severu Srbije na meji z Madžarsko z okrog 150.000 prebivalci (Opšte informacije. Dostopno prek: <http://www.subotica.rs/sr/40/opste-informacijeSubotica> (marec 2011)), obstaja društvo Slovencev. *Društvo Slovencev v Subotici Triglav* je nastalo leta 2002, predseduje mu Igor Race in ima 160 članov. Člani društva so otroci, srednja populacija pa tudi starejši. Poleg otrok je najaktivnejša generacija stara od 40 do 65 let. Vse generacije se pogosto družijo. Imajo svojo dramsko skupino in tedenske vaje pevskega zbora, kjer prepevajo slovenske ljudske in ponarodele pesmi. Pevski zbori gostujejo tudi v Sloveniji (gl. Sliko 3.3).

Slika 3.3: Pevski zbor Društva Slovencev v Subotici »Triglav« na gostovanju v Centru Zarja v Ljubljani junija 2010

Vir: Osebni arhiv 2010.

Poleg glasbenega udejstvovanja so aktivni na športnem področju (organizirajo balinarske športne dneve) in področju ekologije (čistilna akcija na jezeru Majdan). Udeležujejo se vsakoletnega *Srečanja slovenskih pevskih zborov*, otroškega kulturnega srečanja *Mavrice* in recitatorskega tekmovanja v Zrenjaninu. Aktivni člani z društvom obiščejo Slovenijo, se vedno bolj pogosto povezujejo z drugimi društvi Slovencev v Srbiji in sodelujejo v skupnih akcijah. Aktivnosti so še posebej veseli otroci, ki radi prihajajo tako v društvo kot tudi na ure pouka slovenskega jezika, uživajo pri druženjih v dramskem krožku in drugih aktivnostih. Vzdušje je vedno sproščeno in veselo. Poleg tega imajo občasno svete maše v slovenskem jeziku (Tomić 2010).

S Slovenijo vzdržujejo stike tudi prek *Pleteršnikovega srečanja* v Pišecah, tabora za učence dopolnilnega pouka, ki ga od leta 2007 organizira Rut Zlobec. Pri tem ji pomagajo

Slika 3.4: Vojvodinski Slovenci na Pleteršnikovem srečanju v Pišecah julija 2010

Vir: Portal Društva Slovencev »Planika« Zrenjanin 2010.

prostovoljci iz okoliških krajev (3. Pleteršnikovo srečanje. Dostopno prek: <http://www.eposavje.com/arhiv/kultura/6563-3-pletersnikovo-srecanje.html> (marec 2011)) (glej sliko 3.3).

Društvo gosti tudi slovenske literarne ustvarjalce, npr. junija 2011 je v prostorih subotiške gimnazije gostil slovenskega pisatelja Ferija Lainščka (Facebookova stran Društva Slovencev Triglav Subotica).

Motivi za včlanitev v društvo so zelo različni, po besedah Judite Tomić (2010) tudi emocionalni: «Veliko je takih, ki pridejo zato, ker imajo slovenske korenine, radi bi nekako pripadali vsemu, kar je slovensko, čutijo nostalgijo za pokojnimi starši (Slovenci), enostavno čutijo, da je društvo nekaj, kamor želijo pripadati. To so aktivni člani, ki so veseli, da obstajamo, bolj navdušeni hodijo k zboru in pouku slovenščine.» Spet drugi se včlanijo zgolj zaradi osebnih koristi, npr. državljanstva. Včasih člani obljubljajo pomoč pri dejavnostih

društva, pa tega ne uresničijo. Nekateri so v društvu zaradi želje po pojavljanju na pomembnih dogodkih.

Po statutu društva so ne glede na razloge dobrodošli vsi, ki jih zanimata slovenski jezik in kultura, zato je v društvu tudi nekaj Neslovencev. Med njimi so zakonski partnerji oz. partnerice Slovencev in osebe (te so redke), ki so nekoč živele v Sloveniji in imajo rade vse, kar je slovensko (Tomić 2010).

3.3.2.5 Društvo Slovencev »Emona«, Ruma

Mesto Ruma ima danes pribl. 60.000 prebivalcev (Republiški zavod za statistiko Srbije 2002), med katerimi so tudi Slovenci. Ti so se leta 2009 združili v *Društvo Slovencev »Emona« Ruma*, ki je najmlajše slovensko društvo v Vojvodini, predseduje pa mu Zoran Jovičić. Društvo ima 180 članov, od tega jih je 80 odstotkov slovenskega porekla. Društvo zastopa vse Slovence v regiji Srem. Podružnice Emone so v Sremski Mitrovici, Irigu, Stari Pazovi in Vrdniku, sedež pa je v Rumi (Jovičić 2011).

Kot navaja Jovičić (2010), je zaradi velikega števila slovenskih rudarjev Rudolf Gregorčič²⁷ v Vrdniku že leta 1945 ustanovil slovensko društvo KUD Franc Rozman. Društvo so podprli slovenski državniki v jugoslovanski federaciji. Pri ustanovitvi društva so pomagali Jože Rozman, Jože Rus, Niko Belopavlovič, Janez Stanovnik in Bogdan Osolnik. Prisotni so bili tudi pri odpiranju knjižnice in čitalnice v društvu. Tedanje ministrstvo za šolstvo jim je iz Ljubljane poslalo prvi radio tipa *Kosmaj* in knjige. Društvo je izvolilo tudi izvršni odbor, v katerem so bili predsednik Rudolf Gregorčič, blagajnik Dragutin Kiše, sekretar Rudolf Babnik in Miha Vrhovšek ter drugi. Iz začetnega števila petdesetih članov se je društvo po določenem času povečalo na dvesto članov. Poleg čitalnice, knjižnice in poslušanja radia so v društvu delovali šahovska sekcija, dramska sekcija in orkester. Glasbila jim je podarila mengeška tovarna glasbil. KUD Franc Rozman je med letoma 1948 in 1951 organiziralo počitnice svojih pionirjev in mladine v Sloveniji v Poljčah pri Ljubljani, Ormožu, Poljanah pri Škofji Loki in v Žalcu. Prvo leto je v Slovenijo na počitnice odšlo 40, drugo leto 50 in tretje leto 60 mladostnikov.

Danes ima najmlajši član društva »Emona« iz Rume eno leto, najstarejša članica pa je stara 79 let.

²⁷ Rudolf Gregorčič je bil rojen leta 1889 v vasi Škocjan pri Novem mestu in je po protestih rudarjev pri svojih 35. letih prišel v Vrdnik. Tu si je ustvaril družino in ostal do smrti l. 1981 (Jovičić 2010).

Društvo je dejavno na področjih kulture, športa in medijev. Kot primer kulturnega udejstvovanja npr. Jovičić (2010) navaja, da se je članica društva na Prešernov dan leta 2009 udeležila recitatorskega tekmovanja v Pančevu.

3.4 MEDIJI V SLOVENSKEM JEZIKU V VOJVODINI

V nadaljevanju govorim o slovenskih televizijskih in radijskih oddajah ter tiskanih medijih, ki so na voljo slovenski manjšini v Vojvodini. Analiziram tako ponudbo oddaj srbske produkcije kot tudi možnost spremljanja slovenskih programov prek satelita.

V Srbiji skorajda ni mogoče kupiti slovenskih revij in časopisov (Zlobec 2010).

Na javni Tv Vojvodina²⁸ ni redne televizijske oddaje v slovenskem jeziku ali posebne oddaje za Slovence v Vojvodini. Po Popu (2011) tudi na srbskih komercialnih televizijah tovrstnih oddaj ni. Oddaje v jeziku narodnih manjšin, ki so nastale v zadnjem času (med njimi je tudi slovenska), se načrtujejo, a natančen datum ni znan. Slovenska narodna manjšina bi v primeru želje po svojem programu lahko vložila prošnjo generalnemu direktorju ali upravnemu odboru Rtv Vojvodine. Prošnjo bi moralo odobriti Ministrstvo za kulturo Republike Srbije.

Program v slovenščini oz. za Slovence v Vojvodini zaenkrat ne obstaja niti na radijskih valovih Radia Vojvodina²⁹ (Pop 2011).

V Srbiji po Selanu (2011) velja zakon, ki ureja področje manjšinskih pravic, vključno z medijskimi. Slovenska manjšina ne dosega zakonsko predvidenega praga 15 % za dvojezično topografijo.

Po Selanu je v Vojvodini (oz. drugod po državi) prek ponudnika Total Tv omogočeno spremljanje vseh slovenskih kanalov. Stroški spremljanja znašajo nekaj deset evrov na mesec, odločitev za naročniški paket pa je odvisen od posameznega gospodinjstva. Nad številom naročnikov na Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu nimajo pregleda (Selan 2011).

²⁸ Tv Vojvodina ima dva kanala: prvi je srbski, drugi pa je namenjen narodnim manjšinam oz. skupnostim. Program predvaja v devetih jezikih: madžarskem, slovaškem, romunskem, rusinskem, romskem, hrvaškem, ukrajinskem, bunjevačkem in makedonskem jeziku. V madžarskem jeziku je tedensko 30 ur programa, po 12 ur tedenskega programa, vključno s Tv dnevnikom, pa je programa za slovaško, romunsko, rusinsko, romsko in hrvaško skupnost. Enkrat na teden je program namenjen ukrajinski, bunjevački in makedonski skupnosti (Pop 2011).

²⁹ Na Radiu Vojvodina so tri mreže: prva predvaja program v srbskem jeziku, druga v madžarskem, tretja pa je namenjena drugim jezikom (program poteka 24 ur) (Pop 2011).

Spremovna (2011) pravi, da kljub temu, da rednih oddaj v slovenskem jeziku oz. o Slovencih v Vojvodini ni, obstajajo oddaje o narodnih manjšinah, v katerih so občasno pojavljajo Slovenci. O njih poročajo tudi lokalni mediji, običajno o prireditvah, ki jih organizirajo slovenska društva.

Na lokalni ravni novosadski Tv Kanal 9 letno pripravlja cikel oddaj o slovenskih društvih v Vojvodini (večinoma o Kredarici iz Novega Sada). Oddaje govorijo o kulturnih prireditvah društva, na primer o koncertih, pevskih vajah in drugih manifestacijah. Prispevki potekajo v slovenskem jeziku. Oddaja je opremljena s srbskim prevodom, da bi jo lahko razumeli tudi neslovenski gledalci. V srbski jezik jo prevajajo člani društva Kredarica v Novem Sadu. Polovico finančnih sredstev, ki so potrebna za nastanek oddaje, priskrbi mestna oziroma pokrajinska oblast, polovico sredstev pa nameni televizija. Oddaje imajo za Slovence v Novem Sadu velik pomen, saj to zanje pomeni večjo prepoznavnost slovenske manjšine v mestu (Organizatorica Tv Kanal 9 2011).

Slovenci iz Kredarice in drugih vojvodinskih društev se ob večjih društvenih projektih pojavljajo tudi v posameznih prispevkih Tv Kanala 9 v informativnih, glasbenih in kulturnih oddajah (ki potekajo v srbsčini) (Organizatorica Tv Kanal 2011).

Nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Srbiji (gl. str. 27) si je zadal cilj Slovincem v Vojvodini priskrbeti predvajanje redne slovenske radijske in televizijske oddaje. Največji oviri sta pomanjkanje kadra in omejena sredstva. Vendarle pa bodo v prihodnje na voljo dodatna sredstva za delovanje društev in sveta. Srbsko Ministrstvo za človekove in manjšinske pravice je člane nacionalnega sveta seznanilo s črpanjem sredstev iz evropskih fondov, ki bi lahko svetu in društvom omogočalo več financ za njihove projekte (Spremo 2011).

Ob pridobitvi TV- in radijske oddaje nacionalni svet razmišlja tudi o tem, da bi v vojvodinskih časopisih začeli objavljati besedila v slovenskem jeziku. Za začetek naj bi se s posamičnimi časopisi dogovorili, da objavijo eno stran v slovenščini. Kot navaja Spremovna (2011), je takšna praksa drugih manjšin v Vojvodini. Slovakom, Romunom in Madžarom je na primer v časopisu *Zrenjanin*³⁰ namenjena stran v redni rubriki.

Društva v želji po krepitvi slovenskega jezika in seznanjanja z novicami iz Slovenije prebirajo časopise, ki jih iz Slovenije dobijo brezplačno (prinesejo jih člani društva ali pa jih pošlje Urad Vlade RS za Slovence po svetu in zamejstvu) (pr. Tomić 2010).

³⁰ *Zrenjanin* je regionalni tednik z največjo naklado v Srbiji (12.000 izvodov) in dolgo tradicijo. Izhaja že od leta 1952. Namenjen je bralcem petih občin srednjega Banata. Obvešča jih o politiki, ekonomiji, kulturi, družbenih temah, športu, zdravju in narodnih manjšinah. (O nama. Dostopno prek: http://www.listzrenjanin.com/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=24&Itemid=2 (marec 2011)).

Sicer pa štiri slovenska društva v Vojvodini utrjujejo znanje slovenščine prek svojih biltenov. Kredarica iz Novega Sada in Kula iz Vršca imata pri objavljanju glasila že nekajletno prakso, v letu 2011 pa sta z objavo biltena začeli tudi društvi Planika Zrenjanin in Emona iz Rume (Spremo 2011).

3.5 SKRB ZA SLOVENSKI JEZIK PRI SLOVENCIH V VOJVODINI

Slovence v Vojvodini pri njihovi skrbi za slovenski jezik podpira Urad Vlade RS za Slovence po svetu in zamejstvu. Nudi jim finančno podporo pri društvenih projektih, se udeležuje prireditev društev in je z nasveti na voljo članom društev.

Društva Slovencev v Vojvodini za slovenski jezik skrbijo s profesionalno učiteljico iz Slovenije. Ure pouka slovenskega jezika potekajo z različnimi didaktičnimi pripomočki in so motivacijsko naravnane. Člani društev se za učenje slovenščine odločajo zaradi ljubezni do Slovenije, motivi za učenje pa so tudi praktične narave (pridobitev državljanstva, študij v Sloveniji, reševanje pravnih težav v Sloveniji).

Poleg učenja slovenskega jezika znotraj društev predstavljam tudi možnost učenja slovenskega jezika na univerzitetni ravni. Za učenje slovenskega jezika je precejšnje zanimanje. Slovenski jezik na univerzi v Novem Sadu kot izbirni predmet je v študijskem letu 2010/11 izbralo 40 študentov.

3.5.1 URAD VLADE RS ZA SLOVENCE V ZAMEJSTVU IN PO SVETU ZA SLOVENCE V VOJVODINI

Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu podpira iniciative za nastanek novih društev Slovencev v Vojvodini. Jovičić (2010) pri tem izpostavlja izredno podporo Urada in predstavnikov slovenskega veleposlaništva v Srbiji pri nastanku rumskega društva Slovencev leta 2009.

Urad Vlade RS za Slovence po svetu in zamejstvu za Slovence v Vojvodini (Selan 2010) namenja pomembno količino sredstev, ki so potrebna za nemoteno delovanje tamkajšnje slovenske skupnosti, poglobitna je finančna pomoč prek rednega letnega razpisa in morebitnih intervencijskih sredstev. Financiranje in sofinanciranje je namenjeno rednemu delovanju vseh slovenskih vojvodinskih društev ter uresničevanju projektov, ki ustrezajo merilom razpisa. Količina sredstev za projekte se prilagaja vsako leto posebej, odvisno od

kakovosti in vrste prijavljenih projektov. Urad se pri razporejanju financ drži določenih stalnic, a v določeni meri je njegovo ravnanje v finančnem smislu tudi fleksibilno.

Urad ob finančni poskrbi tudi za moralno podporo oziroma nasvete članom društev. »Ne bi si mislili, kako zna taka stvar (običajen pogovor, op. a.) pomagati v trenutkih krize. Zavedati se je treba, da so v teh društvih večinoma prostovoljci oziroma ljudje, ki so s srcem predani društvenemu delovanju. Zato jim včasih pogovor s kom, ki razume njihove težave, lahko veliko pomeni« (Selan 2010).

Urad se udeležuje nekaterih dogodkov društev, priložnostno pripravi predavanje in pošilja knjige oziroma pomaga pri organizaciji zbiranja knjig (Selan 2010).

Na Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu se zavedajo (Selan 2010), da so društva v Vojvodini drugačna od drugih izseljenskih društev Slovencev po svetu. Pri vojvodinskih Slovencih ne gre za »klasično« izseljenstvo, saj Slovenci v tem prostoru vse do leta 1991 niso bili Slovenci v tujini, temveč so živeli v skupni državi SFRJ. Posledično so nekatera društva, ki so nastala takoj po naselitvi Slovencev, počasi zamrla. Prišlo je do asimilacije v »jugoslovanstvo«. Sedanje društveno življenje se je ponovno razvilo in zaživel po osamosvojitvi Republike Slovenije.³¹

V Srbiji so bile po letu 1991 posebne življenjske razmere. Skozi 90. leta so se vlekle politične napetosti in ohlajeni diplomatski odnosi. Razglašanje slovenske narodnosti ni bilo posebej priljubljeno, kar je vplivalo na pozen začetek ponovnega ustanavljanja slovenskih društev v Srbiji, ne glede na veliko število tam živečih Slovencev (Selan 2010).

Vojvodina se po Selanovih³² besedah (2010) razlikuje tudi od širšega srbskega okolja. Zaradi svoje odprtosti do multikulturalnosti³³ se je kljub političnim napetostim in kljub temu, da

³¹ V primerjavi z Bosno in Hercegovino (BiH) so društva Slovencev v Vojvodini začela delovati razmeroma pozno. V BiH se je njihovo ponovno delovanje začelo takoj na začetku vojne v BiH, skoraj v celoti pa je bilo namenjeno humanitarnosti (evakuacija in medsebojna pomoč) (Selan 2010).

³² Aleš Selan spremlja položaj Slovencev na področju nekdanje Jugoslavije, vključno s Slovenci v Vojvodini.

³³ Termin multikulturalnosti oz. večkulturalnosti, ki naj bi bil značilen za Vojvodino, Mikeševa (2001, 48) opredeli kot bogatenje osebnosti s pomočjo dodajanja elementov druge kulture. Multikulturalnost mora na individualni ravni obvezno vključevati prežemanje kultur, ker se ta proces odvija v edinstvenem biološkem organizmu. Obenem pa pojem multikulturalnosti obsega tudi ohranjanje narodne kulture, kar je bistvenega pomena zlasti takrat, ko je govora o ohranitvi manjšinske narodne kulture.

Po Mikeševi (2001, 49) sta razvijanje in negovanje maternega jezika pri otrocih v Vojvodini bistvena pogoja za ohranitev kulturne identitete narodnih skupnosti. Pot do individualne večkulturalnosti pa je usvajanje (nematerne) jezika družbe, v kateri se skupnosti nahajajo (dvojezičnost).

Po Kymlicki (2010, 13–18) multikulturalna država lahko preživi takrat, ko upošteva, da država pripada enakovredno vsem državljanom, da moramo politiko asimilacije in izključevanja nadomestiti s politikami prilagajanja in priznanja, priznana mora biti zgodovinska krivica. Multikulturalna družba ne more obstajati, če nima podpore večine državljanov multikulturalne države. Sicer pa življenje v trdni multikulturalni družbi zahteva manj stika med različnimi kulturami kot pred tem, saj različne skupine ostajajo vedno bolj institucionalno razvite in samozadostne.

je Beograd večje mesto, prvo društvo Slovencev razvilo v vojvodinskem Novem Sadu. Slovenska društva v Vojvodini so bila tudi sicer med prvimi, v južni Srbiji pa še danes nastajajo in se razvijajo.

Slovenska društva v Vojvodini imajo boljše pogoje za delovanje kot društva po Srbiji ali v državah nekdanje Jugoslavije (Selan 2010).

3.5.2 DRUŠTVA SLOVENCEV V VOJVODINI

V dveh vojvodinskih »slovenskih« družtvih (v Subotici in Novem Sadu) je učenje slovenskega jezika potekalo že pred prihodom profesionalnih učiteljic, ki jih je poslalo Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije. Pouk se je odvijal prostovoljno ter z veliko pionirskega duha in navdušenja (10 let Društva Slovencev »Kredarica« v Novem Sadu, 2007, str. 26–27).

V Novem Sadu je od ustanovitve društva **Kredarica** (leta 1997) poučevala Silva Stakić, ki sta se ji pridružili Desanka Poslon in Angela Arandelović. Na začetku je bilo 20 odraslih slušateljev (Društvo Slovencev Kredarica v Novem Sadu, 2007, 26–27). Danes pouk slovenskega jezika spremlja 30 odraslih, ki so razdeljeni v štiri skupine, in 2 skupini otrok, skupaj jih je 15. Pouk za vse skupine poteka enkrat tedensko. Začetniki imajo eno uro pouka, druge skupine pa po uro in petnajst minut (Martinec 2011).

Tudi v **Triglavu** v Subotici je Judita Tomić sprva poučevala prostovoljno. Pouk s skupino otrok se je začel 20. februarja 2004. Zaradi velikih starostnih razlik so 10. decembra 2004 začeli z mladino delati posebej. Odrasli so kmalu pokazali zanimanje za učenje, zato se je leta 2006 oblikovala skupina odraslih slušateljev. Leta 2008 je začela poučevati Rut Zlobec, ki jo je poslalo Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije. Leto pozneje je prišla poučevati Barbara Goršič. Trenutno Goršičeva poučuje dve skupini, otroke (od 5 do 18 let) in odrasle. Otrok je 8, odraslih pa okrog 10. Najstarejši slušatelj je star 65 let. Pouk poteka enkrat tedensko po dve šolski uri (Tomić 2011).

Pouk slovenskega jezika v **Planiki** v Zrenjaninu poteka od marca 2002. Že od začetka poučuje Vera Popović, ki je od Zavoda za šolstvo RS dobila licenco za poučevanje (Portal Društva Slovencev Planika Zrenjanin 2006).³⁴ Trenutno ima društvo 22 učencev slovenskega

V nasprotnem primeru obstaja nevarnost, da pride do homogenizacije, npr. na podlagi standardov severnoatlantske civilizacije druge nezavedno stlačimo v kalupe kategorij naše lastne kulture. Ko politika različnosti uporablja naše standarde za presojo vseh drugih civilizacij in kultur, lahko pride do vsesplošnega poenotenja (Taylor 2007, 334–335).

³⁴ Popovićeva je sicer profesorica srbskega jezika in sodni tolmač za slovenski jezik (Portal Društva Slovencev Planika Zrenjanin 2006).

jezika, ki so razdeljeni v tri oddelke. Prva skupina so predšolski otroci do 12 let, druga skupina mladi do 17 let, tretja skupina pa so odrasli. Pouk poteka v tamkajšnji gimnaziji, ki jim je odstopila prostore. Vse skupine imajo pouk enkrat tedensko po tri šolske ure (Popović 2011).

V **Kuli** v Vršču pouk slovenskega jezika poteka enkrat na teden po dve šolski uri. Učenje je možno od leta 2009. Učiteljica je Barbara Goršič. V Vršču je skupina starostno mešana, vanjo je vključenih 15 oseb. V Gudurici se slovenščine uči skupina 10 otrok (Starč 2011).

V **Emoni** v Rumi učenje poteka kratek čas, leto in pol (od leta 2009), poučuje pa Barbara Goršič. Uvaja se nov učitelj Zoran Jovičić, ki je konec leta 2010 opravil izpit slovenskega jezika in se januarja 2011 udeležil seminarja slovenskega jezika v Kopru. V podružnici Emone v Vrdniku se slovenščine uči skupina 16 oseb, starih od 11 do 59 let, v podružnici v Irigu pa učenje poteka v manjši skupini oseb, starih od 15 do 60 let. V Rumi je 21 slušateljev, vsi so v eni sami skupini, njihov starostni razpon pa je od 17 do 62 let. V prihodnje se bo odprla nova podružnica v Stari Pazovi, kjer bo na voljo tudi možnost učenja slovenščine. V vseh enotah pouk poteka enkrat na teden po tri šolske ure (Jovičić 2011).

Organizacija in financiranje pouka slovenskega jezika v Vojvodini poteka pod okriljem Ministrstva za šolstvo in šport RS, in sicer od leta 2002 dalje (Popović 2010). Temeljni jezikovni cilji pouka so opredeljeni v *Učnem načrtu za dopolnilni pouk slovenščine in kulture v tujini* (sprejet leta 1998). Med najpomembnejše cilje učnega načrta sodijo: pridobivanje osnovnega besedišča za sporazumevanja v slovenščini v vsakdanjih situacijah, bogatenje in utrjevanje besedišča v slovenskem jeziku in razvijanje ter razvijanje sporazumevalne zmožnosti³⁵ in pridobivanje osnov slovenskega knjižnega jezika (Zavod RS za šolstvo 2010).

Težnja po profesionalnem poučevanju slovenskega jezika v Vojvodini se je pojavila v začetku tretjega tisočletja. Po Popovićevi (2010) so »leta 2001, ko je bilo ustanovljeno *Društvo Slovencev »Planika«* v Zrenjaninu, skupaj z vodstvom društva poslali njene dokumente o strokovnih referencah na Ministrstvo za šolstvo RS, povabili so jo na delovni obisk in marca leta 2002 so začeli s poukom v dveh skupinah«.

Vloga Zavoda za šolstvo RS je usposabljanje učiteljev, izbira gradiv, metod, svetovanje in usmerjanje učiteljev k spodbujanju dejavnosti ob pouku (šole v naravi, ekskurzije v Slovenijo, poletne šole itd.). Pouk slovenskega jezika v Vojvodini poteka v društvenih in

³⁵ Razvijanje sporazumevalne zmožnosti je po Glihi Komac (2009, 33) razvijanje znanja in védenja, ki posamezniku omogoča, da lahko ustrezno in učinkovito uporablja jezik, in spretnosti, da to znanje uporablja za sporazumevanje v realni situaciji (tvorjenje in razumevanje poljubnih števil besedil v različnih govornih položajih in za različne sporazumevalne namene).

šolskih prostorih. Ministrstvo za šolstvo in šport RS je odgovorno tudi za metode, učne pripomočke in učitelje (Steiner 2010).

S seznanjanjem z novostmi, ki večino zanimajo, se posredno ustvarja boljša vez s Slovenijo. Učitelji blažijo ovire, ki se pojavljajo med Slovenci v Vojvodini in Slovenijo. Mesta, jezik, zakoni in pravila obnašanja v Sloveniji se z leti spreminjajo (Šoti 2009, 3).

Učenje slovenščine je namenjeno tudi osebam iz mešanih zakonov. V društvu Triglav v Subotici so skoraj vsi zakoni mešani in slovenski jezik se v družinah ne uporablja. Učenje slovenščine je priložnost, da se osebe spoznajo in dodatno poglobljajo svoje znanje slovenskega jezika ter razvijajo kulturno zavest (Kovač Žnideršič 2003, 1).

3.5.2.1 Pouk slovenskega jezika in didaktični pripomočki

Za pouk slovenskega jezika v Vojvodini je predpisan učni načrt. Vsebuje 9–10 učnih vsebin (Popović 2011). Tematska področja so predvidena za delo z otroki na najmanj treh starostnih in sporazumevalnih ravneh. Učitelji lahko sami izberejo skupini primerno temo. Na ta način dosegajo aktualnost pouka, povezano z okoljem in časom, v katerem pouk poteka. Učitelji posegajo po različnih didaktičnih metodah, ki so pogojene s starostjo učencev, njihovo motiviranostjo, sporazumevalno zmožnostjo, povezanostjo vsebine z zunanjimi dejavniki in drugimi dejavniki (Zavod RS za šolstvo 2006).

Učni načrt temelji na razvijanju vseh sporazumevalnih spretnosti: govorjenja, branja, pisanja in poslušanja. Pouk ni namenjen zgolj seznanjanju z jezikom, učenci spoznavajo tudi slovensko besedo, kulturo, kraje, ljudi, glasbo, film in ples (Goršič 2010). Spremljajo aktualno dogajanje v Sloveniji, govorijo o bližajočih se praznikih, običajih, zgodovini, turizmu in kulinariki (Zlobec 2010). Program učenja slovenščine je vsebinsko povezan z življenjskim okoljem in vsakdanom učencev (Goršič 2010). Poleg učenja slovenske kulture se učenci učijo tudi medsebojnega spoštovanja in prijateljstva (Selan 2010).

Učitelji se vsako leto strokovno izpopolnjujejo na seminarju, ki ga organizira Zavod RS za šolstvo. Seminar je namenjen iskanju načinov za spodbujanje učencev k sodelovanju pri prireditvah, predstavitvi različnih gradiv, ki so primerna za jezikovni pouk, spoznavanju metod in oblik poučevanja, spodbujanju pri učenju jezika »korenin«, iz katerih učenci izhajajo, iskanju načinov za delo s starši idr.

Ure pouka slovenskega jezika so podkrepljene z različnimi didaktičnimi metodami, ki nagovarjajo otroke z različnimi sposobnostmi in jih motivirajo, kar pripomore k uspešnosti pouka. Posamezna tema, ki jo učitelj obravnava pri pouku, nudi veliko možnosti za različne

dejavnosti učencev. Pri obravnavi teme o božiču se otrokom ponudi možnost, da izdelujejo božične okraske, pojejo božične pesmi, pišejo voščilnice, se igrajo pantomime na temo božiča, pečejo piškote, izdelujejo plakat o božiču, pripravljajo dramske uprizoritve na temo božiča iz različnih okolij in podobno (Zavod RS za šolstvo 2007).

Otroci od sedmega do petnajstega leta imajo na voljo dve različici jezikovnega listovnika (Portfolio za dopolnilni pouk slovenščine v tujini). Z njim lahko spremljajo svoj napredek in opazujejo proces učenja. Učbenike v celoti financirata Zavod RS za šolstvo ter Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Poleg učbenikov je npr. učiteljica Barbara Goršič za pouk slovenskega jezika v šolskem letu 2009/10 za potrebe učenja slovenskega jezika v Vojvodini prejela 90 kosov gradiv (učbenikov, leposlovnih in drugih knjig, zgoščenk z otroškimi in mladinskimi pesmimi) (Zavod RS za šolstvo 2006). Obogatitev znanja slovenskega jezika se ne more doseči le z uro ali dvema dopolnilnega pouka na teden. Najhitreje se namreč učijo učenci, ki so v stiku s slovenščino prek radia, televizije (program slovenskih televizij lahko spremljajo le na določenih območjih) in spleta (kar je odvisno od ekonomskih pogojev družin), ter tisti, ki odidejo na poletne in zimske šole v Slovenijo (Zlobec 2010).

Pri razvijanju sporazumevalnih spretnosti učiteljice uporabljajo nareke, pisanje obnove, ki jo najprej poenostavijo kot odgovore na nekaj vprašanj, branje izbranega besedila in poskuse samostojnega pisnega izražanja. Pri slovnici uporabljajo vaje iz različnih virov, najprej na ravni prepoznavanja besed v besedilu, kasneje pa obravnavajo konkretno slovnično strukturo in njeno rabo. Pri mlajših učencih učiteljice poskrbijo za učenje, ki jih pritegne. To skušajo doseči s križankami, povezovanjem pojmov in sličic, prevajanjem besedila, pogovori po prebranem besedilu in branjem jezikovnih elementov ... (Popović 2010).

Najpogostejše jezikovne težave premagajo s ponavljanjem in popravljanjem oziroma poslušanjem drugih, ki jih posnamejo na kaseto.

Vsako učiteljičino vprašanje predstavlja polovico odgovora učencev, zato morajo slednji aktivno spremljati pogovor in se vračati na besedilo (Popović 2010). Pri pouku krepijo slovenščino tudi z branjem in pripravljanjem besedil za različne nastope v okviru društev. Nekateri člani društev znanje slovenščine razvijajo s pripravljanjem na izpit iz slovenskega jezika v Sloveniji z namenom, da bi tam nadaljevali študij (Popović 2010).

Po besedah Selana (2010) pozitivni učinki pouka slovenščine »odtehtajo« primere, ko znanje jezika pri učencih ni »idealno«. Učiteljice na primer pripovedujejo, da se znanje slovenskega jezika pri mladih ob prihodu na študij v Slovenijo »prebudi« in jezik zelo hitro usvojijo. Zanimanje za študij v Sloveniji je veliko; največ štipendij za Slovence s stalnim prebivališčem v tujini se takoj za Italijo podeli prav na območje nekdanje Jugoslavije.

Po Deisingerjevi (2011) Slovencem v Vojvodini podeljujejo *štipendije za študij v Sloveniji za Slovence po svetu* iz Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendije.

Na Javnem skladu RS za razvoj kadrov in štipendije vedno preverjajo, v kolikšni meri so prosilci za štipendije za študij v Sloveniji dejavni v slovenskih društvih. Štipendiji sta trenutno podeljeni dvema osebam iz Zrenjanina (Deisinger 2011).

Slovenci v Vojvodini lahko pridobijo tudi *Zoisovo štipendijo*. Pogoja za pridobitev te štipendije sta med drugim status tujca s stalnim ali začasnim bivališčem v Sloveniji in študijski uspeh. O številu Zoisovih štipendij, podeljenih na območje Vojvodine, ni podatkov (Deisinger 2011).

Podeljujejo se tudi štipendije za sodelovanje na zimskih in poletnih šolah učenja slovenskega jezika v Sloveniji. Namenjene so otrokom in krijejo stroške programa (Selan 2011). Poletne šole slovenščine v Sloveniji za otroke slovenskega porekla organizira Zavod RS za šolstvo, financira pa Ministrstvo za šolstvo in šport, ki dodeli tudi štipendije. Program sestavita Zavod RS za šolstvo in Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik iz Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (Zavod RS za šolstvo 2011).

3.5.2.2 Motivi za učenje slovenščine

Osebe se za učenje slovenskega jezika odločajo zaradi emocionalnih razlogov, kot so želja po ohranjanju slovenske kulture in obujanje spominov na jezik prednikov ter ohranjanje stika s slovenstvom (Goršič 2010). Poleg naštetega so razlogi tudi težnja po ohranitvi nacionalne identitete, negovanju jezika in običajev. Emocionalni razlogi so k učenju slovenščine pritegnili tudi M. iz društva Triglav.

M. je star čez 60 let, pa pridno vsak teden piše domačo nalogo. Enostavno bi rad znal jezik svojih staršev. Njegov oče je namreč Slovenec, mama pa pol Slovenka, pol Hrvatica. Veliko ljudi pride v društvo zato, ker imajo slovenske korenine in bi radi pripadali vsemu, kar je slovensko, ter čutijo nostalgijo za pokojnimi slovenskimi starši. Nekateri se včlanijo v društvo, ker so njihovi zakonski partnerji Slovenci ali pa zato, ker so nekoč živeli v Sloveniji oziroma imajo radi vse, kar je slovensko (Tomić 2010).

Z učenjem slovenskega jezika nekateri člani društev obujajo spomine na jezik prednikov oziroma na čas, ko so bili še otroci in so med počitnicami obiskovali sorodnike v Sloveniji (Zlobec 2010). Goršičeva med motivi navaja tudi močno željo starih staršev, da se njihovi vnuki učijo slovenskega jezika in da spoznavajo slovensko kulturo ter tako ohranijo stik s slovenskim (2010).

V društva se vpisujejo tudi ljudje, ki nimajo slovenskih korenin. Razlog je pester in zanimiv kulturni program, ki ga nudi društvo.

Pri nekaterih posameznikih je prisotna nostalgija po skupni državi oziroma skupni preteklosti. Med pozitivnimi oznakami, ki jih člani društev pripisujejo Slovincem, sta discipliniranost in kulturno bogastvo (Drča 2010).

Razlogi za včlanitev v društvo in učenje slovenskega jezika so tudi praktične narave: pridobitev slovenskega državljanstva, bolj kakovostno sporazumevanje s sorodniki in prijatelji v Sloveniji, službene potrebe (npr. delo v slovenskem podjetju v Srbiji) (Zlobec 2010) in reševanje pravnih težav članov v Sloveniji (Starc 2010). Za včlanitev v društvo oziroma učenje slovenskega jezika je zainteresiranih veliko zdravnikov in ljudi z visoko izobrazbo naravoslovnih in tehničnih smeri. V Sloveniji vidijo možnost za zaposlitev in druge oblike gospodarskega sodelovanja (Drča 2010).

Kot navaja Popovičeva (2011), je razlog za včlanitev v društva Slovencev tudi želja po nadaljevanju študija. Mladina v društvu *Planika* se je »usmerila na pot, da bi prišla v Slovenijo. Na študiju v Sloveniji imamo že dve učenki, en član pa bo študiral medicino na mariborski fakulteti.«

Zanimanje za študij je po Selanovih (2010) besedah veliko. Po besedah Judite Tomič (2010) se včasih zgodi, da se nekateri ljudje v društva včlanjujejo le zaradi pridobitve slovenskega državljanstva, v aktivnosti društva pa ne vložijo nobenega truda.

3.5.2.3 Najpogostejše težave pri učenju jezika

Značilnost učencev slovenskega jezika je, da slovenščino v veliki meri razumejo, težje pa jo govorijo. Jezik hitreje usvojijo otroci, ki se ga učijo v zgodnjem otroštvu (Goršič 2010), in tisti učenci, ki iščejo še druge poti (radio, televizija, splet, obiski v Sloveniji, poletne in zimske šole v Sloveniji), da bi bili v stiku z jezikom. Sicer pa se jezikovne napake pojavljajo na vseh ravneh. Težava nastane predvsem pri besedah, sklonih in besednem redu (Zlobec 2010). Jezikovne pomanjkljivosti Popovičeva (2010) opaža tudi pri zaimkih, modalnih glagolih, poudarkih in pri uporabi ločil. Zanimiv je podatek, da nekateri učenci začnejo učenje slovenskega jezika z nekaj znanja zastarele ali narečne slovenščine, saj se takega jezika spominjajo od staršev (Tomić 2010).

3.5.2.4 Negovanje slovenščine po drugih poteh

Slovenci v Vojvodini slovenščino osebno in skupaj z drugimi člani društva negujejo na različne načine: s spremljanjem oddaj v slovenskem jeziku (glej poglavje 3.4), ustvarjanjem biltenov, branjem slovenskih časopisov, spremljanjem slovenskih televizijskih programov, branjem slovenskih knjig, brskanjem po spletu ali v spontanem pogovoru v slovenskem jeziku na aktivnostih društev.

Člani društva **Triglav** iz Subotice npr. redno prebirajo mesečno osrednjo revijo za Slovence zunaj meja domovine, *Moja Slovenija*. Listajo po spletni strani www.najdi.si ali pa (čeprav redko) obiščejo društveno knjižnico. Nekateri (redki) člani društva se med seboj pogovarjajo v slovenščini (Tomić 2010). Slovenščino krepijo tudi z ustvarjanjem Facebookove strani društva (Facebook stran Društva Slovencev Triglav v Subotici 2011). Otroci se prek tega socialnega omrežja »družijo tudi z vrstniki, ki so jih spoznali na počitnicah v Pišecah pri Brežicah, na kampih v Sloveniji ... Pred kratkim so se sami organizirali in povabili gimnazijce iz Brežic v Beograd« (Tomić 2010).

V društvu **Planika** v Zrenjaninu se nekateri člani v slovenskem jeziku sporazumevajo v domačem okolju. Prebirajo mesečnika *Naša luč* (kulturni katoliški časopis) in *Moja Slovenija*. Poleg prebiranja časopisov brskajo po slovenskih spletnih straneh in prek satelita spremljajo televizijske programe Slovenija 1, Slovenija 2 in Slovenija 3 (Drča 2010). Leta 2011 je društvo začelo tudi z izdajanjem svojega biltena (Spremo 2011).

Mojo Slovenijo spremljajo tudi člani društva **Kula** iz Vršca. Posamezniki redno spremljajo spletne časopise iz Slovenije (npr. Delo). Člani so naročeni na slovenske strokovne časopise in pri svojem delu uporabljajo slovenske strokovne knjige. Nekateri člani radi berejo knjige iz društvene knjižnice (imajo jih več kot 150). Izdajajo tudi svoj bilten (Starc 2010).

Aktualno dogajanje v Sloveniji v društvu **Kredarica** spremljajo prek časopisa *Delo*, ki ga dobivajo pod sponzorstvom Mirana Mejaka. Nekaj članov društva brezplačno prejema časopis *Moja Slovenija* (Portal Društva Slovencev Kredarica v Novem Sadu 2005), berejo pa tudi *Našo luč*. Člani društva imajo bogato knjižnico s 1000 slovenskimi knjigami. Pogosto se zgodi, da člani po vrnitvi iz Slovenije prinesejo tamkajšnje časopise. Društvo je povezano tudi z lokalno televizijo Kanalom 9, ki občasno predvaja oddaje o njihovem društvu v slovenskem jeziku. Ustvarjajo tudi svoj bilten (Martinec 2010).

Društvo **Emona** iz Rume je v letu 2011 začelo z izdajanjem svojega biltena (Spremo 2011).

3.5.3 SLOVENSKI JEZIK NA UNIVERZI

Za razliko od odsotnosti pouka slovenskega jezika v vojvodinskih vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah je mogoče pouk slovenskega jezika izbrati na univerzitetni ravni.³⁶

Na Filozofski fakulteti Univerze v Novem Sadu se je pouk slovenščine začel že leta 1958 (s predmetom Slovenski jezik in književnost). Bil je obvezen za vse študente študijskih smeri Južnoslovanski jeziki in jugoslovanska književnost (smer je bila jezikoslovna) ter Jugoslovanska književnost in južnoslovanski jeziki (smer je bila usmerjena na literarno zgodovino). Študenti obeh smeri so se učili tako slovenskega jezika kot tudi književnosti, le da so študenti jezikoslovne usmeritve imeli več pouka jezika, študenti literarnozgodovinske usmeritve pa več pouka književnosti. Predmet je potekal v tretjem letniku, in sicer tri ure tedensko.

Prvi predavatelj slovenskega jezika oziroma književnosti na univerzi v Novem Sadu je bil Rudolf Kolarič iz Ljubljane, za njim pa Jože Pogačnik, docent zagrebške univerze, in Katjuša Zakrajšek, predavateljica slovenskega jezika na Univerzi v Beogradu. V 80. letih je eno leto poučeval celo Jože Toporišič iz Ljubljane, za njim pa Velemir Gjurin in Željko Marković. Slovensko književnost je za Pogačnikom do leta 1991 predavala Marija Mitrović (Marković 1999, 95–96).

Trenutno je možno učenje slovenskega jezika znotraj posameznih smeri. Študenti srbske književnosti in jezika slovenščino lahko izberejo kot izbirni predmet. Filozofska fakulteta v Novem Sadu je možnost pridobivanja znanja na področju slovenskega jezika in književnosti neprekinjeno nudila tudi v času vojne med republikami nekdanje Jugoslavije v 90. letih (Filozofska fakulteta v Novem Sadu 2007).

Slovenski jezik kot izbirni predmet si je v študijskem letu 2010/11 izbralo 40 študentov smeri Srbska književnost in jezik, torej malo več kot polovica od 77 študentov. Zanimanje za učenje slovenskega jezika po besedah Marinkovićeve (2011) obstaja in ostaja. Kot razlog navaja »ljubezen do slovenščine«.

V tretjem letniku se izbirna predmeta imenujeta Smeri v slovenski književnosti v 19. in 20. stoletju (peti semester) in Moderna slovenska poezija (šesti semester). V četrtem letniku lahko izberejo Slovenski jezik 1 (sedmi semester) in Slovenski jezik 2 (osmi semester).

³⁶ Za organizacijo lektoratov in študij slovenistike na univerzah po svetu (vključno z univerzo v Novem Sadu) skrbi Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v okviru programa Slovenščina na tujih univerzah. Mreža lektoratov in študijev slovenščine po svetu je razvejana; njihovo število je 57. Študentov, ki spremljajo lektorate, je 2000 (Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik 2011).

Predavateljica slovenskega jezika oz. književnosti je Bojana Stojanović Pantović (Filozofska fakulteta v Novem Sadu 2007).

Po Selanu (2011) skrb srbske države za nego slovenskega jezika ni zadostna. Kot razlog navaja dejstvo, da se slovenski jezik lahko študira le kot izbirni predmet ob študiju srbščine, predavatelja pa financira Slovenija. To ni v skladu s statusom številnih drugih uradnih jezikov EU. Po učenju slovenskega jezika, ki je eden izmed uradnih jezikov Evropske Unije, naj bi bilo več povpraševanja kot po drugih uradnih jezikih EU (Selan 2011).

4 SKLEP

Slovenci v Vojvodini niso »klasični« izseljenci, saj se niso nikoli počutili »Slovence v tujini«. Do ne tako davnega leta 1991 so tako Slovenci kot Vojvodinci živeli v skupni državi: od 19. stoletja v avstro-ogrski monarhiji, nato v Kraljevini SHS, zatem v Kraljevini Jugoslaviji pa v Ljudski republiki Jugoslaviji, Demokratični federativni Jugoslaviji in SFRJ. Želja po krepitvi slovenstva je bila živa že v 19. stoletju v Gudurici. Vmes je društveno življenje zamrlo, a se je z letom 1997 spet prebudilo. Slovenci so se v Vojvodini zbrali po različnih poteh, vzroki so bili gospodarski, politični in osebni (ljubezen, študij).

Želja po ohranjanju slovenstva in širjenju znanja slovenskega jezika med člani petih društev Slovencev Vojvodini jè. Temu so priča dogodki, ki so se odvijali med pisanjem mojega diplomskega dela: junija 2010 je bil ustanovljen Nacionalni svet Slovencev v Srbiji in slovenska manjšina v Vojvodini je z njim dobila nosilca kolektivnih pravic (Selan 2011), v Beli Crkvi (Molnar 2008, 4) in Gudurici (Starc 2011) ter v Sremski Mitrovici, Irigu, Vrdniku in Stari Pazovi (Jovičić 2011) so nastale nove podružnice društev.

V prihodnje se obetajo pozitivne spremembe za Slovence in slovenski jezik tudi na medijskem področju. Člani Nacionalnega sveta slovenske manjšine v Srbiji se z nekaterimi vojvodinskimi časopisi dogovarjajo, da bi objavljali besedila v slovenščini. Za začetek naj bi objavili eno stran slovenskega besedila (Spremo 2011). Poleg navedenega Selan (2011) meni, da bi s približevanjem Srbije Evropski uniji Slovenci v Srbiji lahko dobili TV oddajo, v kateri bi se predstavljala slovenska manjšina.

Selan (2011) v približevanju Srbije Evropski uniji vidi tudi nove možnosti za izboljšavo položaja slovenskega jezika na fakulteti v Novem Sadu. Sedaj je slovenščino možno študirati le kot izbirni predmet, Selan (2011) pa upa, da bi prišlo do možnosti samostojnega študija slovenskega jezika. Martinčeva (2011) navaja, da ima Nacionalni svet za cilj vpeljati manjšinski slovenski jezik tudi v vojvodinske srednje in osnovne šole.

V diplomskem delu sem raziskovala etnično vitalnost Slovencev v Vojvodini. Podatkov nisem našla le v »knjigah« (te se bile maloštevilne), temveč sem se morala tematike lotiti večplastno in jo raziskati »na terenu«. Ne samo enkrat, po potrebi tudi večkrat, sem se pogovarjala s predsedniki oziroma tajniki društev Slovencev v Vojvodini, povezala sem se s slovenskimi in srbskimi institucijami, z vojvodinskimi uradniki, vodilnimi na vojvodinski RTV, uredniki lokalnih vojvodinskih medijev, člani Nacionalnega sveta Slovencev v Srbiji in z učiteljicami slovenskega jezika, tako s tistimi, ki so pionirsko začele s prostovoljnim poučevanjem slovenskega jezika, kot tudi s profesionalnimi učiteljicami, ki jih je v Vojvodino poslalo slovensko Ministrstvo za šolstvo. Raziskovanje in pridobivanje podatkov s področja

krepite slovenstva in slovenskega jezika pri Slovencih v Vojvodini se ni ustavilo le pri tematskih intervjujih oziroma tematskih pogovorih, temveč sem podatke pridobila z rednimi pogovori z društvenimi akterji, s katerimi sem v sorodstveni povezavi, pregledala pa sem tudi biltene posameznih društev.

Tezo, da **k etnični vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini pomembno doprineseta slovenska in srbska institucionalna podpora**, ki sem si jo zastavila v uvodu diplomskega dela, lahko delno potrdim.

Dejavnika institucionalne podpore, ki na etnično vitalnost Slovencev v Vojvodini ne vplivata, sta: vzgoja in izobraževanje ter industrija.

Na osnovnih ter srednjih šolah in v vojvodinskih medijih slovenski jezik ni zastopan (Kecman 2011), na vojvodinski univerzi nima posebnega statusa, zato na izobraževalnem in medijskem področju v Vojvodini ne moremo govoriti o spodbujanju vitalnosti slovenskega jezika. Na javni vojvodinski televiziji, radiu in časopisih slovenskega jezika ni (Pop 2011). Oddaja v slovenščini je predvajana le dvakrat letno na lokalni vojvodinski televiziji Tv kanal 9 (Organizatorica Tv kanal 9 2011).

Na univerzi v Novem Sadu je slovenski jezik možno študirati, a le kot izbirni predmet ob študiju srščine, predavatelja financira Slovenija (Selan 2011).

V osnovni in srednji šoli se slovenskega jezika ni možno učiti (Kecman 2011), na fakulteti v Novem Sadu pa zadostne podpore predajanja slovenskega jezika študentom ni (Selan 2011).

Med dejavnike institucionalne podpore, ki pozitivno vplivajo na etnično vitalnost slovenske narodne manjšine v Vojvodini, spadajo mediji (v določenem segmentu), državna podpora, lastna podpora v organizaciji manjšine, religija, kultura in stiki z matico.

Podporo slovenski narodni manjšini v Vojvodini dajejo lokalni mediji. Na eni lokalnih vojvodinski televiziji Tv Kanal 9 dvakrat letno pripravijo cikel oddaj o slovenskih društvih v Vojvodini. Oddaje govorijo o kulturnih prireditvah društva. Prispevki so v slovenskem jeziku. Polovico finančnih sredstev za pripravo oddaje priskrbi mestna oziroma pokrajinska oblast, polovico sredstev pa nameni televizija sama. Pri pripravi oddaje med seboj sodelujejo producenti oddaje in člani društva Kredarica iz Novega Sada. Člani slovenskega društva oddajo prevajajo iz slovenskega jezika v srbski jezik (Organizatorica Tv Kanal 9 2011).

Poleg lokalne oddaje imajo Slovenci v Vojvodini za nekaj deset evrov mesečno možnost spremljati slovenske programe (Selan 2011).

Kljub temu, da na javni televiziji za zdaj oddaj o slovenski manjšini ali oddaj v slovenščini ni, Nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Srbiji izdeluje načrt, kako na RTV Vojvodina pridobiti redno tv- in radijsko oddajo v slovenščini (Spremo 2011).

Slovensko narodno manjšino v Vojvodini podpira tako srbska kot tudi slovenska država. Z Nacionalnim svetom je slovenska manjšina od srbske države dobila nekaj sredstev iz proračuna – letno 45.000 evrov. Slovence v Vojvodini podpira tudi vojvodinska družba. Multikulturna Vojvodina slovensko manjšino podpira na lokalni ravni. Slovenska manjšina sodeluje tudi z drugimi manjšinami (npr. Kredarica iz Novega Sada vsako leto od judovske skupnosti brezplačno dobi na uporabo prostore njihove sinagoge) (Selan 2011).

Slovence v Vojvodini podpira tudi slovenska država prek Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Urad in Zavod RS za šolstvo Slovincem v Vojvodini namenjata finančna sredstva za podporo projektom, nekaj denarja namenita štipendijam. Poleg finančne ima urad tudi svetovalno funkcijo (Selan 2011).

Lastna podpora v organizaciji manjšine je bila pomembna ob ustanavljanju slovenskih društev v Vojvodini. Člani društev so si sami priskrbeli učitelje slovenskega jezika, ki so v prvih letih delovanja društev poučevali otroke in odrasle. Člani srbskih (in med njimi) vojvodinskih društev Slovencev so se dolgo časa trudili doseči, da bi bila slovenska manjšina v Vojvodini izenačena z drugimi narodnimi manjšinami in s tem bi Slovenci dobili nosilca kolektivnih pravic. To so junija 2010 z Nacionalnim svetom slovenske narodne manjšine v Srbiji tudi dosegli (Selan 2011).

V Vojvodini je izražanje veroizpovedi svobodno, saj je Vojvodina religiozno raznovrstna, med veroizpovedmi je tudi katoliška vera (Republiški zavod za statistiko 2002), ki je po tradiciji vera Slovencev.

Ob večjih praznikih se udeležujejo svetih maš v slovenskem jeziku. Npr. v Zrenjaninu k vzdušju veliko prispevata slovenska jezuita, ki živita v Srbiji, Janko Jelen in Stanko Tratnik (Popović 2010). V Novem Sadu ob večjih praznikih sveto mašo v slovenskem jeziku daruje beograjski nadškof in metropolit Stanislav Hočevar (Radisavljević 2005, 3).

Slovenska narodna manjšina je v vojvodinski kulturni prostor vnesla tudi kulturne prireditve v slovenskem jeziku. Društva po vojvodinskih mestih organizirajo koncerte, na katerih pevski zbori prepevajo v slovenskem jeziku, recitatorska tekmovanja in druga kulturna srečanja, na katerih tamkajšnje prebivalstvo seznanjajo s svojimi navadami in tradicijami (pr. Tomić 2010).

Redni stiki s Slovenijo se odvijajo na različne načine: z gostovanji dramskih skupin in pevskih zborov v Sloveniji, poletnimi šolami slovenskega jezika, tabori učencev dopolnilnega pouka v Pišecah, izrednimi obiski Slovenije (Tomić 2010; Drča 2010; Jovičić 2010; Starc 2010; Martinec 2010).

Drugo tezo: **pomemben kazalec etnične vitalnosti slovenske narodne manjšine v Vojvodini je tudi skrb za slovenski jezik** lahko potrdim.

Ministrstvo za šolstvo in šport RS financira profesionalno učiteljico, ki v društvih poučuje tako otroke kot tudi starejše slušatelje (Selan 2010). Pouk poteka redno, enkrat tedensko po vseh društvih in tudi po podružnicah (Jovičić 2011).

Slovenski jezik društva ohranjajo in negujejo prek ustvarjanja biltenov in almanahov, ki ga financira Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Poleg tega so tu društvene in zunajdruštvene dejavnosti: sodelovanje na recitatorskih tekmovanjih, prepevanje slovenskih pesmi v pevskih zborih, ustvarjanje lutkovnih predstav v slovenskem jeziku, udejstvovanje na poletnih šolah slovenskega jezika v Sloveniji. Urad Vlade RS za Slovence po svetu in zamejstvu nekatere aktivnosti financira prek rednega letnega razpisa in z intervencijskimi sredstvi podpira ohranjanje slovenskega jezika (kulture in običajev). Tudi srbska država del svojega proračuna nameni delovanju slovenskega nacionalnega sveta (Selan 2011).

Člani društev v želji po krepitvi znanja slovenskega jezika prebirajo revije za Slovence po svetu (npr. *Moja Slovenija*) in knjige ter časopise iz društvenih knjižnic. Nekateri člani spremljajo tudi slovensko javno televizijo (Slo 1, Slo 2 in Slo 3) ali brskajo po slovenskih spletnih straneh (npr. www.najdi.si) (pr. Spremo 2011).

Čeprav so razlogi za izpopolnjevanje v slovenskem jeziku tudi praktični (npr. pridobitev državljanstva, službene potrebe ipd.) (Tomić 2010), s tem slovenski jezik pridobiva tako na pomembnosti in pogostosti uporabe kot tudi na vitalnosti.

Krepitve etnične vitalnosti slovenske manjšine v Vojvodini ne bi bilo brez sicer maloštevilnih, a izredno aktivnih posameznikov, ki na prostovoljni ravni društva držijo »pokonci«. Kljub nekaterim članom društev, ki se združenjem priključujejo zaradi osebnih koristi (pridobivanja vizumov, državljanstev, brezplačnih dejavnosti), prevladujejo aktivni nosilci društvenih dejavnosti in člani društev, ki so na Slovenijo in slovenski jezik čustveno navezani, ju imajo »zares radi« ter ju »želijo iz emocionalnih razlogov globlje spoznavati in razvijati« (Tomić 2010). Iskrenost in zanesenost ter konkreten trud teh ljudi so vredni največjega priznanja.

Razvijanje etnične vitalnosti nikoli ni statičen proces, zato se ga ne sme prepustiti naključju. Skupnost vojvodinskih Slovencev se v zadnjih letih (od ustanovitve nacionalnega sveta) še bolj intenzivno razvija. Razvija se zaradi navdušenih posameznikov, ki se borijo za pravice slovenske manjšine.

Kljub temu, da za slovensko manjšino mnogo naredi slovenska država in nekaj srbska država, se lahko etnična vitalnost slovenske manjšine v Vojvodini še okrepi. Srbska podpora slovenskemu jeziku po Selanu (2011) ni zadostna. Na fakulteti v Novem Sadu ni omogočen samostojen študij slovenskega jezika (Marinković 2011).

Srbska država bi lahko v prihodnje izboljšala status slovenskega jezika z uvedbo samostojnega študija slovenskega jezika na novosadski univerzi in s financiranjem oddaje o slovenskih manjšini v slovenskem jeziku na javni televiziji. Z dobrimi pogajalskimi sposobnostmi lahko morda slovenska manjšina doseže, da se začne slovenski jezik poučevati na vsaj nekaterih osnovnih in srednjih šolah. Precej idealistično bi bilo razmišljanje o ustanovitvi lastne založniške hiše ali politične stranke.

Ne smemo se oddaljiti od bistva: društva Slovencev v Vojvodini so začela delovati brez finančnih sredstev in brez strokovno usposobljenih učiteljic slovenščine. Bilo je le nekaj navdušenih posameznikov z »neskončno ljubeznijo« do Slovenije in slovenskega jezika, ki so uspeli »zaorati ledino«. Institucionalna in pravna podpora ter finančna sredstva, namenjena Slovencem v Vojvodini, ne bodo pomagala k preživetju in razvoju slovenske manjšine, če Slovenci na tem območju ne ohranijo resničnega navdušenja in iskrene želje po ohranitvi slovenstva ter kontinuiranega negovanja slovenskega jezika.

Področij, ki jih bo v prihodnje v zvezi s slovensko narodno manjšino vredno obdelati, bo veliko. Ker se iz meseca v mesec pridobivanje pravic na področju množičnih občil, politike, ekonomskega statusa idr. spreminja, je tematiko Slovencev v Vojvodini treba raziskovati vedno znova ter preverjati sveže informacije. Želim si, da bi bila moja naloga izziv drugim, da bi se lotili raziskovanja te tematike.

5 LITERATURA

1. Anderson, Benedict. 1998. *Zamišljene skupnosti. O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: SH - Zavod za založniško dejavnost.
2. Bašić Hrvatin, Sandra. 2010. Medijske študije in medkulturnost. V *Razprave o medkulturnosti*, ur. Mateja Sedmak in Ernest Ženko, 143–163. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
3. *Bilten Društva Slovencev »Kula« Vršac*. 2009. Kaj nam pišejo kolonisti iz Vojvodine, 4 (december).
4. Bufon, Milan. 2001. *Osnove politične geografije II*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.
5. Center za slovenščino. 2011. *Slovenščina na tujih univerzah*. Dostopno prek: http://www.centerslo.net/11.asp?L1_ID=2&LANG=slo (25. junij 2011).
6. Cevc, Franc. 2001. Slovenci v državah naslednice bivše Jugoslavije. Slovenci v AP Vojvodini (ZR Jugoslaviji). V *Slovensko izseljenstvo. Zbornik ob 50-letnici Slovenske izseljenske matice*, ur. Trebše-Štolfa Milica, 313–327. Ljubljana: Združenje Slovenska izseljenska matica.
7. Čepič, Zdenko. 1993. Naseljevanje kolonistov v Vojvodini (Krajevni in socialno poklicni izvor kolonistov). V *Prispevki za novejšo zgodovino XXXIII*, ur. Zdenko Čepič, 177–192. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
8. Čolakov, Nenad. 2009. Ugriznimo v slovenščino. *Bilten Društva Slovencev »Kula« Vršac*, 4 (december).
9. Deisinger, Maja. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 29. junij.
10. Drča, Martina. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 31. maj.
11. Društvo Slovencev Kredarica v Novem Sadu. 2007. *Deset let Društva Slovencev »Kredarica« v Novem Sadu*. Novi Sad: DS Kredarica v Novem Sadu.
12. Društvo Slovencev Planika Zrenjanin. 2005. *Slovenski izseljenski koledar 2005*. Zrenjanin: Društvo Slovencev Planika Zrenjanin.
13. *Enciklopedija Slovenije*. 1993. Ljubljana: Mladinska knjiga.
14. Filozofska fakulteta v Novem Sadu. 2007. *Osnovne akademske študije srbske književnosti in jezika*. Dostopno prek: http://www.ff.uns.ac.rs/studije/osnovne/studije_osnovne_srpska_knjizevnost.html (18. marec 2011).
15. Fojkar, Oliver. 2009. Prešernov dan v Novem Sadu. *Bilten Društva Slovencev Kredarica v Novem Sadu*, 32–33 (december 2008–marec 2009).

16. Gavrilović, Ljiljana. 2006. Multikulturalizam u Vojvodini. V *Susret kultura*, ur. Ljiljana Subotić, Marija Kleut in Nataša Bugarski, 195–205. Novi Sad: Filozofska fakulteta.
17. Gliha Komac, Nataša. 2009. *Slovenščina med jeziki Kanalske doline*. Ljubljana: FDV; Ukve: Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina; Trst: SLORI.
18. Gogala, Mirko. 1996. *Usoda izseljencev*. Buenos Aires: Slovenska kulturna akcija.
19. Goršič, Barbara. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 19. april.
20. Grafenauer, Bogo. 1990. Poučevanje problematike posameznih manjšinskih skupnosti. V *Narodne manjšine. Zbornik referatov in razprav na znanstvenem srečanju 30. in 31. marca 1989*, ur. Anton Vratuša, 17–30. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
21. Gudurica. 2007. *Na kratko*. Dostopno prek: <http://www.gudurica.page.tl/UKRATKO.htm> (19. marec 2011).
22. Hribar, Tine. 1995. *Slovenci kot nacija. Soočanja s sodobniki*. Ljubljana: Enotnost.
23. Jesih, Boris. 2007. *Med narodom in politiko. Politična participacija koroških Slovencev*. Celovec - Ljubljana: Založba Drava in Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani.
24. Jovičić, Zoran. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17. maj.
25. --- 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 14. marec.
26. Jurić Pahor, Marija. 2000. *Narod, identiteta, spol*. Trst: ZTT EST.
27. Kecman, Boro. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. marec.
28. Komac, Nataša. 2002. *Na meji, med jeziki in kulturami. Širjenje slovenskega jezika v Kanalski dolini*. Ljubljana: Slovenski raziskovalni inštitut, Slovensko kulturno središče Planika Kanalska dolina, Inštitut za narodnostna vprašanja.
29. Košir, Manca. 1987. *Mladi novinar – pomaga lastna glava*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
30. --- 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
31. --- 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: FDV.
Kovačević, Tamara, Milka Bubalo Živković in Anđelija Ivkov. 2008. Starostna in spolna struktura Slovencev v Vojvodini v obdobju od 2. svetovne vojne do začetka 21. stoletja. *Dela* (29): 131–144.
32. Kovač Žnideršič, Ružica. 2003. Uvodna beseda. Po zadnjem popisu nas je bilo okoli 160. *Bilten društva Slovencev »Triglav« Subotica*, 1 (oktober).
33. Kregar, Tone. 2009. *Vigred se povrne*. Celje: Muzej novejšje zgodovine.
34. Kymlicka, Will. 2010. Multikulturne države in interkulturni državljani. V *Državljanstvo in globalizacija. K državljski vzgoji za sodobni svet*, ur. Jernej Pikalo, 3–33. Ljubljana: Sophia.

35. Lovrić, Marija. 2007. D. J., ekonomistka – lektorica časopisa »Kredarica«. *Bilten Društva Slovencev Kredarica v Novem Sadu*, 27 (september).
36. Marinković, Mirjana. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. marec.
37. Marković, Željko. 1999. Slovenščina na univerzi v Novem Sadu. V *Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik*, ur. Marja Bešter in Erika Kržišnik, 95–96. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani.
38. Martinec, Silva. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. april.
39. --- 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 21. marec.
40. Medvešek, Mojca. 2002. Doživljanje etnične identitete prebivalcev v občini Železna Kapla-Bela. V *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru III. Občina Železna Kapla-Bela/Eisenkappel – Vellach*, ur. Albina Nećak Lük, Boris Jesih in Vladimir Wakounig, 23–55. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
41. Merljak, Matjaž. 2011. *Minister brez listnice, vodja Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, dr. Boštjan Žekš, se je ta teden mudi pri slovenski skupnosti v Srbiji. Obiskal je Novi Sad, Beograd in Niš.* Dostopno prek: <http://radio.ognjisce.si/sl/123/ssd/5561/> (8. oktober 2011).
42. Mikolič, Vesna. 2004. *Jezik v zrcalu kultur*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
43. Mikeš, Melanija. 2001. *Kad su granice samo tarabe*. Novi sad: Jugoslovensko društvo za primenjenu lingvistiku i Futura publikacije.
44. Milosavljević, Marko. 2005. Intervju: metoda dela in novinarski žanr. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 135–188. Ljubljana: FDV.
45. Molnar, Aleksandra. 2008. Bela crkva – otvoritev uradnih prostorov društva Slovencev. *Bilten Društva Slovencev »Kula« Vršac*, 3 (december).
46. Nećak Lük. 1996. Medetnični odnosi v sociolingvistični perspektivi. V *Večjezičnost na evropskih mejah. Primer Kanalske doline*, ur. Irena Šumi in Salvatore Venosi, 131–143. Ukve: SLORI.
47. Nećak Lük. 1998a. Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru. Primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske. V *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru I*, ur. Albina Nećak Lük in Boris Jesih, 21–31. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

48. -- 1998b. Jezik in etnična pripadnost v Porabju. V *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru I*, ur. Albina Nečak Lük in Boris Jesih, 231–252. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
49. --- 2002. Sociolingvistična podoba Železne Kaple-Bele. V *Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru III. Občina Železna Kapla-Bela/Eisenkappel – Vellach*, ur. Albina Nečak Lük, Boris Jesih in Vladimir Wakounig, 55–77. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
50. Neimenovana organizatorica medkulturnega programa na TV KANAL 9. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 14. marec 2011.
51. Osebni arhiv. 2010. »Pevski zbor Društva Slovencev v Subotici »Triglav« na gostovanju v Centru Zarja v Ljubljani junija 2010« (28. junij).
52. *Pokrajinsko tajništvo za energetiko in mineralne surovine Republike Srbije*. Dostopno prek: <http://www.psemr.vojvodina.gov.rs/> (15. marec 2010).
53. Pop, Zdenko. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. marec.
54. Popovič, Vera. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 4. maj.
55. --- 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 14. marec.
56. Portal Društva Slovencev Kredarica v Novem Sadu. 2005. *Aktivnosti*. Dostopno prek: <http://www.kredarica.s5.com/aktivnosti.htm> (25. marec 2011).
57. Portal Društva Slovencev »Planika« Zrenjanin. 2006. *Šola slovenskega jezika*. Dostopno prek: <http://www.planikazr.com/str.php?sadrzaj=skola> (24. marec 2011).
58. --- 2010. 3. *Pleteršnikovo srečanje ljubiteljev slovenščine za Slovence po svetu*. Dostopno prek: http://planikazr.com/str.php?sadrzaj=sl_pisece%202010 (17. 9.2011).
59. Radisavljević, Zlatica. 2005. Najdite si svoje mesto v »Kredarici« - odprti smo za vse ideje, predloge, iniciative. *Bilten Društva Slovencev Kredarica v Novem Sadu*, 18 (junij).
60. Repe, Božo. 1998. *Sodobna zgodovina. Zgodovina za 4. letnik gimnazij*. Ljubljana: Založba Modrijan.
61. Republiški zavod za statistiko Srbije. 2002. *Popis stanovništva 2002*. Dostopno prek: <http://webrzs.stat.gov.rs/axd/popis.htm> (18. marec 2011).
62. Roter, Petra. 2005. Opredeljevanje manjšin. V *Percepcije slovenske integracijske politike*, ur. Miran Komac in Mojca Medvešek, 169–199. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
63. --- 2007. Pojmovanje in opredeljevanje manjšin. V *Priseljenci*, ur. Miran Komac, 7–35. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
64. --- 2009. *Narodne manjšine v mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.
65. Selan, Aleš. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 27. julij.

66. --- 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 28. junij.
67. Smith D., Anthony. 2005. *Nacionalizem. Teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo RS, Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.
68. *Spletni portal Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu*. Dostopno prek: <http://www.slovinci.si/> (23. junij 2011).
69. Spremo, Milena. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 11. marec.
70. Starc, Zdravko. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 27. maj.
71. --- 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 14. marec.
72. Steiner, Melita. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 27. julij.
73. Šoti, Imre. 2009. Šola slovenskega jezika. *Bilten društva Slovencev »Triglav« Subotica*, 2 (oktober).
74. Taylor, Charles. 2007. Politika priznavanja. V *Zbornik postkolonialnih študij*, ur. Nikolai Jeffs, 291–339. Ljubljana: Krtina.
75. Tomić, Judita. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 25. maj.
76. --- 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 15. marec.
77. TV Vojvodina, 1. program. 2010. *Dnevnik*. Novi Sad, 17. april.
78. Velemir, Dragan. 2005. Gudurička obeležja. *Bilten Društva Slovencev »Kula« Vršac*, 1 (19. avgust).
79. Veleposlaništvo Republike Srbije. 2008. *Vojvodina*. Dostopno prek: <http://www.ambasadasrbije.si/vojvodina.htm> (2. marec 2010).
80. Vojvodina Portal. 2007. *Občine Vojvodine*. Dostopno prek: <http://www.vojvodinaportal.com/sr/vojvodina/opstine> (19. februar 2010).
81. Zavod RS za šolstvo. 2006a. *Učni načrt*. Dostopno prek: http://www.zrss.si/slovenscina/dopolnilni_ucni_nacrt.htm (26. junij 2011).
82. --- 2006b. *Poletna šola slovenščine za otroke slovenskega porekla iz tujine v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?a=1&id=546> (28. junij 2011).
83. --- 2007a. *Učni scenarij*. Dostopno prek: http://www.zrss.si/slovenscina/gradiva/Ucni_scenarij_oblika_pouka.pdf (4. julij 2011).
84. --- 2007b. *Cilji dopolnilnega pouka slovenščine in kulture v tujini*. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/> (6. julij 2011).
85. --- 2008. *Prejete knjige 2009*. Dostopno prek: http://www.zrss.si/slovenscina/dopolnilni_cilj_pouka.htm (18. februar 2011).
86. Zlobec, Rut. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 22. april.

87. Zupančič, Jernej. 2003. Razsežnost in pomen kulture. V *Slovenija in nadaljnji razvoj Evropske unije*, ur. Zupančič, Jernej, Mitja Žagar, Milan Bufon, Boris Jesih, Janez Justin in Dubravko Škiljan, 72–75. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
88. Žigon, Zvone. 1998. *Otroci dveh domovin. Slovenstvo v Južni Ameriki*. Ljubljana: Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU.

PRILOGE

Priloga A: Intervju z Barbaro Goršič, učiteljico slovenskega jezika v društvih Slovencev v Vojvodini v letu 2009/10³⁷ (Ljubljana, 19. 4. 2010)

Kako se razvijajo jezikovna znanja v društvih, kako poteka učenje slovenščine?

Poučevanje slovenskega jezika sloni na razširjanju vseh štirih sporazumevalnih spretnosti, tj. govorjenju, pisanju, branju in poslušanju. Poleg tega dopolnilni pouk slovenščine vključuje tudi pridobivanje znanja o državi Sloveniji, razvija zanimanje za slovensko kulturo, kraje in ljudi. Udeležence spodbujamo, da sprašujejo in odgovarjajo na vprašanja v slovenskem jeziku, spoznavajo slovensko besedo, film, glasbo in ples. Program dopolnilnega pouka slovenščine je vsebinsko povezan z otrokovim življenjskim okoljem in vsakdanjim življenjem. Raznolike vsebine spodbujajo k pogovoru o Sloveniji in spoznavanju kulturno-zgodovinskih značilnosti.

Katere pripomočke uporabljate?

Pri pouku uporabljamo računalnik, ki ga učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine prejme od Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, slovensko periodiko in učbenike za poučevanje slovenščine kot drugega tujega jezika. Vse omenjene pripomočke financirata Zavod RS za šolstvo in Ministrstvo RS za šolstvo in šport.

Obstajajo velike razlike v jezikovni zmožnosti med vojvodinskimi društvi?

Jezikovne zmožnosti se v društvih razlikujejo, saj učenje dopolnilnega pouka slovenščine v vseh društvih ne poteka enako dolgo. Na primer, v Rumi, kjer je bilo lansko leto ustanovljeno Društvo Slovencev Emona, pouk slovenščine poteka prvič. Temu primerno je tudi jezikovno znanje udeležencev pouka slovenščine. V Novem Sadu, v Društvu Slovencev Kredarica, pouk slovenščine poteka že vrsto let in udeleženci pouka, ki obiskujejo pouk slovenščine že nekaj let, slovenski jezik bolje obvladajo.

Kje opazate, da imajo učenci največ težav pri učenju slovenščine, so kakšne razlike glede na starost?

Udeleženci pouka slovenščine v Srbiji slovenščino v veliki meri razumejo, težje pa jo govorijo. Čim bolj zgodaj se začnejo otroci učiti jezika, manj težav imajo s sprejemanjem

³⁷ Barbara Goršič v Vojvodini poučuje tudi v šol. letu 2010/11.

drugega jezika. Predvsem otroci hitreje sprejemajo jezik in če se ga začnejo učiti v zgodnjem otroštvu, ga hitreje in z manj težavami usvojijo.

Kakšni so motivi, da se sploh želijo učiti slovensko?

Predvsem stari starši si močno želijo, da se njihovi vnuki učijo slovenskega jezika in spoznavajo slovensko kulturo ter tako ohranjajo stik s slovenstvom. Nekateri starši v učenju slovenskega jezika svojih otrok vidijo možnost za boljšo prihodnost. Starejši udeleženci k dopolnilnem pouku slovenščine prihajajo z namenom, da tudi prek jezika ohranjajo stik s Slovenijo.

Morda še nekaj osnovnih podatkov o vas, vaša profesionalna pot, kako to, da ste prišli v Vojvodino, za koliko časa, kakšne so vaše želje, kaj želite doseči ...?

Po poklicu sem profesorica slovenskega jezika in književnosti ter univ. dipl. pedagoginja. S poučevanjem slovenščine imam pet let delovnih izkušenj. Zaposlena sem v Osnovni šoli Mirna Peč, od lanskega leta pa prek Ministrstva za šolstvo in šport poučujem dopolnilni pouk slovenščine v Vojvodini. Sedaj se končuje prvo šolsko leto mojega delovanja v Vojvodini in to delo bom opravljala tudi v naslednjem šolskem letu. Motiv za tovrstno delo je v nenehnem izzivu in spreminjanju tako profesionalne poti kot v pridobivanju novih izkušenj. Moj cilj je udeležencem pouka slovenščine približati slovenski jezik in slovensko kulturo ter predvsem otroke spoznati s Slovenijo tudi z obiskom Slovenije, ki jo z ekskurzijo, ki jo za otroke slovenskega porekla do osemnajstega leta starosti, financira Zavod RS za šolstvo.

Kako so po vašem mnenju organizirana slovenska društva? Kako kot učiteljica vidite njihovo delovanje?

Menim, da so slovenska društva dobro organizirana, z izvoljenimi predsedniki skrbijo za ohranjanje slovenstva, prijavljajo se na razpise Urada za Slovence in tako prirejajo različne prireditve, ki pripomorejo k temu, da se srečujejo člani društva. S takimi in tudi drugimi dejavnostmi ohranjajo pripadnost Sloveniji in hkrati skrbijo za slovenski jezik.

Priloga B: Intervju z Rut Zlobec, učiteljico slovenskega jezika v društvih Slovencev v Vojvodini v šol. letih 2007/08 in 2008/09 (Ljubljana, 22. 4. 2010)

Kakšni so bili motivi, da so se učeči sploh želeli učiti slovensko?

Pouk slovenščine ni le pouk jezika. Vsaka ura je Slovenija v malem. Jezik, aktualno dogajanje, bližajoči se prazniki, običaji, zgodovina, zemljepis, turizem, kulinarika ... Motivi: ohranjanje slovenske narodne identitete, možnost druženja in pogovarjanja v slovenščini, pridobitev slovenskega državljanstva, obujanje spominov na jezik prednikov (na čas, ko so bil še otroci in so med počitnicami obiskovali sorodnike v Sloveniji), nadaljevanje šolanja oz. iskanje dela v Sloveniji, bolj kakovostno sporazumevanje s sorodniki in prijatelji v Sloveniji, službene potrebe - delo v slovenskem podjetju v Srbiji ...

Kje imajo učeči se največ težav pri učenju slovenščine? Kako ste poskušali te jezikovne probleme odpraviti?

Na vseh ravneh, predvsem pa besede, oblikoslovje (skloni) in besedni red. Vaja dela mojstra ... Učbeniki za odrasle so odlični, pojavil se je tudi zelo dober učbenik za otroke, vendar je potrebnih še veliko dodatnih vaj. Najhitreje se učijo tisti učenci, ki iščejo še druge poti, da so v stiku z jezikom – radio in tv, medmrežje, obiski v Sloveniji, poletne in zimske šole v Sloveniji ... In naj zapišem še enkrat – pouk ni le jezik. Otroci od 7 do 15 leta so od ZRSŠ dobili mapo – jezikovni listovnik (Portfolio za dopolnilni pouk slovenščine v tujini; dve različici – za mlajše in starejše otroke), s katerim lahko spremljajo svoj napredek. Obenem lahko tudi opazujejo proces učenja. Zanimiv projekt, ki otroke spodbuja k učenju jezika in jim odstira še mnoge druge obraze slovenščine.

So razlike v jezikovni zmožnosti med vojvodinskimi društvi velike?

Drugače je v krajih, kjer je pouk že potekal, kjer je boljši ekonomski položaj (Vojvodina) in so imeli ljudje več možnosti za potovanja v Slovenijo. Od ekonomskega položaja so odvisni tudi stiki s slovenščino (računalnik, internet ...). V Srbiji skorajda ni mogoče kupiti slovenskih časopisov, revij, program slovenske televizije lahko spremljajo le na določenih območjih in pod določenimi pogoji. V Beogradu lahko študentje različnih fakultet kot izbirni predmet študirajo slovenščino na Filološki fakulteti ... V Kragujevcu pa društvo Slovencev nima niti svojih prostorov.

Kako udeleženci dopolnilnega pouka slovenščine v Vojvodini negujejo slovenski jezik oz. so ga – glede na to, da slovenščina v Vojvodini ni uradni jezik?

Že sama Vojvodina tradicionalno zelo podpira vse manjšine pri ohranjanju jezika, kulture, tradicije – finančno, z raznimi multikulturnimi projekti ... Dobro je, da Slovenci v Vojvodini znajo in zmorejo vse priložnosti maksimalno izkoristiti, tako da sodelujejo v projektih, na prireditvah, ... ki jih organizirata Slovenija in Vojvodina, s tem pa bogatijo tako sebe, svoja društva, kot celotni kulturni prostor Vojvodine in Slovenije. So ambasadorji slovenske kulture, saj med drugim organizirajo tudi gostovanja slovenskih profesionalnih in amaterskih umetnikov, ki popestrijo kulturno življenje Vojvodine. Pouk slovenščine so organizirali že pred leti, z veliko ljubeznijo, predanostjo in navdušenjem so poučevale tam živeče Slovenke. Učiteljici, ki naju je poslalo Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije (prva je prišla oktobra 2007), sva prišli na že dobro zorano ledino in sva samo nadaljevali delo najinih spoštovanih kolegic. V Zrenjaninu poučuje slovenščino domačinka, cenjena prof. Vera Popović, ki z ljubeznijo spleta niti med Slovenci v Srbiji s prireditvijo, ki jo je sama zasnovala: Naša slovenska beseda. Prevedla je knjigo Vinka Möderndorferja, ki je izšla v Zrenjaninu v srbskem in slovenskem jeziku ... Člani društva Slovencev v Vojvodini ustvarjajo biltene, slovenske pesmi ohranjajo z zborovskim petjem, recitacijami, lutkovnimi igrkami (prireditve: srečanje zborov v Subotici, Večer slovenske pesmi in poezije v Novem Sadu, Naša slovenska beseda v Zrenjaninu, srečanje otrok iz slov. društev iz Srbije »Mavrica« v Subotici ...), posebno pozornost namenjajo mladim in najmlajšim ter jim omogočajo sodelovanja v zimskih in poletnih šolah v Sloveniji in prireditvah v drugih krajih v Srbiji. Znajo promovirati člane društev, ki dosegajo uspehe na svojih področjih (npr. filmski, likovni, literarni in glasbeni ustvarjalci v novosadski »Kredarici«; mednarodno nagrajeni film Bele rode (Bele štokrlje), prevod in izdaja slikanice Suncokret (Sončnica) ...).

Zdaj poučujete v preostalem delu Srbije. Se srečujete z istimi jezikovnimi problemi kot pri učencih v Vojvodini ali so enaki?

V društvu Slovencev v Beogradu je več let poučevala slovenščino spoštovana dr. Maja Đukanović, ki predava slovenski jezik na Filološki fakulteti v Beogradu. S svojimi učenci v društvu Slovencev in študenti na Filozofski fakulteti je dosegla zavidljive uspehe: v društvu Slovencev je pripravljala nepozabne prireditve ob slovenskih praznikih (člani se jih še danes radi in ponosom spominjajo), njeni študentje so prevajali črtice sodobnih slovenskih avtorjev in jih izdali v knjigi, prevedli so Nekropolo Borisa Pahorja ... Ni bilo lahko zamenjati tako izvrstno profesorico. Hvaležna sem ji za vso pomoč, ki sem jo sploh na začetku zelo potrebovala. Bala sem se, da nem bom kos najnaprednejši skupini, ki je že samostojno prevajala srbska besedila v slovenščino. Velikodušno je omogočila vsem dodatnega znanja željnim članom, da obiskujejo pouk tudi pri njej na Filozofski fakulteti. V tej skupini včasih

naletimo na takšne jezikovne vozle, da jih potem rešujemo ob pomoči dr. Maje Đukanović, lektorice za slovenščino na Filozofski fakulteti prof. Zvonke Kajba, včasih pa moramo za pomoč zaprositi tudi strokovnjakinje na Centru za slovenščino v Ljubljani. V ostalih skupinah pa je znanje jezika podobno kot v Vojvodini. V Nišu, Kruševcu in Kragujevcu do prihoda učiteljice iz Slovenije ni bilo pouka. V Zaječeru, Boru in Leskovcu že več let poučuje cenjeni gospod Miroslav Piljušić. Ne da se opisati, kako hvaležni so Sloveniji učenci v krajih, kjer je pouk stekel prvič. Začeli smo res iz nič, a z velikim navdušenjem učencev in učiteljice. Počasi prihajajo tudi rezultati. V največjo pomoč in podporo so zimske in poletne šole v Sloveniji, ki jih organizirajo Center za slov. kot tuji jezik, Zavod RS za šolstvo, Svetovni slovenski kongres, Fakulteta za humanistične študije v Kopru ter gostovanja otrok na slovenskih šolah, kar finančno podpira ZRSŠ. Posebno ganljivo je bilo, ko so k pouku prišli mladi, ki so se rodili v Sloveniji, tam končali nekaj razredov OŠ, potem pa so zaradi zaposlitve staršev prišli v Srbijo. Dejali so mi, da nič ne znajo. Nekaj mesecev so obiskovali pouk, se potem udeležili zimske oz. poletne šole slovenščine in spregovorili v lepi slovenščini. Znanje se je vrnilo! Vsakokrat se me dotakne tudi prihod več kot 70-letne gospe Marije k pouku v Nišu. Iz Slovenije je prišla pred več kot 50 leti, da bi pomagala pri vzpostavitvi zadev v nekem podjetju. Vse življenje si je prizadevala, da ne bi pozabila, izgubila materinščine. Še zlasti potem, ko tudi bližnjih sorodnikov v Sloveniji ni bilo več, ko so se meje zaprle ... Pravi, da prihaja k pouku, ker je to praznik za njena ušesa, za njeno srce in dušo. Nepozabne so njene recitacije slovenski pesmi na prireditvah v Srbiji in Sloveniji.

Lahko opišete svojo profesionalno pot, koliko časa ste poučevali v Vojvodini, zakaj ste se odločili, da boste poučevali tam? Ste se z Vojvodino in njenimi prebivalci srečevali že kdaj prej?

Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije je razpisalo delovna mesta za poučevanje slovenščine v različnih državah. Po 16 letih dela na vaški šoli sem potrebovala spremembo, prijavila sem se in bila izbrana – za poučevanje v Srbiji, kar je pomenilo: Beograd, Novi Sad, Subotica, Niš. Bila sem vesela, da sem lahko odšla prav v Srbijo, jezik poznam, tudi mentaliteto, moj oče je Srb. Zdelo se mi je zelo pomembno, da poznam jezik, saj se je treba znajti tudi v okolju, ne le pri pouku, včasih, čeprav zelo redko, je kakšno stvari tudi pri pouku treba povedati v srbsčini ... V Vojvodini sem poučevala dve šolski leti. Zame je bila to res lepa, dragocena izkušnja, saj sem se z Vojvodino srečala prvič. Neizmerno sem hvaležna vsem, ki sem jih spoznala. Za vedno so me obogatili.

Priloga C: Prvi intervju z Vero Popovič, učiteljico slovenskega jezika v društvu Slovencev »Planika«, Zrenjanin v letih 2002–2011 (Ljubljana, 4. 5. 2010)

Imate podatke o tem, kdaj se je pojavila tendenca po učenju slovenskega jezika v Vojvodini in zakaj je do nje prišlo?

To je bilo leta 2001, ko je bilo ustanovljeno Društvo Slovencev Planika v Zrenjaninu.

Skupaj z vodstvom društva smo poslali moje dokumente o strokovnih referencah na Ministrstvo za šolstvo RS, povabili so me na delovni obisk in marca 2002 smo začeli s poukom v dveh skupinah.

V katerem društvu v Vojvodini ste poučevali slovenski jezik in kakšni so bili motivi učencev za učenje slovenskega jezika?

Od začetka dela poučevala sem le v Društvu Slovencev Planika v Zrenjaninu.

Kako ocenjujete jezikovno zmožnost pri slovenščine učečih se v Vojvodini?

Da, ljudje imajo interes, so motivirani za delo, najbolj pa so uspešni mlajši učenci, saj imajo starejši delovne obveznosti, družine ... Zlasti če izhajamo iz jezikovnih lastnosti, ki so skupne obema jezikoma, je potem učenje toliko lažje.

Kakšni so najpogostejši jezikovni problemi, kje se zatika, čisto konkretno?

Zaimki, modalni glagoli, poudarki (mesto in kakovost), uporaba ločil.

Kako učeči se negujejo slovenski jezik, glede na to, da slovenščina ni uradni jezik v Vojvodini?

Tako da se pripravljajo na nastope v Društvu, da sami kaj spišejo, potem obravnavamo besedila, popravljamo, beremo; nekateri pa gredo v Slovenijo, da bi opravili izpit iz slovenskega jezika z namenom, da bi nadaljevali študij.

Kako dosegate, da učeči se premagajo najpogostejše jezikovne probleme pri slovenskem jeziku?

S ponavljanjem in nenehnim popraviljanjem, s poslušanjem drugih, ki smo jih posneli na kaseto ter s primerom učiteljice, ki zastopa stališče, da je vsako njeno vprašanje polovica njihovega odgovora, torej morajo aktivno spremljati pogovor, se vračati na besedilo.

Kako na splošno ocenjujete pouk slovenskega jezika v društvih po Vojvodini?

Mislim, da si izvajalci zelo prizadevajo, da bi s sodobnimi metodami in svojo izvirnostjo kar najbolj prispevali k uspešnosti pouka. Tudi vsakoletno strokovno izpopolnjevanje v organizaciji ZŠŠS zelo prispeva k organiziranemu in smiselnemu pouku.

Kako ste razvijali jezikovno znanje slovenščine pri vaših učencih? Kakšne metode ste uporabljali? Kako ste učence motivirali?

Ponavadi je vsaka ura nov izziv: kako boste podali snov, do katere meje boste šli v obravnavi snovi, kako boste zaposlili učence, da poslušajo, govorijo, pišejo in berejo, saj so to najbolj pomembne dejavnosti pri pouku jezika. Zato uporabljamo narek, branje izbranega besedila, pisanje obnove (naprej kot odgovori na nekaj vprašanj iz besedila) in poskusi samostojnega pisnega izražanja na koncu. Za slovnico uporabljamo vaje iz najrazličnejših virov, najprej na ravni prepoznavanja v besedilu, potem pa obravnavamo določeno slovnično strukturo in njeno rabo v jezikovnem kontekstu. Mlajši učenci imajo na razpolago bolj zabavne in privlačne oblike vaj: križanke, povezovanje pojmov in slik, pravilno razporejanje in branje jezikovnih elementov, prevajanje besedila, pogovor po prebranem besedilu ...

Kakšna se vam zdi jezikovna vitalnost Slovencev v Vojvodini?

Ja, začetniške težave in nespretnosti se da kaj hitro premagati, mislim pa, da bi tisti, ki že znajo jezik, v društvih lahko prispevali k temu, da se učenje jezika pogloblja, da bi v društvu govorili slovensko, če bi se vsako srečanje končalo s kakšno naučeno ljudsko pesmijo.

Mi zaupate še nekaj o svoji profesionalni poti, kako in zakaj ste sploh začeli z učenjem slovenskega jezika v društvih ...?

Takrat je preteklo že 12 let od mojega odhoda iz Slovenije. Duhovni povratak v kulturni prostor, ki sem mu pripadala 17 let, je bil zame zelo močna čustvena spodbuda, da sem se podala v to delo. Čutim se počaščeno, da delam to, kar delam, in da s tem poukom nadaljujem življenje tam, kjer je bilo nekoč pretrgano. Nobena zahteva mi ni pretežka, ponujam zelo veliko volje in želje svojim učencem, da bi se naučili jezik in da bi s tem dodali nekaj kakovosti svoji osebni in nacionalni identiteti. Čeprav po rodu nisem Slovenka, je moje delo posebna misija, prek katere sem dobila možnost, da ustvarim kulturno podobo Slovenije ljudem, ki so daleč od domovine, da jih sprostim v izražanju svoje identitete in zlasti mlajšim odprem kakšna vratca, ki peljejo v drugačno in človeka dostojno življenje.

Kako so po vašem mnenju organizirana slovenska društva? Kako kot učiteljica vidite njihovo delovanje?

Društveno delovanje je odlično. Za pusta smo na primer imeli žirijo, ki je ocenjevala najstarejšo, najmlajšo, najbolj zanimivo masko. Imeli smo tudi pustne uganke. Aprila ima zbor nastop, odhajamo na izlete. Pri nas imamo recitacije. Tudi v drugih društvih je pestro. V Subotici naši otroci odidejo na srečanje Mavrica, v Novem Sadu je močno pevsko udejstvovanje, v Vršču pa organizirajo tekmovanje za najboljšo slovensko potico. Sicer pa se mi zdi lepo, ko skupaj odidemo na polnočnico za božič in k maši na veliko noč. Maše potekajo v slovenskem jeziku. K lepemu vzdušju veliko prispevata slovenska jezuita, ki živita v Srbiji, Janko Jelen in Stanko Tratnik. Z nami po maši poklepetata, se fotografirata. Ne glede na siceršnjo veroizpoved se člani slovenskih društev za velike praznike udeležujejo slovesnih katoliških maš v slovenskem jeziku

Priloga Č: Prvi intervju z Zoranom Jovičićem, predsednikom društva Slovencev »Emona«, Ruma (Ljubljana, 17. 5. 2010)

Nekaj osnovnih podatkov o društvu: KDAJ je nastalo, KOLIKO članov ima, VZROK, ZAKAJ je nastalo?

Društvo Slovencev Emona Ruma je z delom začelo 11. 5. 2009. Zbralo se nas je petintrideset in dogovorili smo se, da ustanovimo društvo, kjer bi se lahko zbirali Slovenci z območja Srema. Zelo sta nam pomagala gospod Keček in gospa Ivanc s slovenskega veleposlaništva ter Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu iz Ljubljane. Čez leto dni se nam je članstvo povečalo na 140 članov, od tega jih je okrog osemdeset odstotkov slovenskega porekla, ostali pa so Srbi, ki hočejo bolj spoznati našo kulturo in jezik. Naše društvo zastopa vse Slovence iz sremske regije. Za zdaj imamo podružnice v Sremski Mitrovici, Irigu, Vrdniku in Stari Pazovi, sedež pa je v Rumi. Nameravamo se razširiti tudi v druga mesta.

Opišite dejavnosti društva, kaj vse se dogaja v njem in s katerim namenom? Kaj članom društva pomenijo posamezne aktivnosti? Lahko malo opišete vzdušje na teh dejavnostih?

Septembra 2009 smo začeli s poukom slovenskega jezika v Rumi, poučuje pa učiteljica Barbara Goršič, ki jo je k nam poslalo Ministrstvo za šolstvo Republike Slovenije. Poleg Rume Barbara Goršič poučuje tudi v Novem Sadu, Subotici in Vršču. Pri nas k pouku slovenščine prihaja enajst članov, najmlajša ima 17 let, najstarejši pa 63 let. Od oktobra pa poučujem tudi jaz, in sicer v mestu Vrdnik, imam pa 14 učencev.

Kakšna je starostna struktura vaših članov?

Člani so stari od enega leta dalje, najstarejša članica ima 79 let. Društvo sodeluje tudi z drugimi društvi po Srbiji.

Povejte kakšno zanimivo zgodbo o tem (morda svojo ali pa od drugega člana), kako je človek slovenskih korenin prišel v Vojvodino?

V mestu Vrdnik je veliko Slovencev. Pravzaprav so to potomci Slovencev. Leta 1875 je Mihajlo Lesjak pripeljal devetdeset Slovencev na delo v rudnik Vrdnik. Nekateri so kasneje odšli tudi v druga mesta po Srbiji, kjer so bili rudniki, tako da so tudi tam ljudje s slovenskim poreklom, v večini teh mest pa imamo tudi slovenska društva. V Vrdniku je delovalo tudi društvo Franc Rozman, ki je bilo ustanovljeno leta 1945 na pobudo rudarja Rudolfa Gregorčiča, ki so ga podprli slovenski državniki v federaciji. Pri ustanovitvi društva so

pomagali Janez Stanovnik, Jože Rozman, Jože Rus, Niko Belopavlovič in Bogdan Osolnik, ki so bili prisotni tudi pri odpiranju čitalnice in knjižnice v okviru društva. Prvi radio tipa *Kosmaj* je društvu poslalo ministrstvo za šolstvo iz Ljubljane. V izvršnem odboru KUD Franc Rozman so bili: predsednik Rudolf Gregorčič, sekretar Rudolf Babnik, blagajnik Dragutin Kiše, član odbora Miha Vrhovšek in drugi. Na začetku je bilo v društvu okrog petdeset članov, potem so se priključili tudi drugi in število je naraslo na dvesto članov. Aktivnosti društva so bile mnogovrstne: v čitalnici so se brali dnevni časopisi, poslušal se je radio, ki je bil takrat še prava redkost. Delovala je šahovska sekcija, knjižnica (knjige je poslalo ministrstvo za šolstvo in kulturo iz Slovenije), dramska sekcija in orkester. Glasbila je podarila tovarna glasbil iz Mengša. Posebni poudarek so dali organizaciji počitnic pionirjev in mladine v Sloveniji. Odvijale so se od leta 1948 do leta 1951 in to v naslednja mesta: Poljče pri Ljubljani, Ormož, Žalec in Poljane pri Škofji Loki. Prvo leto so tja poslali 40 pionirjev, drugo leto 50, tretje pa 60. Kot zanimivost naj povem, da je leta 1948 na počitnice pionirjev iz Vrdnika odšla vzgojiteljica Marija Travnik, ki je imela te otroke neskončno rada. Zato je prosila slovensko ministrstvo za šolstvo, če gre lahko delat v Vrdnik in dobila je odobritev. Z otroki je delala do pokoja.

Ko se je leta 1968 rudnik zaprl, so mlajše slovenske delavce preselili v druge rudnike po Jugoslaviji in Evropi, starejši pa so dobili predčasne pokojnine. Nekateri so se zaposlili v kombinatu Naftgas, ki je imel sedež v Novem Sadu. Največ Slovencev se je zaposlilo v sosednjem kamnolomu Rakovac, v katerem je bilo že prej zaposlenih več slovenskih rudarjev. Slovenska kolonija na Vrdniku je bila največja slovenska kolonija v Vojvodini, o čemer še vedno govori vrdniško pokopališče, na katerem je veliko slovenskih priimkov.

Rudolf Gregorčič (prvi predsednik društva France Rozman, o.p.a.) je rojen leta 1889 v vasi Škocjan pri Novem mestu. V Vrdnik je prišel po protestih rudarjev leta 1924. Ustvaril si je družino in tu ostal do konca življenja. Umrli je v Vrdniku leta 1981.

Kakšne cilje in želje ima vaše društvo, kakšne projekte imate v mislih za v prihodnje?

V našem društvu želimo obnoviti vse aktivnosti, ki so bile prisotne v preteklosti. Za zdaj so naši člani zadovoljni, ko lahko slišijo slovensko besedo in se poučijo o dogajanju v Sloveniji. V društvu imamo tudi nekaj knjig, ki nam jih je prinesla učiteljica Barbara. Naši člani jih vzamejo v roke, preberejo in tudi tako izboljšujejo znanje slovenskega jezika. Osebnostno sem zelo zadovoljen, ker je v februarju naša članica na Prešernov dan že recitirala na prireditvi, ki se je odvila v Pančevu v društvu Slovencev, organiziralo pa jo je slovensko veleposlaništvo v Beogradu. Naj omenim še to, da smo nedavno zbirali podpise za nacionalni svet Slovencev

(Nacionalni svet slovenske nacionalne manjšine v Republiki Srbiji, op.a.) z namenom, da bomo priznani kot slovenska narodna manjšina v Srbiji.

Priloga D: Prvi intervju z Judito Tomić, članico izvršnega odbora društva Slovencev »Triglav«, Subotica (Ljubljana, 25. 5. 2010)

Nekaj osnovnih podatkov o društvu: KDAJ je nastalo, KOLIKO članov ima, VZROK, ZAKAJ je nastalo?

Društvo je nastalo leta 2002. Ružica (Žnidaršič, bivša predsednica društva, op.a.) je poznala Igorja (Receta, zdajšnjega predsednika društva, op.a.), vedela je, da je tudi on Slovenec. Ružici je pred tem umrl oče, Igorju pa mama. Hotela sta se včlaniti v Društvo Slovencev Kredarica v Novem Sadu, to pa ni bilo možno zaradi razdalje. Prišla sta na idejo, da poskusita ustanoviti društvo v Subotici. Še za E. K. (zdajšnji član društva, op.a.) sta vedela, da je Slovenec, povabila sta še njega, uredila papirje za ustanovitveno skupščino in dala oglas v *Subotičke novine* (tedenski časopis mesta Subotica, op.a.) in na radio, drugi smo izvedeli za skupščino iz medijev. Poklicala sta tudi Jožefa Dajčmana iz veleposlaništva Republike Slovenije v Beogradu. On jima je pri tem pomagal, obenem pa so jim bili v podporo in pomoč tudi osebe iz Kredarice (društva Slovencev iz Novega Sada, op.a.). Jaz sem izvedela za skupščino iz časopisa, pa sem nagovorila Ž. (prijateljico, tudi zdajšnjo članico društva op.a.), da gre z mano, tam smo izbrali ljudi za izvršni in nadzorni odbor in začelo se je. Ljudje, ki so imeli slovenske korenine, so prihajali k nam in sedaj imamo okoli 160 članov.

Opišite aktivnosti društva, kaj vse se dogaja v njem in s kakšnim namenom? Kaj članom društva pomenijo posamezne aktivnosti? Lahko malo opišete vzdušje na teh dejavnostih?

Jezik in kultura sta na prvem mestu, to je vse, kar smo kdaj koli hoteli. Vse, kar delamo, je z namenom, da bi ljudem vrnili nekaj, kar so iz subjektivnih ali objektivnih razlogov izgubili, izgubili so domovino (ko se je Jugoslavija razpadla, niso vedeli več, kam spadajo), izgubili so korenine in z veseljem jih zopet odkrivajo. Vsak teden imamo vajo pevskega zbora, pojemo slovenske ljudske, ponarodele ... Vsak teden so ure slovenskega jezika za otroke in za odrasle, vaje dramskega krožka in ob petkih druženje. Organiziramo športne dneve, kjer jemo, pijemo in balinamo, ekološke dneve, ko pobiramo smeti okrog jezera Majdan (jezero v bližini Subotice, op.a.), organiziramo Srečanje slovenskih pevskih zborov (vsako leto septembra, op.a.) in *Mavrico* (otroško kulturno srečanje jeseni, op.a.). Trudimo se, da aktivne člane kdaj odpeljemo v Slovenijo, sodelujemo v akcijah drugih društev, oni pa pri naših, vse bolj smo povezani z drugimi društvi v Srbiji. Vzdušje ... Naj začnem pri otrocih, oni so vedno veseli aktivnosti, radi prihajajo v društvo in redno prihajajo na ure jezika in na dramski krožek ter

vse naše akcije. Vzdušje je vedno veselo in sproščeno. Poleg naštetega imamo občasno svete maše v slovenskem jeziku.

Kakšna je starostna struktura vaših članov?

Imamo čisto male otroke, najmlajši so I. vnuki (dva že hodita k Barbari Goršič na ure) pa do zelo stare populacije. Najaktivnejša poleg otrok je srednja generacija (od 40 do 65 let).

Kateri so glavni motivi, da se ljudje pridružujejo društvu Slovencev (imate podatke o tem, koliko je dejansko naslednikov Slovencev in kako so sploh prišli v Vojvodino)?

Ljudje pogosto pridejo k nam, ko kaj potrebujejo. Taki se včlanijo v društvo, obljublajo vse mogoče, potem jih pa ni. Mnogi bi radi, da jim pomagamo do državljanstva, potrudijo se pa ne. Veliko je takih, ki pridejo zato, ker imajo slovenske korenine, radi bi nekako pripadali vsemu, kar je slovensko, čutijo nostalgijo za pokojnimi starši (Slovenci), enostavno čutijo, da je društvo nekaj, kamor želijo pripadati. To so aktivni člani, ki so veseli, da obstajamo, bolj navdušeni hodijo k zboru in pouku slovenščine. Nekateri pa želijo imeti le članstvo in se pojaviti na pomembnejših dogodkih ... Imamo tudi nekaj članov, ki niso Slovenci. Po našem statutu so dobrodošli vsi, ki jih zanimata slovenski jezik in kultura. Na eni strani so to soproge in soprogi Slovencev, so pa tudi taki, ki pridejo kar tako, ker so nekdaj živeli v Sloveniji ali imajo enostavno radi vse, kar je slovensko. A takih ni veliko, večina članov ima slovenske korenine.

Povejte kakšno zanimivo zgodbo o tem (morda svojo ali pa od drugega člana), kako je kot človek slovenskih korenin prišel v Vojvodino?

V Vojvodino so prišli npr. Primorci zaradi političnih razmer, bežali so pred Italijani. Potem so tu potomci ljudi, ki so bili zaposleni na železnici ali v vojski. Mama I. (člana društva, op.a.) je prišla v Beograd tako, da jo je vzela k sebi premožna teta, ki se je v Srbijo poročila, ko ji je umrl oče in so doma težko živeli. V Subotico se je poročila. Tudi I. starši so prišli v Beograd (s Primorske, bežali pred Italijani), I. se je sam preselil v Subotico, tu je dobil službo na fakulteti. Še zgodba J. (člana društva, op.a.). V petdesetih letih prejšnjega stoletja so komunisti po Porabju preganjali Slovence. Na oblast so prišli Rusi. Slovenci so bili pridni in delovni, imeli so nekaj posestva pa so jim očitali, da so »kulaci«, sovražniki ljudstva. Mnogi so končali v taboriščih na Madžarskem, J. oče pa je pobegnil na Hrvaško, J. pa so skupaj z njegovo mamo in babico odpeljali v taborišče v mesto Tadej. Iz taborišča so jih izpustili čez nekaj let, ampak v Porabje se niso smeli več vrniti. Mama in babica sta umrli od posledic taborišča. Ko mu je umrla mama, ga je oče prek Rdečega križa povabil k sebi v Hrvaško.

Sicer pa tudi pred časom taborišča v šoli ni smel govoriti slovensko, če so jih pri tem zalotili, so jih natepli. Morali so govoriti madžarsko. Odvzeli so jim lastnino in nikoli je niso dobili nazaj. Taborišča niso bila ravno taka kot pri Hitlerju, bila pa so precej podobna. Plinskih celic, mučenja in takih reči ni bilo, občutili pa so lakoto, spali so v barakah, zeblo jih je. Otroci so pozimi, ko ni bilo dela, hodili v šolo, sicer so morali delati. Zunanji so jih zmerjali s »kulaci«. Jaz sem bila v Tadeju, na kraju, kjer je bilo taborišče. Še danes zgleda grozljivo, le da o tem nihče rad ne govori, prikriva se, kar se je zgodilo, Madžari se tega sramujejo. Tudi v Jugoslaviji se o tem ni govorilo, ker je bil tu prisoten komunizem. Na kraju, kjer je bil nekoč štab v Tadeju, sedaj stoji gostilna. Tam sva z J. srečala človeka, starega okrog šestdeset let, ki tam vsak dan popiva, ves zapuščen in umazan je bil ... Povedal je, da je bil tudi on v taborišču. Nikoli ni odšel od tod, saj mu v taborišču umrli starši in je ostal v tem kraju. Nikoli ni pozabil, kar je doživel kot otrok, in vseč mu je bilo, da sedi v zdaj že bivšem štabu.

Kakšen konkreten komentar članov društva o tem, kaj mu pomeni negovanje slovenstva in slovenskega jezika?

Po večini članom društva največ pomeni vračanje h koreninam, čutijo, da bi morali znati slovensko (jezika večina staršev članov ni naučila). M. (član društva, o.p.a.) je star čez 60 let, pa pridno piše domačo nalogo vsak teden. Enostavno bi rad znal jezik svojih staršev (oče je Slovenec, mama pol Hrvatica, pol Slovenka).

Kakšno je znanje slovenskega jezika med člani društva (med tistimi, ki obiskujejo tečaj)?

Malo je članov, ki znajo slovensko. Tisti, ki znajo, znajo pogovorno. J. porabsko, G. (član društva, op.a.) prekmursko (on se je rodil v Subotici in tu vedno živel, mama je Prekmurka, poročena je bila z Madžarom, pa je G. naučila slovensko). I. govori zanimivo slovenščino, zastarelo. Doma so govorili slovensko, ampak on se je rodil v Beogradu, jezik je napredoval, starša pa sta ga učila tako, kot so njiju. E. (član društva, op.a.) je vedno govoril slovensko. Še nekaj članov govori slovensko, vendar bolj slabo.

Kaj poleg tečaja člani društva naredijo za negovanje slovenščine (se morda na društvenih dejavnostih, doma sporazumevajo v slovenskem jeziku, ga spremljajo po medijih, berejo slovenske knjige, časopise)?

Na aktivnostih društva se v glavnem govori srbsko. Samo nekateri člani se med sabo pogovarjamo slovensko. Člani veliko berejo časopise, redno *Mojo Slovenijo* (osrednjo revijo za Slovence zunaj meja domovine, izhaja mesečno, op.a.), včasih časopise tudi kdo prinese in

razdeli drugim. Na internetu se že dovolj dobro znajdejo, da lahko listajo po spletni strani *www.najdi.si*, knjižnico pa obiskujejo bolj malo. V. (članica društva, op.a.) na primer redno bere slovenske knjige, drugi pa redko. Tisti člani, ki imajo sorodnike v Sloveniji, se jim radi pohvalijo s tem, kar znajo.

Bi morda na kakem področju lahko izboljšali rabo slovenščine, kako bo potekalo nadaljnje delovanje?

Vedno se da kaj storiti. Če misliš, kaj bi mi lahko naredili ... Potem bi morali v društvu govoriti samo slovensko. Lahko bi večkrat skupaj gledali slovenske programe na televiziji, v društvu namreč imamo televizor. A dobivamo se zvečer po službi, ko smo že vsi utrujeni, vsak ima svoje probleme, vedno je treba kaj postoriti, organizirati, načrtovati za potrebe društva ... Potem se vsi najraje kar sproščeno pogovarjajo, šalijo, kaj popijejo ... Vedno pa razmišljamo o tem, kaj bi v prihodnje še lahko storili.

Kakšne cilje in želje ima vaše društvo, katere projekte načrtujete?

Želimo izboljšati znanje in uporabo slovenščine pri naših članih, imamo vsakoletne stalne projekte. Želimo si obiskov zborov, otroških skupin, pisateljev in drugih iz Slovenije, se povezovati s Slovenijo in našim članom, posebej otrokom, omogočiti izlete v Slovenijo. Zelo smo veseli, da se naša mladina vse bolj povezuje. Tu imam v mislih otroke, ki so naši člani že od začetka in so zdaj že najstniki. Na Facebooku se družijo z vrstniki, ki so jih spoznali na počitnicah v Pišecah pri Brežicah, na kampih v Sloveniji ... Pred kratkim so se sami organizirali in povabili gimnazijce iz Brežic v Beograd. Vmes sta bila tudi D. in M., Rut (bivša učiteljica slovenskega jezika v društvu, tudi organizatorka počitnic v Pišecah, op.a.) pa jim z navdušenjem pomaga.

PRILOGA E: Intervju z Martino Drča, predsednico društva Slovencev »Planika«, Zrenjanin (Ljubljana, 31. 5. 2010)

Nekaj osnovnih podatkov o društvu: KDAJ je nastalo, KOLIKO članov ima, VZROK, ZAKAJ je nastalo?

Društvo Slovencev »Planika« začelo delovati 23. 10. 2001 na ustanovitveni skupščini z dobrim namenom ustanoviteljev, da se v okviru društva animirajo prebivalci Zrenjanina in njegove okolice s slovenskim poreklom v organizirano celoto s skupnim ciljem ohranitve in negovanja jezika, kulturnih običajev in specifičnosti slovenskega naroda v najširšem smislu kot tudi v razvijanju prijateljskih odnosov z vsemi narodi, ki živijo na tem prostoru. Med večletnim delovanjem društva pa pod enakimi pogoji sprejemamo v društvo tudi člane, ki so sicer neslovenskega porekla, imajo pa močno željo, da spoznajo slovensko kulturo, običaje in jezik. Društvo deluje v okviru zakonov, ki jih predpisuje Republika Srbija in v skladu s statutom društva: odločbe za delovanje društva sprejema izvršni odbor društva, nadzoruje pa nadzorni odbor. Društvo ima trenutno 275 članov. V okviru društva delujeta dopolnilni pouk slovenščine, ki je organiziran za tri starostne skupine, in pevski zbor, ki gostuje na vseh organiziranih kulturnih manifestacijah, ki jih prireja oz. se jih udeležuje naše društvo. Glavni vzrok za nastanek društva je potreba po povezovanju pripadnikov slovenske narodnosti, saj je po razpadu skupne države postala potreba po povezovanju še toliko bolj izražena, s ciljem, da se družimo in po tej poti ohranjamo naše lepe običaje. V Vojvodini živi veliko narodov, večina jih je organiziranih in delujejo z namenom ohranitve lastne nacionalne identitete, tako da smo tudi mi začutili to potrebo.

Opišite dejavnosti društva, kaj vse se dogaja v njem in s kakšnim namenom? Kaj članom društva pomenijo posamezne dejavnosti? Kakšno je vzdušje?

Društvo Slovencev Planika je zelo aktivno društvo in med letom prireja veliko zanimivih dejavnosti. Naši člani se zelo radi udeležujejo programov, ki jih društvo pripravi: gre za obujanje praznikov in običajev (npr. maskare, martinovanje, obeležitev dneva državnosti itd.), pohodništvo (letos je društvo organiziralo planinski pohod po Avali, obiskalo pa nas bo tudi slovensko planinsko društvo iz Avstrije, društvo organizira vsako leto tekmovanje v nordijski hoji), naš velik projekt je vsakoletno recitatorsko tekmovanje »Naša slovenska beseda«, ki se ga vsako leto udeležijo vsa slovenska društva iz Srbije itd. Društvo iz Zrenjanina je izredno aktivno društvo zaradi velike volje naših članov, da se organizirajo vse te dejavnosti in izpeljejo zahtevni projekti. Člani so zelo navdušeni nad taki oblikami dela, izredno družabni, pa tudi zelo zahtevni, saj se že vnaprej veselijo srečanj in udeležitve na raznih manifestacijah,

tako da pravzaprav nobena 'utečena' dejavnost ne sme biti izključena. Naš letni program mora biti dobro premišljen in zasnovan.

Kakšna je starostna struktura vaših članov?

Društvo Slovencev Planika ima zastopane vse starostne strukture, tako da so k nam včlanjeni tako novorojenčki kot tudi starejši ljudje. Zanimanje za slovenski jezik in slovensko kulturo je tudi med mladimi, ki bi radi ohranili stik z domovino svojih prednikov.

Kateri so glavni motivi, da se ljudje pridružujejo društvu Slovencev (imate podatke o tem, koliko je dejansko naslednikov Slovencev in kako so sploh prišli v Vojvodino)?

Trenutno so v društvo vpisani tako ljudje, ki imajo dejansko slovenske korenine, kot tudi prijatelji društva. Motivi za pridružitve društvu so zelo različni: največ se ljudje vpisujejo seveda zaradi ohranjanja nacionalne identitete in kulturne dediščine, negovanja jezika in običajev, prijatelji društva se med drugim vpisujejo tudi zaradi pestrega in zanimivega kulturnega programa, ki ga društvo nudi, verjetno pa je v nekaterih še vedno prisoten kanček nostalgije po naši skupni preteklosti, saj vedno pohvalijo Slovence, da so izredno discipliniran in kulturno bogat narod. Zanimiv je še ta podatek, da je veliko zdravnikov in ljudi z visoko izobrazbo naravoslovnih in tehničnih smeri zainteresirano za slovenski jezik, saj vidijo v Sloveniji možnost tako za zaposlitev (Slovenija ima premalo zdravnikov) kot tudi za drugačne oblike gospodarskega sodelovanja. Veliko priseljencev iz Slovenije je prišlo v Vojvodino po 2. svetovni vojni kot kolonisti, prihajali pa so tudi kasneje bodisi zaradi dela, poroke (so našli partnerja iz Vojvodine), prihajajo pa še danes kot podjetniki, ki odpirajo svoje pogone in podružnična podjetja, čeprav je danes zaradi hitrega teka življenja in dinamike težko govoriti o trajni naselitvi, saj se podjetja selijo na vse konce sveta.

Povejte kakšno zanimivo zgodbo o tem (morda svojo ali pa od drugega člana), kako je človek slovenskih korenin prišel v Vojvodino?

Mene je v sedemdesetih zadela amorjeva puščica in poročila sem se v Vojvodino ter si tu ustvarila dom in družino. M. se je po končanem magisteriju iz filozofije preselila v Vojvodino, saj so se njeni starši odločili, da se po odhodu v pokoj preselijo v Zrenjanin, ker so videli možnost lažjega življenja - življenje s slovenskimi pokojninami je tukaj zelo solidno, podobno kot življenje upokojencev, ki pridejo iz Velike Britanije v Slovenijo. Njena mama je živela nekaj let v Nemčiji in nekaj let v Veliki Britaniji, tako da ji selitev kljub temu, da je Slovenka (Slovinci niso poznani po preseljevanjih), ni predstavljala večjih težav. Ker v tem času v Sloveniji nisem našla stalne zaposlitve, dve leti sem namreč delala vedno v drugi šoli

za določen čas, napisala veliko prošenj in se na koncu predala usodi oz. se odločila, da se vendarle odselim v Vojvodino in poskusim s samozaposlitvijo. Z bratom sva v Vojvodini odprla podjetje in trgovino z gradbenimi materiali. Tukaj so me zelo lepo sprejeli, povabili so me tudi, da postanem članica odbora za razvoj malega in srednjega podjetništva pri Gospodarski zbornici v Zrenjaninu. Trenutno sem še vedno vpisana na Filozofski fakulteti na doktorski študij iz filozofije, kot pa sem že poudarila, je danes globalizacija in vsa ta dinamika tako močno spremenila svet, da verjetno to ni moja dokončna postaja. Povedati moram še, da sta se starša zelo navadila na življenje v Vojvodini (moj oče je sicer po poreklu iz Vojvodine, vendar je že v najstniških letih prišel v Slovenijo, kjer je končal srednjo šolo), saj je Zrenjanin ljubko mesto, zgrajeno v avstroogorskem stilu in nudi najrazličnejše kulturne prireditve in manifestacije. Tukaj gostujejo tudi slovenska gledališča, tako da smo na odrih zrenjaninskega gledališča videli že Lučko Počkaj, Sebastjana Cavazzo in Mojco Fatur. Gost slovenskega društva Planika je bil tudi pisatelj in režiser Vinko Möderndorfer.

Kakšen konkreten komentar članov društva o tem, kaj mu pomeni negovanje slovenstva in slovenskega jezika?

Negovanje slovenstva in slovenske kulture je zelo pomembno za člane našega društva, še posebej za starejše, ki so zelo vezani na domovino in le prek stika z društvom ohranjajo slovensko identiteto in slišijo zvoke slovenskega jezika. Mlajši člani so zaradi razvoja tehnike v vsakodnevnem stiku z matico prek interneta.

Vojvodina je zelo multikulturno okolje, tukaj živijo narodi različnih kultur in veroizpovedi, tako da mislim, da prav vsaka narodnostna skupina in njena kultura tvori svoj kamenček v mozaik bogate kulturne dediščine. Vojvodina je zaradi tega izredno tolerantna pokrajina. Mislim, da se naši člani zelo zavedajo, kako pomembno je imeti svojo narodno in kulturno identiteto.

Kakšno je znanje slovenskega jezika med člani društva (med tistimi, ki obiskujejo tečaj)?

Naši člani zagotovo razumejo slovenščino, čeprav je vsi tekoče ne govorijo. Naši mladi člani in najmlajši pa se pri pouku slovenščine zelo hitro naučijo govoriti in pisati v slovenskem jeziku. Najbolj vztrajni s poukom in obiski poletnih šol slovenščine svoje znanje izpopolnijo do te mere, da jih lahko brez zadržkov pošljemo študirat v Slovenijo.

Kaj poleg organiziranja jezikovnih tečajev člani društva storijo za negovanje slovenščine (se morda v njem sporazumevajo na društvenih dejavnostih, doma, ga spremljajo po medijih, berejo slovenske knjige, časopise)?

Nekateri člani se v slovenščini sporazumevajo tudi doma, sicer pa člani, kot ste navedli, radi vzamejo v roke mesečnika Naša Slovenija in Naša Luč (katoliški kulturni časopis), ki prideta na naš naslov vsak mesec. Možnost gledanja slovenskih kanalov je prav tako zagotovljena brezplačno preko satelita (SLO1, SLO2, SLO3), vendar je v zadnjem času signal zelo slab ali pa je program zakodiran. Seveda pa je zaradi razvoja tehnike povezava z matico zagotovljena tudi prek interneta.

Bi morda na kakem področju lahko izboljšali rabo slovenščine, se da še kaj postoriti na tem področju?

Seveda se raba slovenščine vedno lahko izboljša in optimira. Trenutno je v nastajanju nacionalni svet slovenske nacionalne manjšine (pri Ministrstvu za ljudske in manjšinske pravice v Srbiji), ki bo zadolžen tudi za to nalogo, in prepričana sem, da bomo izboljšali novosti za rabo slovenskega jezika.

Kakšne cilje in želje ima vaše društvo, kakšne projekte imate v mislih za v prihodnje?

Naše društvo je zelo aktivno društvo, tako da pripravlja številne projekte in pestre redne dejavnosti. Naš cilj je nadaljevati s tako intenzivnim zagonom in navdušenjem, kot smo to delali doslej. Smo pa odprti za različne oblike dela, projekte in izmenjave. Trenutno je pred nami velika manifestacija »Naša slovenska beseda«. Gre za recitatorsko tekmovanje, ki se ga udeležijo vsa slovenska društva iz Srbije, k nam pa prihajajo letos tudi gostje iz Slovenije in Tuzle (Slovenska skupnost Tuzla). Morda neke v prihodnosti vidimo, da ta naš obsežni projekt preide v festival cele regije – tako da bi manifestacija postala pomemben festival v vseh državah bivše skupne države, kjer živijo Slovenci (v Srbiji, Bosni, Hrvaški in Makedoniji).

PRILOGA F: Prvi intervju z Zdravkom Starcem, predsednikom društva Slovencev »Kula«, Vršac (Ljubljana, 27. 5. 2010)³⁸

Nekaj osnovnih podatkov o društvu: KDAJ je nastalo, KOLIKO članov ima, VZROK, ZAKAJ je nastalo?

Nastalo je 3. 9. 2004 in ima 260 članov (podatek je od 15. novembra 2009, op.a.). Z ustanavljanjem našega društva smo po vzgledu slovenskih društev iz Novega Sada, Beograda in društev v drugih mestih začeli Zdravko Starc, Rudolf Bohorč in Zvonimir Slapnik.

Opišite društvene dejavnosti, kaj vse se dogaja v njem in s kakšnim namenom? Kaj članom društva pomenijo posamezne dejavnosti? Lahko opišete vzdušje na teh dejavnostih?

Redna dejavnost je pouk slovenskega jezika. Poleg tega smo sodelovali pri razdeljevanju humanitarne pomoči Karitasu iz Maribora. Udeležili smo se projekta »Živeti zajedno« (v prevodu »Živeti skupaj«), ki je potekal v kmetijski šoli v Vršču in dali svoj prispevek prireditvi »Naša slovenska beseda«, ki poteka v Zrenjaninu. Sodelujemo z drugimi društvi Slovencev v Srbiji in s slovenskim veleposlaništvom v Beogradu.

Kakšna je starostna struktura vaših članov?

Imamo 49 članov, starih do 25 let, 101 člana med 26. in 45. letom starosti ter 110 članov, starih več kot 46 let. Slovenskega porekla je 145 članov.

Kateri so glavni motivi, da se ljudje pridružujejo društvu Slovencev (imate podatke o tem, koliko je naslednikov Slovencev in kako so prišli v Vojvodino)?

Negovanje slovenstva in reševanje pravnih težav članov v Sloveniji. Člani našega društva, ki so slovenskega porekla (145 jih je) pa so tako ali tako nasledniki Slovencev.

Kakšen konkreten komentar članov društva o tem, kaj mu pomeni negovanje slovenstva in slovenskega jezika?

Člani društva pozitivno komentirajo pomen negovanja slovenstva. Negovanje slovenskega jezika daje občutek pripadnosti slovenskemu narodu.

³⁸ Intervju je potekal v srbskem jeziku.

Kakšno je znanje slovenskega jezika med člani društva (med tistimi, ki obiskujejo tečaj)?

Nivo slovenščine članov, ki se udeležujejo tečaja, je začetni, zanje jezika je pasivno (berejo, težje pa govorijo).

Kaj poleg tečaja slovenskega jezika člani društva storijo za negovanje slovenščine (se morda v njej sporazumevajo na aktivnostih društva, doma, jezik spremljajo po medijih, berejo slovenske knjige, časopise)?

Člani društva redno spremljajo časopis *Moja Slovenija*. Posamezniki redno spremljajo tudi spletne časopise iz Slovenije (Delo ...). Imamo posameznike, ki so naročeni na slovenske strokovne časopise in ki uporabljajo slovenske strokovne knjige pri svojem delu. V društvu imamo veliko knjig v slovenščini (več kot 150), ki jih posamezni člani radi berejo.

Kakšne cilje in želje ima vaše društvo, kakšne projekte imate v mislih za v prihodnje?

V letu 2010 načrtujemo projekt z imenom »Naša slovenska potica«. Pričakujemo, da bodo pri našem projektu sodelovala vsa slovenska društva iz Srbije.

Priloga G: Prvi intervju s Silvo Martinec, sekretarko društva Slovencev »Kredarica«, Novi Sad (Ljubljana, 10. 4. 2010)

Nekaj osnovnih podatkov o društvu: KDAJ je nastalo, KOLIKO članov ima, VZROK, ZAKAJ je nastalo?

Društvo je bilo ustanovljeno februarja 1997 kot prvo društvo Slovencev v tedanji SR Jugoslaviji oz. Srbiji. Danes šteje okrog 1000 članov. Društvo združuje tudi pripadnike drugih nacij in veliko prijateljev društva. Povezuje, razvija in pogloblja vezi s Slovenci in drugimi nacijami, v Novem Sadu, Vojvodini in na celotnem ozemlju Srbije, ter zunaj meja Srbije. Društvo pomaga pri negovanju in razvijanju slovenskega jezika, slovenske glasbe in kulture ter tradicije na splošno.

Opišite aktivnosti društva, kaj vse se dogaja v njem in s kakšnim namenom? Kaj članom društva pomenijo posamezne aktivnosti? Lahko opišete vzdušje na teh dejavnostih?

Organiziramo kulturno-zabavne programe in nudimo praktično pomoč v vseh oblikah in v skladu s svojimi možnostmi. Poleg dopolnilnega pouka slovenskega jezika in našega biltena (edino glasilo v pisni obliki v slovenskem jeziku na tukajšnjem prostoru) imamo tudi komorni mešani zbor. To so glavni nosilci kulturnih in drugih dejanj v društvu.

Kakšna je starostna struktura vaših članov?

Od nič do oseminosemdeset let.

Kateri so glavni motivi, da se ljudje pridružujejo društvu Slovencev (imate podatke o tem, koliko je naslednikov Slovencev in kako so sploh prišli v Vojvodino)?

Kot opažam, so bili razlogi za priselitev v Vojvodino politični, zakonski in delovni.

Povejte kakšno zanimivo zgodbo o tem (morda svojo ali pa od drugega člana), kako je kot človek slovenskih korenin prišel v Vojvodino?

Med prvimi člani društva Kredarica je gospod M. Rojen je bil leta 1919 v Tržiču na Gorenjskem. Oče je bil po poklicu učitelj iz Ljubljane, mati pa šivilja s Tržiča. Bil je šest otrok: dve sestri in štirje bratje. Osnovno šolo in gimnazijo je končal v Ljubljani, kamor je bil oče premeščen. Iz Slovenije je moral zbežati, ker je bil organiziran kot član SKOJ-a. Ko so mu ubili prijatelja, je pobegnil v Zagreb. Slovenci so imeli svojo organizacijo tudi tam. On je iskal ljudi, da gredo v partizane, bil v zaporu, po kazni pa je odšel v Ljubljano, se kasneje zaposlil v Mariboru v odboru OF in se vpisal na Fakulteto v Zagrebu. Tu je spoznal svojo

soprogo A. iz Novega Sada. V Novem Sadu sta se z A. poročila. Imata enega otroka. Predzadnja služba je bila v Produktivi v Novem Sadu, kjer je bil direktor sektorja za napredek in razvoj, po upokojitvi pa je za leto dni odšel na delo v Nemčijo. Po vrnitvi se je posvetil sadjarstvu na svojem ranču. Drugače pa ima družino v Sloveniji. Sestra živi v Ljubljani, en brat v Mariboru, drugi brat pa v Argentini. Stike vzdržujejo, tako z družino kot s prijatelji s fakultete. Vsako leto večkrat obišče Slovenijo.

Kakšen konkreten komentar članov društva o tem, kaj mu pomeni negovanje slovenstva in slovenskega jezika?

S. je imel babico Ivanko, roj. Kuhar, in dedka Ignaca Kokalj v Kranju. Mati je Slovenka (Marija, roj. Kokalj), oče pa Srb Ilija Radaković, starša sta že več kot desetletje v Kranju (prej sta 50 let živela in delala v Beogradu). Pravi, da so mu pogosta in daljša bivanja v Sloveniji pomagala, da nikoli ne pozabi slovenskega jezika, ki se ga je naučil kot otrok ter ga še danes govori tekoče, čeprav ga nekateri kritizirajo, češ »da govori preveč po gorenjsko«. Ko je začel opravljati dolžnost predsednika Izvršnega odbora, je bilo prvo, kar je naredil, da je v prostorih Kredarice obesil veliko zastavo Republike Slovenije, ki stalno spominja na to, kjer se nahajamo ... Po njegovem mnenju so za njegovo delo zelo pomembni nadebudnost, ki ga ne zapušča, želja, da društvo uresniči in obdrži čim bolj tesne stike z matico, pa tudi vse tisto, kar izhaja iz njegovih teženj in ne nazadnje tudi njegova radovednost in komunikativnost, ki sta mu v stikih s posamezniki in inštitucijami tako v Srbiji kot v matici olajšala pot od neke ideje do njene realizacije.

Korenine družine L. prihajajo z Brezij nad Kamnikom. Treba je ohranjati in negovati slovenski jezik in tradicijo, tudi zaradi prihodnjih generacij. Mladi bodo nadaljevali s sodelovanjem, z delom in življenjem v društvu. Pomembno je paziti na kotiček, ki ga imamo mi, Slovenci, v Novem Sadu.

Kakšno je znanje slovenskega jezika med člani društva (med tistimi, ki obiskujejo tečaj)?

Dopolnilni pouk slovenskega jezika, ki deluje v okviru društva, združuje štiri skupine odraslih učencev (okrog 35 odraslih; napredna skupina, nadaljevalci, začetniki) in posebno skupino za otroke (15 otrok). V okviru dopolnilnega pouka deluje recitatorska sekcija. Da bi pouk imel uspeh in napredek, so naše učiteljice obiskovale seminarje v Sloveniji, kjer so s pomočjo predavanj, strokovnih seminarjev, kulturnih krožkov, zabav, srečanj, izletov in ekskurzij spoznavale način dela, ki ga zdaj posredujejo učencem.

Kaj poleg tečaja člani društva storijo za negovanje slovenščine (se morda v njej sporazumevajo na aktivnostih društva, doma, slovenski jezik spremljajo po medijih, berejo slovenske knjige, časopise)?

Društvo ima knjižnico z okrog 1000 knjigami v slovenščini. Pogosto člani društva po vrnitvi iz Slovenije s seboj prinesejo časopise, redno pa na društvo vsak mesec iz Slovenije dobimo reviji *Moja Slovenija* in *Naša luč*. Na lokalni novosadski TV imamo enkrat na mesec oddajo v slovenščini o aktivnostih našega društva. Člani, ki obvladajo slovenščino, se ob vsaki priložnosti med seboj pogovarjajo v slovenščini. Za naše društvo je bilo leto 2009 izjemno uspešno in polno dogodkov. Kot dvojna številka je dvakrat izšel bilten društva (tiskali so ga v barvah). Prešernov dan smo proslavili kot filmski večer z druženjem – ogledali so si dokumentarni film o Primožu Trubarju in igrani film *Petelinji zajtrk*. Ansambel, ustanovljen leta 2008, je nastopil na Srečanju v moji deželi v Novi Gorici in na Kranfestu v Kranju. V letu 2010 se pripravlja, da bo posnel prvo zgoščenko s kompozicijami Avsenikov in slovenskih ljudskih pesmi. To je edini slovenski ansambel v Srbiji in širše. Imajo tudi mešani zbor, ki je nastopal po Srbiji. Člani so se v Novem Sadu udeležili celovečernega nastopa KD iz Pišec. Organizirali so koncert Big banda NOVA iz Nove Gorice v Novem Sadu in pripeljali zbor iz Gornje Vipave. Za ohranjanje slovenskih pesmi je na koncertu v Novem Sadu poskrbel slovenski pevec zabavne glasbe Pero Dimitrijević. V Novem Sadu je nastopil tudi oktet iz Nove Gorice, slovenski rojaki iz Makedonije pa so nastopili z zborom France Prešeren. Poleg naštetih so se udeležili recitatorskega tekmovanja *Naša slovenska beseda* v Zrenjaninu, multietnične manifestacije *Fižolijada* v Temerinu, Mednarodnega dneva maternega jezika v Beogradu in še nekaterih drugih prireditev, kjer so predstavili Slovence iz Vojvodine.

Bi morda na kakem področju lahko izboljšali rabo slovenščine, se da še kaj postoriti na tem področju?

Zaenkrat ni nič takega.

Kakšne cilje in želje ima vaše društvo, kakšne projekte imate v mislih za v prihodnje?

Poleg rednih vsakoletnih aktivnosti društvo vsako leto, v skladu z danimi možnostmi, razširja svoje delovanje z novimi projekti na področju kulture in umetnosti in tako približuje Slovenijo sebi in sebe Sloveniji. Društvo se trenutno pripravlja na proslavo 15-letnice obstoja (leta 2012).

PRILOGA H: Prvi intervju z Alešem Selanom, višjim svetovalcem iz Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu (Ljubljana, 27. 7. 2010)

Kako dolgo spremljate delovanje društev Slovencev iz Vojvodine?

Tri leta. Na Uradu sem zaposlen od novembra 2006, spremljanje položaja Slovencev na področju bivše Jugoslavije, vključno s Slovenci iz Vojvodine, pa sem prevzel po opravljenem pripravištvu v sredini leta 2007.

Obstajajo kakšne specifikke v delovanju teh društev v primerjavi z zamejskimi oz. drugimi po svetu?

Prav gotovo. Če skušam nekako koncentrično prek vse ožjih krogov podobnosti ponazoriti specifiko Vojvodine: 1. krog – specifika nekdanje SFRJ: Slovenci v na tem prostoru vse do leta 1991 niso bili »Slovenci v tujini«, saj smo živeli v skupni državi SFRJ. Ne gre torej za klasično izseljenstvo. Posledično so tudi nekatera društva, ki so že obstajala v preteklosti (tako po naselitvi), počasi zamrla (to bi lahko pripisali asimilaciji v »jugoslovanstvo«, saj je do podobnih procesov prihajalo tudi v drugih bivših republikah – z delno izjemo Hrvaške – sploh značilno pa v Bosni in Hercegovini, kjer so delovala številna slovenska društva vse od začetkov 20. stoletja, pa so v letih po drugi svetovni vojni vsa prenehala z delovanjem) in se je društveno življenje ponovno razvilo šele relativno pozno, po osamosvojitvi Republike Slovenije; 2. krog – specifika Srbije: V tem pogledu je Srbija spet drugačna od ostalih bivših republik. Če dam samo primerjavo z BiH: tam so društva ponovno vzknila takoj na začetku vojne v BiH leta 1992, njihov smoter pa je najprej bil skoraj v celoti humanitarni (medsebojna pomoč, evakuacije). V Srbiji teh razmer za Slovence ni bilo, so se pa vlekle politične napetosti in ohlajeni oz. zamrznjeni diplomatski odnosi skozi vsa 90. leta, kar je pomenilo, da razglašanje slovenske narodnosti ni bilo posebej »popularno«. To je vplivalo na izjemno pozen začetek ustanavljanja slovenskih društev v Srbiji, ne glede na veliko število tam živečih Slovencev. 3. krog – specifika Vojvodine: No, tudi v Srbiji je bila Vojvodina malo posebna, tam je namreč že tradicionalno obstajala multikulturnost in tako ni čudno, da se je kljub vsem zgoraj omenjenim napetostim in kljub temu, da je Beograd večje mesto, prvo slovensko društvo razvilo prav v Novem Sadu. Tudi sicer so bila društva v Vojvodini med prvimi, medtem ko na primer društva v južni Srbiji nastajajo in rastejo še dandanes. Tak razvoj s seboj prinese kup razlik. V primerjavi z zamejstvom je Slovence po svetu tako ali tako težko primerjati, saj gre v zamejstvu za avtohtono in strnjeno naselitev, za izjemno dolgo tradicijo delovanja slovenskih organizacij, za njihovo vtkanost v države delovanja in utečeno pomoč s strani teh držav (podobno kot Slovenija zelo močno pomaga italijanski in madžarski avtohtoni

narodni skupnosti na območju Slovenije). V primerjavi z drugimi Slovenci po svetu pa je treba poleg krajše tradicije društev v Vojvodini upoštevati tudi ekonomske razmere na tem koncu sveta. Medtem ko so slovenska društva v Avstraliji, Argentini, ZDA, Kanadi idr. že po površini zelo velika in praviloma v lasti slovenske skupnosti, deluje skupnost v Vojvodini v zelo majhnih prostorih in je pri svojem rednem delovanju (najemnina in drugi redni stroški) kot tudi posameznih projektih odvisna predvsem od pomoči Urada (v največji meri), lokalnih skupnosti in sponzorjev. Je pa treba povedati, da imajo vojvodinska slovenska društva prav zaradi prej omenjene tradicije multikulturalnosti v tej regiji vendarle boljše pogoje za sodelovanje z lokalnimi oblastmi kot na primer druga društva v Srbiji ali nekdanji Jugoslaviji.

Imate natančne podatke o številu Slovencev v Vojvodini, razlogih za preseljevanje Slovencev v Vojvodino in motivih vključevanja v društva?

Podatkov posebej za Vojvodino ne vodimo, razberete jih lahko iz zadnjega popisa prebivalstva v Srbiji leta 2002. Seveda pa je pri »preštevanju« vedno določen problem: eno so Slovenci, ki se za take izjasnijo na popisu, drugo so slovenski državljani (ki v določenem delu tudi niso etnični Slovenci) in tretje so ocene Urada, koliko Slovencev in njihovih potomcev živi v Srbiji. Naša ocena je, da je v Srbiji vsaj 10.000 Slovencev, čeprav recimo zadnji popis pokaže številko 5.104, podatki MNZ RS o številu slovenskih državljanov s stalnim prebivališčem v Srbiji pa se gibljejo okrog številke 6.000. Sam torej ne bi svetoval preštevanja, posebej še ne v Vojvodini, ki je narodnostno izredno mešana in so korenine marsikoga lahko v narodnostnem smislu precej diverzificirane. Razlogi za preseljevanje: veliko je bilo kolonizacije po drugi svetovni vojni, z dekretom so bili naseljeni tudi določeni strokovnjaki. Kar se tiče motivov za vključevanje v društva bi poleg narodnozavednih, da ne rečem patriotskih, ki so prav gotovo prisotni (predvsem pri najaktivnejši članih), omenil tudi praktične motive, kot so lažje pridobivanje vizumov, državljanstev, brezplačno učenje slovenskega jezika, pridobivanje štipendij za poletne šole in študij v Sloveniji, udeležba na različnih kulturnih dogodkih in zabavah. Če društva želijo množičnost, morajo svojemu članstvu ponuditi praktične koristi.

Kako glede na vaša opazanja ocenjujete aktivnosti znotraj društev (v smislu vneme, številčnosti dogodkov, vzdušja, motiviranosti ...)?

Vodilno društvo je društvo Kredarica Novi Sad. Izstopa predvsem po svojem kulturnem delovanju, prirejajo številne kvalitetne koncerte in zelo dobro sodelujejo z lokalno skupnostjo (ne le v smislu občine in mesta, temveč na splošno s sredino, v kateri živijo). Njihov predsednik je tudi ustanovitelj poslovnega kluba Slovenije in Vojvodine. Tudi sicer so pri

nekaterih društvih prisotne tendence, da svoje delovanje širijo prek ozkega društvenega delovanja tudi na področje gospodarskih odnosov, za kar mislim, da je pravilna usmeritev. Moč manjšin je predvsem v njihovi povezovalnosti različnih držav, v poznavanju različnih kultur. Poznavanje terena pa je za gospodarstvo ključno. Društvo v Subotici je nekoliko manj številčno, pa zelo trdno povezano, kot neke vrste širša družina. Pred kratkim nastalo društvo v Rumi je predvsem po zaslugi svojega predsednika zelo energično, so zelo odprti, povezovalni in polni elana, delujejo na številnih področjih in povsod z velikim entuziazmom ter brez strahu pred novostmi. Zadnje nastalo društvo v Pančevu še ni imelo dovolj časa, da bi se jasno profiliralo. Društvo v Zrenjaninu je tretje najstarejše v Srbiji (za NS in BG), sposobni so izpeljave velikih dogodkov, radi se povezujejo z ostalimi slovenskimi društvi v Srbiji in širše ter imajo določene posameznike z izrazitim narodnozavednim čutom. Društvo v Vršču in njegova »podružnica« v Gudurici sta skupnost preprostih ljudi, ki pa se znajo organizirati in jim z vztrajnostjo počasi uspeva marsikaj, kar si zadajo, tako da se nanje lahko vsi vedno zanesejo. Če potegnemo črto, so Slovenci s svojim delovanjem v okolici zelo spoštovani in cenjeni. Seveda tako kot pri vseh društvih, ne samo društvih narodnega tipa in ne samo v Srbiji ali Vojvodini, je največ odvisno od maloštevilnih, pa zelo aktivnih posameznikov, ki ta društva držijo pokonci. Društva v Vojvodini odlikujejo številni posamezniki, za katere lahko človek reče, da mu je v čast, da jih pozna. Kot rečeno, pa je večina članstva – spet je to povsem normalen pojav – motivirana s praktičnimi stvarmi, s koristmi, ki jih lahko pridobijo prek bolj ali manj aktivnega udejstvovanja v društvu. Kar se tiče številčnosti dogodkov, naj povem samo to, da je v zadnjih nekaj letih Kredarica organizirala več koncertov kot narodno gledališče, ki ima svoje poslopje nasproti njenih prostorov.

Kolikšna je skrb vašega urada za društva v Vojvodini, lahko malce opišete? Kaj pa v primerjavi z drugimi društvi po svetu?

Vsa društva obravnavamo kar se da enako, seveda po načelu, da enakost pomeni obravnavanje enakega enako in neenakega neenako. Jasno je, da so ta društva zelo odvisna od naše pomoči, zato zelo skrbno pazimo, da jim naklonimo dovolj finančnih sredstev za nemoteno delovanje. Finančna pomoč prek rednega letnega razpisa in morebitnih intervencijskih sredstev med letom je tudi glavna vrsta pomoči. Financiramo in sofinanciramo tako redno delovanje vseh društev kot tudi njihove posamezne projekte, ki ustrezajo merilom razpisa. Seveda bi vsaka finančna podpora vedno lahko bila še boljša, a obstajajo tudi limiti sredstev na naši strani. Sicer pa smo društvom vedno na voljo za nasvet ali moralno pomoč, včasih za povsem običajen človeški pogovor. Ne bi si mislili, kako zna taka stvar pomagati v trenutkih krize. Zavedati se je treba, da so v teh društvih večinoma prostovoljci oz. ljudje, ki

so s srcem predani društvenemu delovanju, zato jim včasih pogovor s kom, ki razume njihove težave, lahko veliko pomeni. Skušamo se udeleževati raznih dogodkov društev, čeprav je tu večji poudarek na Veleposlaništvu RS v Beogradu, saj je Urad relativno daleč in smo – spet – tudi mi omejeni s sredstvi, ki jih lahko porabimo za službena potovanja. Sicer pa priložnostno pripravimo kakšno predavanje (na primer o spremembah v zakonodaji), pošljemo ali pomagamo pri organizaciji zbiranja in pošiljanja knjig in podobno. V primerjavi z drugimi slovenskimi društvi po svetu (ZDA, Kanada, Argentina, Avstralija, ostala Evropa) je tako, da so morda ta društva v nekdanji Jugoslaviji nekoliko bolj odvisna od naše pomoči, in mi se tega zavedamo. V primerjavi z zamejstvom pa je treba povedati, da gre pri zamejstvu vendarle za še toliko bolj izražen nacionalni interes Slovenije, vezan na številčnost in tradicijo ter potrebe zamejskih skupnosti, zato je logično, da so sredstva, namenjena zamejstvu, največja.

Glede na to, da je tema diplomskega dela nega slovenskega jezika v društvih: kakšne informacije ste dobili oz. kako ocenjujete skrb za slovenski jezik znotraj vojvodinskih društev? Je znanje zadovoljivo? So metode, pripomočki primerni?

To bi morali vprašati Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod za šolstvo RS, gospe Melito Steiner (MŠŠ) in Dragico Motik (ZRSŠ). Sam nisem strokovnjak in tega ne morem strokovno ocenjevati. Lahko povem, da se slovenski jezik uči praktično v navezavi z vsemi vojvodinskimi društvi, da za njegovo financiranje (kot tudi za ustrezno strokovno raven) v celoti skrbi Ministrstvo za šolstvo in šport (ter Zavod za šolstvo) in mislim, da je praksa zadnjih let, ko je večje težišče na tem, da se pošilja v Srbijo profesionalne učitelje iz Slovenije, ki poučujejo po društvih, odlična. Odzivi so izjemno dobri. Mislim, da je še vedno nekaj na tem, da se čisto vsi Slovenci in njihovi potomci niso do kraja sprostili glede izražanja svoje narodne pripadnosti ali vsaj svojih korenin, da pa se to iz dneva v dan izboljšuje, skladno z izboljševanjem odnosov med državama in skladno z vedno boljšim odnosom Srbije do manjšin, ki je sicer trenutno šele teoretično načrtan, a se vendarle že začenja tudi praktično uresničevati. Vse to bo gotovo v kratkem pripomoglo, da se bo vse več otrok in odraslih odločalo za udeležbo slovenskega dopolnilnega pouka. Spet bom ponudil nestrokovno mnenje: otroci se pri tem pouku ne učijo le slovenščine kot jezika, ampak tudi slovenske kulture, medsebojnega spoštovanja in prijateljstva itd. Skratka, obstaja tisoč stranskih pozitivnih učinkov, do katerih pride tudi v primeru, da znanje jezika ni idealno. Velikokrat sem že doživel, prav na teh območjih, kako so mi učiteljice rekle, da otroci po tem, ko gredo recimo študirat v Slovenijo, kar »zapojejo«, skratka, da se s prihodom v Slovenijo slovenščina prebudi v njih in jo zelo hitro usvojijo.

Kakšno je znanje slovenščine v primerjavi z drugimi Slovenci po svetu in čemu pripisujete te razlike?

Znanje je podobno. Jezika se lahko naučimo doma v družini, v šoli ali pa v društvu oz. sorodni organizaciji. Razen v zamejstvu slovenskih oz. dvojezičnih šol po svetu ni. Kar se tiče družine, je spet jasno, da se z novimi generacijami slovenski element vse bolj drobi, če ne gre za prostor strnjene naselitve, kjer se Slovenci in Slovenke medsebojno poročajo. To je spet velika prednost zamejstva. Tako ni čudno, da znanje slovenščine Slovencev po svetu v primerjavi s Slovenci v zamejstvu niti približno ne dosega iste ravni ne po kvantiteti ne po kvaliteti. Določena izjema je morda Argentina, kjer so zelo močna slovenska društva s posebej močnimi slovenskimi sobotnimi šolami na osnovni in srednji ravni. Povsod drugod po svetu pa je tako, da je vse odvisno od naporov Ministrstva za šolstvo, društev, Urada, predvsem pa staršev otrok, ki prevzemajo obveznosti, da otroke vozijo v društva in jih spodbujajo k učenju jezika. Lahko rečem, da se (tako za Italijo) največ štipendij za Slovence s stalnim prebivališčem v tujini za študij v Sloveniji podeli prav na območje bivše Jugoslavije. Očitno se dobro dela in očitno je zanimanje za študij v Sloveniji večje.

Koliko kandidatov se običajno prijavi za učiteljice slovenskega jezika v vojvodinskih društvih? Iz kakšnih razlogov se učitelji odločijo za prijavo na to delovno mesto?

Spet vprašanje za MŠŠ, Melita Steiner.

Katere lastnosti tovrstni učitelj po vašem mnenju sploh potrebuje, da uspešno opravlja svoje delo?

Spet vprašanje za MŠŠ, Melita Steiner, in ZRSŠ, Dragica Motik.

Laično in osebno mnenje: poleg strokovnih znanj morajo uspešni učitelji imeti veliko entuziazma, »kondicije«, pa tudi določeno naklonjenost do okolja, v katerem so se odločili za poučevanje, da jih lahko ustrezno sprejmejo tako otroci kot njihovi starši. Upal bi si reči, da je ob nepravem učitelju vsa ostala podpora zaman, medtem ko lahko izjemno dober učitelj učinke podpore iz Slovenije večkratno pomnoži.

Kako bi po vašem mnenju še lahko izboljšali rabo slovenskega jezika znotraj teh društev?

Ljudje so praktični in si bodo učenja slovenščine vse bolj želeli, kolikor jim bo znanje jezika lahko koristilo. Treba bi bilo povečevati zanimanje (na primer z dvigovanjem kakovosti slovenskih univerz, z izboljševanjem vsesplošnega standarda življenja v Sloveniji, z vezavo

določenih razpisov, pravic in podpor na znanje slovenščine – pri čemer pa je treba izjemno paziti na to, da glede na dejansko stanje na terenu s prestrogimi pogoji ne dosežemo ravno nasprotnega učinka), hkrati pa v najboljši meri zadovoljiti izraženo zanimanje (z zagotavljanjem ustreznih zmožnosti, učiteljev, pripomočkov). Ker smo omejeni tudi na slovenski strani, je koristno, da se določijo prednostne naloge za takšno »investiranje«. To so teoretična izhodišča, v praksi pa menim, da poučevanje poteka relativno dobro in da imajo tisti, ki si dejansko želijo naučiti se slovensko in so pripravljeni na ustrezen osebni angažma, vendarle relativno dobre pogoje, zagotovljene s strani RS, da to tudi uspešno storijo.

V prihodnje načrtujete kaj drugačnega, novega v zvezi s skrbjo za društva v Vojvodini ali bo ta potekala enako kot prejšnja leta?

Naše obveznosti do Slovencev v zamejstvu in po svetu so ustavne narave. V okviru sredstev, ki so na voljo, je temeljna naloga Urada, da skrbi za nemoteno redno delovanje društev. Sredstva, ki odpadejo na posamezne projekte, se prilagajajo vsako leto, odvisno od vrste in kakovosti prijavljenih projektov. Tudi v tem smislu so nekatere stalnice, v določeni meri pa smo vendarle fleksibilni. Vseeno je treba za konec povedati, da Urad ne sodeluje zgolj z društvi, saj tudi Slovenci v zamejstvu in po svetu ne delujejo zgolj v društvih. Pričakovanje, da bi društva posebej regijsko obravnavali, verjetno ni realno, tudi glede kadrovskih kapacitet Urada. Po svetu namreč deluje več sto slovenskih društev, zato posamezni strokovni sodelavci prevzemamo ne le posamezne regije, ampak države in skupine držav. Osebnost kot tisti, ki je primarno strokovno odgovoren (med drugim) za področje Vojvodine, vedno stremim k temu, da bi bila naša skrb optimalna in prilagojena potrebam društev – koliko mi to uspeva, bi morali komentirati v teh društvih. Generalne usmeritve Urada so v domeni Vlade RS in vodstva Urada, oboje pa je odvisno od sestave in idej vsakokratne vladne koalicije – prav zato je napovedovanje prihodnosti za strokovne sodelavce vedno nevhvaležno početje.

PRILOGA I: Intervju z Melito Steiner iz Ministrstva za šolstvo in šport (Ljubljana, 27. 7. 2010)

Glede na to, da je tema diplomskega dela nega slovenskega jezika v društvih: kakšne informacije ste dobili oz. kako ocenjujete skrb za slovenski jezik znotraj vojvodinskih društev? Je znanje zadovoljivo? So metode, pripomočki primerni?

Dopolnilni pouk slovenščine v tujini (tudi v Vojvodini) organizira in financira MŠŠ, ki tudi izbira učitelje za to delo. Zavod RS za šolstvo jih usposablja, izbira gradiva, izvaja svetovanje, usmerja učitelje k spodbujanju dejavnosti ob pouku (ekskurzije v Slovenijo, šole v naravi, poletne šole itd.). Ta pouk fizično poteka v Vojvodini v društvenih prostorih, drugod pa (tudi) v šolah ali katoliških misijah. Kar zadeva siceršnje negovanje slovenščine med člani društva – potomci Slovencev – se morate obrniti na društva. MŠŠ v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo je zadolženo za dopolnilni pouk slovenščine in odgovorno tudi za metode, učne pripomočke in učitelje.

Koliko kandidatov se običajno prijavi za učitelje slovenskega jezika v vojvodinskih društvih? Iz kakšnih razlogov se učitelji odločijo za prijavo na to delovno mesto?

Na vsak razpis se prijavi različno število kandidatov. Običajno se učitelji odločajo za to delo tako, kot za vsako drugo.

Katere lastnosti tovrstni učitelj po vašem mnenju sploh potrebuje, da uspešno opravlja svoje delo?

Predpisani so formalni pogoji, neformalni pa so taki, kot za vsako delovno mesto učitelja (vestnost, strokovnost, iniciativnost ...).

PRILOGA J: Intervju z Borom Kecmanom, samostojnim strokovnim sodelavcem na Sekretariatu za uredbe, upravo in narodne skupnosti (Ljubljana, 10. 3. 2011)³⁹

Koliko narodnosti je v Vojvodini?

V Srbiji je po zadnjem popisu iz leta 2002 (naslednji popis bo izveden jeseni leta 2011) 22 narodnosti, a specifično za Vojvodino ni podatkov. Od teh 22 narodnosti pa jih je večina ravno v Vojvodini, saj je ta pokrajina narodnostno najbolj mešana. Pomemben podatek je tudi ta, da 107.000 ljudi v Srbiji v popisu ni opredelilo svoje narodnostne pripadnosti. Sicer je glede na zadnji popis Slovencev v Srbiji 5104, v sami Vojvodini pa jih je 2005. Glede na ostalo Srbijo je Slovencev v Vojvodini precej. V Beogradu jih je namreč le nekaj več, to je 2084. Nekaj jih je tudi v Nišu. Treba je povedati, da vse narodnosti niso narodne manjšine, temveč so opredeljene kot narodne skupnosti. A Slovenci že spadajo med manjšino.

Sicer pa imam tu podatek, da so Slovenci v Vojvodino prišli za časa Kraljevine Jugoslavije in v času SFRJ. V času kraljevine so prihajali kot kakovostna delovna sila, kot rudarski tehnični inženirji. Veliko jih je prihajalo v sicer majhno mesto Vrdnik, tako da je tam veliko Slovencev. Vrdnik je v bistvu v isti občini kot Ruma, kjer je društvo Slovencev.

Kateri so uradni jeziki v Vojvodini? Je slovenski jezik uradni?

V Srbiji so uradni jeziki seveda srbski, potem madžarski, slovaški, romunski, rusinski in hrvaški. Slovenski jezik ni uradni jezik v Srbiji.

Katere veroizpovedi so Slovenci v Vojvodini?

O tem ni podatkov. Predvidevam, da se prištevajo k rimokatoliški veroizpovedi ali morda med protestantsko oz. adventistično, ki sta prav tako prisotni v Vojvodini.

Kakšen je položaj slovenskega jezika v Vojvodini? Kje je v institucionalnem smislu omogočeno učenje slovenskega jezika?

Slovenski jezik ni uradni jezik v Vojvodini oz. Srbiji. Kot mi je znano, se nikjer v okviru institucij ne da učiti slovenščine. Slovencev v Vojvodini številčno gledano ni veliko, težko bi bilo zbrati cel razred učencev slovenščine, da bi se ga učili v šoli. Za slovenski jezik so pristojna društva Slovencev, kjer imajo tudi profesorice. Za učenje slovenščine skrbi Slovenija.

³⁹ Pogovor je potekal v srbskem jeziku.

Kako je z mediji v slovenskem jeziku? Obstajajo na področju Vojvodine mediji, npr. radijske, TV oddaje, ki bi bile v slovenskem jeziku?

Kolikor mi je poznano, ne obstajajo. Ob gledanju medijev osebno nisem opazil oddaj v slovenskem jeziku. Od medijev obstajajo le bilteni po društvih, ki govorijo o društvenih aktivnostih. Veste, finance, ki jih dobijo Slovenci v Vojvodini, ne zadostujejo za kaj takega, mogoče se bo to uresničilo v prihodnje, ko se bodo društva bolj utrdila.

PRILOGA K: Intervju z Zdenkom Popom, namestnikom glavnega in odgovornega urednika TV Vojvodine za program v jezikih narodnih manjšin (Ljubljana, 10. 3. 2011)⁴⁰

Ali obstajajo na TV Vojvodini redne oddaje v slovenskem jeziku ali o Slovencih v Vojvodini?

Na javni televiziji ne obstajajo redni programi ali redne oddaje o Slovencih oz. v slovenskem jeziku. Kot vem, tudi rednih tovrstnih komercialnih oddaj ni. Vendar pa se oddaje v jeziku narodnih manjšin, ki so nastale v zadnjem času (med njimi tudi slovenska), načrtujejo, a točnega datuma še ni. Sicer pa TV Vojvodina nima pristojnosti, da bi samoiniciativno uvedla tovrstne programe. Sama narodna manjšina mora dati prošnjo generalnemu direktorju televizije ali upravnemu odboru, vsekakor pa mora ministrstvo prošnjo odobriti. Sicer pa ima TV Vojvodina dva kanala, prvi je srbski, drugi pa je namenjen narodnim skupnostim oz. manjšinam. Ta predvaja programe v 9 jezikih, in sicer v madžarskem (program v madžarščini zajema 50 % predvajanega časa drugega kanala), slovaškem, romunskem, rusinskem, romskem, hrvaškem, ukrajinskem, bunjevačkem in makedonskem jeziku. Programa v madžarskem jeziku je tedensko 30 ur, premierno 13 ur. Nekoliko manj, 12 ur programa na teden (4,5 premierno) z vsakodnevnim predvajanjem, vključno z dnevnikom, je namenjenih šestim narodnim skupnostim – slovaški, romunski, rusinski, romski, hrvaški. Preostalim trem, ukrajinski, bunjevački in makedonski skupnosti, je namenjen program enkrat na teden.

Predvajate na Radiu Vojvodina redne oddaje v slovenskem jeziku ali o Slovencih?

Tudi na Radiu Vojvodina predvajamo programe za nekatere narodne skupnosti, a slovenske zaenkrat še ni med njimi. Na radiu so tri mreže, na prvi predvajamo program v srbskem jeziku, na drugi 24-urni program v madžarščini, tretja mreža pa je namenjena drugim jezikom, gre prav tako za 24-urni program.

⁴⁰ Pogovor je potekal v srbskem jeziku.

PRILOGA L: Intervju z Mirjano Marinkovič, tajnico Oddelka za srbsko književnost na Filozofski fakulteti v Novem Sadu (Ljubljana, 10. 3. 2011)⁴¹

Kakšno vlogo ima slovenski jezik na Filozofski fakulteti v Novem Sadu?

Slovenski jezik si je na naši fakulteti možno izbrati kot izbirni predmet. Študenti ga izberejo v 3. letniku v okviru študija Srbske književnosti in jezika (kot izbirni predmet Smeri slovenske književnosti v 19. in 20. stoletju ali kot izbirni predmet Moderna slovenska poezija) in v okviru študija Srbske književnost in jezika v 4. letniku (kot izbirni predmet Slovenski jezik 1 in Slovenski jezik 2).

Koliko študentov si slovenski jezik izbere kot izbirni predmet?

Vsega skupaj imamo v tretjem letniku okrog 77 študentov, slovenski jezik si izbere polovica, okrog 40 študentov.

Kako dolgo že obstaja možnost za izbirni predmet slovenskega jezika?

Že v času mojega študija, od tega je že 30 let, obstaja ta možnost. Ta ponudba je kontinuirana, te možnosti nismo prekinili niti v času vojne v 90. letih. Kot vidite, zanimanje je in ostaja. Zakaj? Ker imajo študenti pač radi slovenski jezik.

⁴¹ Pogovor je potekal v srbskem jeziku.

PRILOGA M: Intervju z mag. Mileno Spremo, elektorico Nacionalnega sveta narodne manjšine v Republiki Srbiji (Ljubljana, 11. 3. 2011)

Obstajajo v Vojvodini redne oddaje na televiziji oz. radiu v slovenskem jeziku oz. oddaje o Slovencih v Vojvodini?

V Vojvodini ni rednih oddaj v slovenskem jeziku niti redne oddaje o Slovencih. Obstajajo pa oddaje o nacionalnih manjšinah, ki jih je v Vojvodini zelo veliko (mislim, da je 26 nacionalnih manjšin), v takih oddajah so predstavljeni tudi Slovenci. O Slovencih poročajo tudi lokalni mediji, kadar naša društva organizirajo kakšno prireditev. Vojvodina je izredno multikulturalna, temu primerno se zelo spodbuja kulturna raznolikost. Slovenci smo 6. junija 2010 dobili svoj nacionalni svet, ki po svoji strategiji predvideva delovanje v smeri, da Slovenci dobimo svojo radijsko in televizijsko oddajo. Največja ovira je pomanjkanje kadra in omejenost sredstev (trenutno je srbsko Ministrstvo za človekove in manjšinske pravice organiziralo seminar o črpanju sredstev iz evropskih fondov, ki nacionalnim svetom in društvom omogočajo dodatno črpanje sredstev za svoje dejavnosti).

Imate vire o tem, kdaj in zakaj so Slovenci prihajali v Vojvodino?

Prvi val priseljevanja se je zgodil po prvi svetovni vojni, ko so se "poraženci" izselili iz Vojvodine in je primanjkovalo strokovnjakov pri železnici, pošti, financah, v tovarnah. Drugi val priseljevanja je bil leta 1941, in sicer slovenski izgnanci, tretji val pa se je zgodil po drugi svetovni vojni.

Kakšna je zgodovina poučevanja slovenskega jezika v Vojvodini?

V Slovenskem izseljenskem koledarju je navedeno, da je v Vojvodini veliko mešanih zakonov. Otroci so hodili v srbske šole, zato so slovenščino govorili in se je učili vse manj in manj, navsezadnje pa so jo tudi pozabili. Tretja generacija govori slovensko zelo slabo ali je sploh ne govori več. Slovenščino sicer razume zaradi podobnosti s srbskim jezikom (ki je tudi slovanski jezik), zaradi nekdanje skupne države in zaradi tega, ker so imeli priložnost slišati slovensko govoriti svoje babice in dedke. Trenutno na ozemlju Republike Srbije Slovenija organizira dopolnilni pouk slovenskega jezika. K nam sta prišli tudi dve učiteljici slovenščine, ki poučujeta slovenski jezik po društvih (ena na ozemlju Vojvodine, druga v Srbiji; v Zrenjaninu trenutno poučuje slovenščino tudi gospa Vera Popović, članica Društva Slovencev Planika, in v Rumi gospod Zoran Jovičić, predsednik Društva Slovencev Emona). Na univerzitetni ravni je za poučevanje slovenščine zadolžena prof. dr. Maja Đukanović (Univerza v Beogradu), ki je zaslužna tudi za izdajo slovensko-srbskega slovarja in srbsko-

slovenskega slovarja. Poučevanje slovenščine organizirano poteka od leta 2001, ko so bila ustanovljena prva slovenska društva v Srbiji. V nekdanji državi Jugoslaviji je obstajala tudi slovenska šola v Beogradu.

Katere slovenske medije spremljajo Slovenci v Vojvodini?

V Vojvodini slovenska društva izdajajo svoje biltene v slovenskem jeziku (Društvo Kredarica iz Novega Sada in Društvo Kula iz Vršca izdajata svoje glasilo že nekaj let, z izdajanjem svojih glasil pa sta v letošnjem letu začeli tudi Društvo Slovencev Planika iz Zrenjanina in Društvo Emona iz Rume). Razmišljamo, da bi v vojvodinskih časopisih začeli z objavo besedil v slovenščini. Zaradi maloštevilnih pripadnikov slovenske manjšine bi se s posamičnimi časopisi (npr. s časopisom List Zrenjanin) dogovorili, da nam objavijo eno stran v slovenščini. Taka je namreč praksa drugih vojvodinskih manjšin, List Zrenjanin ima npr. v svoji redni rubriki po eno slovaško, romunsko in madžarsko stran.

Priloga N: Intervju z neimenovano organizatorico medkulturnega dogajanja in oddaje »Jednog smo roda« na TV KANALU 9 v Novem Sadu (Ljubljana, 14. 3. 2011)⁴²

Kako pogosto vaša televizija predvaja oddaje v zvezi s Slovenci iz Vojvodine?

Ko prejmemo denar za financiranje oddaj, jih izvedemo, to je načeloma dvakrat letno. Prvi projekt smo izvedli leta 2008, poimenovali smo ga »Svako ima nešto svoje«, predstavljali smo tradicijo, obrede, vero manjšin ... Projekt iz leta 2009 se je imenoval »Jednog smo roda«. Pripravili smo 20 oddaj, od tega smo pokrili 4 manjšine, med njimi slovensko. Oddaja je trajala približno 50 minut, oddaje o slovenski manjšini smo predvajali pet do šestkrat s ponovitvami vred. Pripravljali smo tudi 10-minutne oddaje o kulturnih aktivnosti društev, ki so si sledile na dva do tri tedne in trajale štiri mesece. Med drugim smo prenašali tudi 1,5-urni koncert novosadskega društva Slovencev. Tudi sicer večinoma predstavljamo aktivnosti društva Kredarica iz Novega Sada in ne drugih slovenskih društev v Vojvodini. S slovenskimi društvi smo nenehno v navezi.

Kaj pa se bo s temi oddajami zgodilo v prihodnje?

Projekt bo počakal nekaj mesecev. Oddaj o slovenskem društvu se bomo spet lotili poleti.

Kaj v oddajah predstavite?

V oddaji predstavljamo kulturne prireditve društva, na primer njihove koncerte, pevske vaje in manifestacije.

V katerem jeziku potekajo oddaje?

Oddaje potekajo v slovenskem jeziku.

Kdo financira te oddaje?

Pol financ priskrbi mestna oz. pokrajinska oblast, pol pa televizija sama.

Vam člani društva Kredarica pomagajo pri ustvarjanju oddaje? Kako?

Seveda nam pomagajo. Oddajo prevajajo iz slovenskega jezika v srbski jezik, kar je nujno, da bi nas lahko razumeli tudi drugi gledalci.

Kakšen pomen imajo te oddaje za Slovence v Vojvodini?

⁴² Organizatorica ni želela biti imenovana.

Te oddaje imajo zanje velik pomen. Slovenskega jezika v Vojvodini ne morete slišati nikjer, poleg tega pa imajo Slovenci na tem območju premajhno medijsko pozornost. Primer: če kakega prebivalca Novega Sada vprašate, ali ve, da v Novem Sadu obstaja tudi slovenska narodna manjšina, se bo marsikdo začudil in vam povedal, da zanjo prvič sliši. Zato je pomembno, da imajo Slovenci tovrstne oddaje. Z društvom Kredarica je TV KANAL 9 nenehno v navezi.

V kolikšni meri se v vaših oddajah pojavljajo tudi Slovenci iz drugih društev Vojvodine?

Občasno so se druga društva pojavila znotraj omenjenih projektov. Včasih pa prispevek o drugih društvih pripravimo tudi v informativni, glasbeni ali kulturni oddaji. Te pa seveda potekajo v srbskem jeziku.

Priloga O: Drugi intervju z Vero Popović, učiteljico slovenskega jezika v društvu Slovencev »Planika«, Zrenjanin (Ljubljana, 14. 3. 2011)

Od kdaj poteka poučevanje v Planiki ?

Poteka od marca leta 2002.

Koliko slušateljev imate v društvu?

Trenutno imam 22 učencev, ki so razdeljeni v tri oddelke. Prva skupina so predšolski in šolski otroci do 12 let, druga skupina so mladi do 17. let in tretja skupina so odrasli. Pouk poteka v tukajšnji gimnaziji, ki nam je odstopila svoje prostore. Vsaka skupina ima pouk enkrat na teden po tri šolske ure. Od zavoda dobimo učbenike in računalnik. Cd-je tudi učenci sami prinesejo na uro.

Kako ste prišli na to delovno mesto?

Dolga leta sem živela v Sloveniji in poučevala srbski jezik (zdaj sem že v pokoju). Otroka sta rojena v Sloveniji. Učenje mi predstavlja intimno vez s to državo. Imela sem dovolj izkušenj, da sem od slovenskega ministrstva dobila licenco, da lahko poučujem v Zrenjaninu. Sicer pa uvajam dekleta, ki študira zemljepis in filozofija in je pol Slovenka, da bo nekoč prevzela učenje slovenščine. Njeni starši imajo tukaj podjetje.

Imate predpisan učni načrt?

Seveda, kurikulum je predpisan od Zavoda RS za šolstvo, ima 9 do 10 izobraževalno-vzgojnih vsebin.

Kakšno je zanimanje mladih za učenje slovenščine?

Mladi radi hodijo na ure. Od začetka so hodili samo upokojenci, morda so se čutili dolžni, kasneje so prišli mladi. Mladina si pri nas ustvarja pot, da bi prišla v Slovenijo. Dve učenki imamo že na študiju v Sloveniji, eden bo študiral medicino na mariborski fakulteti. Dva se bosta verjetno poročila v Slovenijo.

Vi pokrivata zrenjaninsko društvo, katera društva pokriva Barbara Goršič?

Barbara Goršič pokriva Subotico, Novi Sad, Vršac, Gudurico in Rumo. Njeno delo je kar naporno, saj se mora voziti iz kraja v kraj.

Poteka za učiteljice slovenskega jezika v Vojvodini kakšno izobraževanje?

Enkrat letno gremo na seminar v Slovenijo. Vmes odidemo na gledališke predstave in si ogledamo krajevne znamenitosti.

Bi v prihodnje še kaj potrebovali pri pouku?

Moram reči, da gospa Motik in gospa Steiner poskrbita za to, da nas opogumita z začetno energijo, nas podpreta. Sicer pri pestrosti pouka za nikomer ne zaostajamo. Imamo vse. Imamo tudi spletno stran *Stičišče*, kjer si učiteljice lahko pogledamo učna gradiva in dobimo vse informacije o pouku.

Priloga P: Drugi intervju z Zdravkom Starcem iz društva Slovencev »Kula«, Vršac (Ljubljana, 14. 3. 2011)

Od kdaj poteka učenje slovenskega jezika v vašem društvu?

Učenje poteka od leta 2009. Od tedaj uči Barbara Goršič.

Kako pogosto poteka pouk?

Učenci se učijo enkrat na teden po dve šolski uri.

Koliko slušateljev pouka slovenščine imate?

V Vršču je ena mešana po starosti skupina po 15 oseb. V podružnici v Gudurici pa je ena skupina 10 otrok.

Priloga R: Drugi intervju z Zoranom Jovičičem iz društva Slovencev »Emona«, Ruma (Ljubljana, 14. 3. 2011)

Od kdaj poteka učenje slovenskega jezika v vašem društvu?

Učenje v Rumi se je začelo pred letom in pol. Slovenščino uči Goršičeva. Trenutno se v učenje slovenskega jezika uvajam jaz, pri tem mi pomaga Goršičeva. Decembra 2010 sem pred komisijo naredil izpit slovenskega jezika, januarja sem obiskal seminar slovenskega jezika v Kopru.

Kako pogosto poteka pouk?

Pouk v vseh treh enotah poteka enkrat na teden po 3 šolske ure

Koliko slušateljev pouka slovenščine imate?

V Rumi je ena skupina slušateljev, 21 jih je, stari so od 17 do 62 let. Obstajata pa še dve podružnici Emone, in sicer v Vrdniku, kjer se uči skupina 16 oseb, starih od 11 do 59 let ter v Irigu, kjer obstaja manjša skupina ljudi, starih od 15 do 60 let.. V prihodnje bomo odprli novo podružnico v Stari Pazovi, kjer bo možno učenje slovenščine.

**Priloga S: Drugi intervju z Judito Tomić iz društva Slovencev »Triglav«, Subotica
(Ljubljana, 15. 3. 2011)**

Kdaj ste začeli s poukom slovenščine?

Prvo uro slovenskega jezika smo imeli 20. februarja 2004 in sicer za otroke. Starostne razlike so bile velike, zato smo začeli z mladino delati posebej in sicer od 10. decembra istega leta. Skupina za odrasle se je oblikovala leta 2006, ko so pokazali zanimanje za učenje. Leta 2008 smo dobili pomoč z Ministrstva za šolstvo RS, zaposlili so Rut Zlobec in leto kasneje še Barbaro Goršič.

Koliko slušateljev pouka slovenščine imate?

Trenutno ima Barbara dve skupini, prvo za otroke (od 5 let do 18) in drugo za odrasle. Otrok je osem, odraslih pa okrog 10. Najstarejši slušatelj je star 65 let.

Kako pogosto poteka pouk?

Pouk poteka enkrat na teden po dve šolski uri.

Priloga Š: Drugi intervju s Silvo Martinec iz društva Slovencev »Kredarica«, Novi Sad (Ljubljana, 21. 3. 2011)

Kdaj ste začeli s poukom slovenščine?

S poukom slovenskega jezika smo začeli leta 1997.

Koliko slušateljev pouka slovenščine imate?

Imamo 4 skupine odraslih, kjer je vsega skupaj 30 slušateljev, in 2 skupini otrok, ki skupaj štejeta 15 otrok.

Kako pogosto poteka pouk?

Pouk poteka enkrat tedensko za vsako skupino. Začetniki in otroci imajo eno uro pouka, druge skupine pa po 1 uro in 15 minut.

Je kje na OŠ, SŠ omogočen pouk slovenskega jezika?

Ne, pouk slovenskega jezika na osnovnih oz. srednjih šolah ni omogočen. Vendar pa bo novoustanovljeni Nacionalni svet delal na tem.

PRILOGA T: Drugi intervju z Alešem Selanom iz Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (27. 6. 2011)

Kakšne štipendije podeljujete vojvodinskim Slovencem?

Štipendije se lahko dodelijo slovenskim izseljencem in njihovim potomcem s stalnim prebivališčem zunaj Slovenije. Glavne štipendije, ki se dodeljujejo, so štipendije za študij v Sloveniji za Slovence po svetu. Štipendija krije osnovne stroške, omogočeno je tudi bivanje v študentskem domu. Štipendij ne dodeljuje Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, temveč Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije, ki vodi podrobnejše podatke o številu prijav, številu dodeljenih štipendij, državah stalnega prebivališča prejemnikov, višini štipendij, idr.

Podeljujejo se tudi štipendije za sodelovanje na šolah učenja slovenščine v Sloveniji (zimske, poletne šole, ipd.), ki so v prvi vrsti namenjene otrokom in krijejo stroške programa. Več podatkov o tem imajo Zavod RS za šolstvo, Ministrstvo za šolstvo in šport ter Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Katero ministrstvo, slovensko ali srbsko, je odgovorno za morebitno financiranje oddaj v Vojvodini v slovenskem jeziku oz. namenjenih slovenski manjšini v Vojvodini? Kaj se dogaja na tem področju?

Za financiranje oddaj v Vojvodini je pristojna Srbija. V Srbiji velja zakon, ki ureja področje manjšin in njihove (specifične) pravice. Slovenska manjšina je med manj številčnimi, tako recimo ne dosegamo predvidenega praga 15% za dvojezično topografijo in vprašanje je, ali je realno pričakovanje, da bi vsaka od manjšin imela svojo lastno oddajo. Vsekakor ocenjujem, da bliže, kot bo Srbija Evropski Uniji, bolj bo posvečala ustrezno pozornost področju manjšin, doslednemu izvajanju (sicer formalno zelo korektne) zakonodaje in bo za vse navedeno tudi alocirala ustrezna finančna sredstva. V okviru tega procesa menim, da je tako v interesu manjšin (po predstavitvi) kot večinskega prebivalstva v Srbiji (po seznaitvi s kulturo in običaji sodržavljanov, ki so pripadniki posameznih narodnih manjšin), da bi prišlo do oddaje, v kateri bi se predstavljala (tudi) slovenska manjšina.

Slovenija sicer v skladu z Zakonom o odnosih RS s Slovenci zunaj njenih meja omogoča brezplačno spremljanje programa slovenske javne televizije RTV Slovenija prek satelita, a spremljanje v čisto praktičnem smislu ne more biti brez stroškov za zainteresirane. Gledalec namreč potrebuje satelitsko anteno in posebno kartico, za katero je potrebno enkratno plačilo. Spremljanje (vseh) slovenskih kanalov v Vojvodini oz. Srbiji pa sicer omogoča tudi TOTAL TV, vendar so tukaj stroški še višji, nekaj deset evrov mesečno, tako da je odločitev za tak

naročniški paket odvisna od vsakega posameznega gospodinjstva, nad čimer na Uradu nimamo pregleda.

Kakšna je skrb srbske države za negovanje slovenskega jezika v Srbiji oz. pomoč Slovincem v Vojvodini?

Ocenjujem, da skrb srbske države za nego slovenskega jezika ni zadostna. Slovenistiko je sicer možno študirati na univerzah v Beogradu in Novem Sadu, vendar pa kljub velikemu povpraševanju študentov (in trga! – ne pozabimo, da je med Slovenijo in Srbijo veliko poslovnih in drugih povezav, ki narekujejo potrebe po tovrstnih kadrih) po slovenističnih predmetih slovenščina na primer na Filološki fakulteti v Beogradu nima organizacijskega statusa lektorata, kaj šele katedre. Slednje bi profesorjem omogočilo veliko boljše pogoje za delo, študentom pa diplomo, iz katere bi bila razvidna ustrezna izobrazba, npr. diplomiran slovenist. Tako pa se slovenistične predmete vpisuje kot neke vrste izbirne predmete ob splošnem študiju književnosti, ipd. Naj tudi povem, da je zgolj ena od dveh predavateljic plačana s strani Srbije, medtem ko je druga napotena iz Slovenije. Situacija v Novem Sadu je še nekaj slabša, slovenščino se lahko študira le kot izbirni predmet ob študiju srbsčine, predavatelja financira Slovenija. Povedano seveda ni v skladu s statusom številnih drugih uradnih jezikov EU, čeprav je po slednjih manj povpraševanja med študenti. Tudi tu menim, da je še veliko prostora za izboljšave s približevanjem Srbije k EU.

Seveda pa je temeljno poučevanje na osnovnem, bazičnem, nivoju. Tudi tega v celoti zagotavlja Republika Slovenija, ki prek Ministrstva za šolstvo in šport v celoti financira dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture, ki je vezan na slovenska društva, poučujejo pa ga bodisi lokalni izvajalci bodisi profesionalni učitelji, napoteni v Srbijo s strani MŠŠ.

Da vse skupaj ne bi izzvenelo preveč negativno, je potrebno povedati, da je slovenska manjšina junija 2010 uspešno ustanovila Nacionalni svet slovenske narodne manjšine v Srbiji, katerega delovanje financira država Republika Srbija. Srbija rednemu delovanju slovenskega nacionalnega sveta letno nameni približno 45.000 evrov. To je sicer manj kot slovenskim društvom v Srbiji namenja Slovenija prek Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (slovenski dopolnilni pouk, ki ga financira MŠŠ, torej ni vštet), pa vendarle gre za neko osnovo, na kateri bomo gradili. Potrebno se je zavedati ekonomskega položaja v Srbiji, kot tudi dejstva, da Slovenija za svoje izseljence in njihove potomce – po moji oceni, ki je podana predvsem s strani primerljivosti finančnih podpor, ki jih svojim diasporam v tujino namenjajo Sloveniji primerljive države – skrbi vzorno. Vojvodina slovensko manjšino (in druge, saj gre za izrazito in tradicionalno multikulturno okolje) podpira na lokalnem nivoju. Sodelovanje pa je tudi med manjšinami samimi, tako npr. v Novem Sadu slovensko društvo »Kredarica«

vsako leto v sodelovanju z judovsko manjšino brezplačno dobi na uporabo prostore njihove sinagoge. Znano je, da ima novosadska sinagoga najbolj akustično dvorano v tem delu Evrope.

Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu prek rednega letnega razpisa in z intervencijskimi sredstvi podpira ohranjanje slovenskega jezika, kulture in običajev; sem seveda spada tudi medijska komunikacija. Na naš redni letni razpis se prijavljajo številna slovenska društva in organizacije širom po svetu, pa tudi civilno-družbene organizacije v Sloveniji, katerih temeljno poslanstvo je sodelovanje z izseljenci. V okviru sredstev, ki jih imamo na razpolago, in prispelih prošelj, od primera do primera presojava ustreznost projektov za pridobitev naše podpore. Tako npr. v Bosni in Hercegovini v Prijedorju podpiramo lokalno radijsko oddajo za Slovence, medtem ko v Vojvodini (v Novem Sadu in Zrenjaninu) podpiramo izdajanje društvenega biltena in almanaha.

Prosim, če razjasnite, ali so Slovenci šele z ustanovitvijo Nacionalnega sveta junija 2010 postali srbska narodna manjšina? Kje vidite vlogo Nacionalnega sveta?

Slovenija je v Srbiji priznana kot manjšina že v 2. členu *Zakona o zaščiti pravic in svoboščin narodnih manjšin Zvezne Republike Jugoslavije* (11/2002) iz leta 2002. Ne glede na obliko oziroma ime državne ureditve, v kateri se je kasneje nahajala sedanja Republika Srbija, ta kontinuiteta ostaja.

Z Nacionalnim svetom se je spremenilo to, da ima zdaj slovenska manjšina nosilca kolektivnih pravic. Prej je bila slovenska manjšina neorganizirana in je obstajala bolj »na papirju«, zdaj pa ima svoj glas oziroma predstavnike, ki presegajo nivo društev in so v Republiki Srbiji ustrezni sogovornik organom javne uprave na vseh nivojih. Imeti svoj svet je za manjšine pomembno tudi zato, ker se predsedniki vseh nacionalnih svetov narodnih manjšin v Srbiji enkrat letno sestanejo s srbskim predsednikom vlade (podrobno je to opredeljeno v Zakonu o nacionalnih svetih narodnih manjšin iz leta 2009) ter se pogovarjajo o manjšinskih pravicah ter o črpanju sredstev iz srbskega proračuna. Nacionalni svet ima pristojnosti s področja založniške in informativne dejavnosti, varovanja jezika, kulture, ipd. – in ima na vseh teh področjih tudi npr. možnost ustanovitve založniške hiše ali druge vrste pravne osebe. Nacionalnih svetov je trenutno med 15 in 20, pri slovenskem pa je kot rečeno potrebno upoštevati realne omejitve, ki so v številčno šibkejši manjšini. Potrebno je povedati tudi to, da so nekatere številčno močnejše manjšine ustanovile tudi svoje politične stranke in imajo svoje predstavnike na več nivojih tudi v tem ozko politično-predstavniškem smislu. Tako se potem ustvarja neka tripartitnost nacionalna kulturna društva – nacionalne politične stranke – nacionalni svet; zadeva lahko zelo dobro funkcionira in madžarska manjšina je na

primer s to ureditvijo v Srbiji zelo zadovoljna. Seveda pa je sam princip pristopa k manjšinski problematiki drugačen od slovenskega, kjer ščitimo manjšine glede na njihovo avtohtonost, ne pa številčnost, tako da pravzaprav ščitimo območje avtohtone poselitve. Primerjava obeh sistemov pravzaprav ni mogoča, Srbija ima torej 15 do 20 bolj ali manj številčnih narodnih manjšin, ki aktivno funkcionirajo, mi pa dve ustavno priznani avtohtoni narodni skupnosti. Vsakemu konkretnemu stanju je torej potrebno prilagoditi konkreten pogled. Moja ocena je, da v evropskem duhu obstaja možnost napredka, da pa je potrebno stvari graditi počasi in menim, da smo v danem trenutku na obeh straneh relativno zadovoljni z napredkom, ki je bil narejen v zadnjih letih in se bomo v prijateljskem vzdušju pogovarjali naprej.

PRILOGA U: Intervju z Majo Deisinger z Javnega sklada RS za razvoj kadrov in štipendije (29. 6. 2011)

Kakšne štipendije podeljujete Slovincem iz Vojvodine?

Za Slovence v Vojvodini so na voljo štipendije za študij v RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Pogoj je, da so osebe, ki zaprosijo za štipendijo, slovenske narodnosti, preverjamo pa tudi, kako dejavni so v slovenskih društvih.

Slovenci v Vojvodini imajo možnost, da pridobijo tudi Zoisove štipendije. Za pridobitev štipendije je pomemben status tujca s stalnim ali začasnim bivališčem v Sloveniji ter študijski uspeh.

Koliko štipendij je bilo podeljenih Slovincem v Vojvodini?

Trije štipendisti prihajajo iz Srbije, od treh sta dva iz vojvodinskega Zrenjanina (eden pa iz Beograda). Glede Zoisovih štipendij, za katere bi v skladu z 8. členom Zakona o štipendiranju tudi lahko zaprosili Slovenci iz zamejstva in po svetu (ob izpolnjevanju vseh ostalih zahtevanih pogojev za pridobitev štipendije), pa žal ni možen izpis iz katerih mest prihajajo tuji državljani.

PRILOGA V: Tretji intervju z Judito Tomič, tajnico društva Slovencev »Triglav«, Subotica (30. 6. 2011)

Imate podatke o tem, če se Slovenci v Vojvodini organizirano združujejo znotraj župnij?
Ne, Slovenci v Vojvodini se ne združujejo v okviru župnij. Takšno prakso v Srbiji imajo le v Beogradu.